

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
DENİZ BİLİMLERİ VE İŞLETMECİLİĞİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE’NİN DOĞU AKDENİZ’DE KİT’A
SAHANLIĞI VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE
SINIRLARININ BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Murat UĞUR
Deniz İşletmeciliği Ana Bilim Dalı**

**Danışman
Doç. Dr. Ayşe Nur TÛTÛNCÛ**

HAZİRAN 2006

ÖNSÖZ

Doğu Akdeniz, ciddi uyuşmazlıklara taraf (İsrail-Filistin, Türkiye-Yunanistan, Türkiye-Suriye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)-Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) gibi) çok sayıda devletin sahillerinin bulunduğu bir denizdir. Doğu Akdeniz'in Anadolu sahilleri ile Afrika kıt'ası arasındaki en geniş yeri, 400 deniz milidir. Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uluslararası hukuk kurallarının gelişimi ve buna bağlı olarak geçirdiği değişimin yarattığı güçlükler bir yana, bölgenin karmaşık fizikî ve siyasî coğrafyası, çatışan menfaatler ve özellikle bölgede bulunduğu belirtilen zengin petrol ve doğal gaz yatakları, Doğu Akdeniz'de Kıt'a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) sınırlandırmasını, taraflar arasında tırmanmaya açık ve uzun vadeli bir sorun haline getirmiştir.

Doğu Akdeniz'de tarif edilecek uyuşmazlık/sınırlandırma sahası, aynı zamanda Ege Denizi Kıt'a Sahanlığı uyuşmazlığındaki sınırlandırma sahasının güney sınırını oluşturacak veya Ege Denizi Kıt'a Sahanlığı uyuşmazlığındaki sınırlandırma bölgesinin güney sınırı, Doğu Akdeniz Kıt'a Sahanlığı uyuşmazlığındaki sınırlandırma bölgesinin kuzeybatı sınırını oluşturacaktır.

Bu nedenle, Doğu Akdeniz ve Ege Denizi Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmaları birbirleri ile yakın ilişki içinde olacaktır. Ege Denizi Kıt'a Sahanlığı sınırlandırması, sadece Türkiye ve Yunanistan'ı etkilerken, Doğu Akdeniz deniz yetki alanları uyuşmazlığının tarafları arasında Türkiye ve Yunanistan'ın yanı sıra; Libya, Mısır, İsrail, Filistin, Lübnan, Suriye, KKTC, GKRY ve İngiltere yer alacaktır. Doğu Akdeniz'e kıyıdaş ülkelerin ikili ya da çok taraflı antlaşmalar ile kendi aralarında Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlandırması yapmaya ve yeraltı zenginlikleri konusunda ortak araştırmalara yöneldikleri günümüzde, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hak ve menfaatlerinin korunması bakımından, muhtemel deniz yetki alanlarının belirlenmesine dair bir çalışma ihtiyacı belirmiştir.

Bu tez ile işte böyle bir ihtiyaca cevap bulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmamda yardım ve katkılarıyla her zaman yanımda olan ve benden desteğini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç.Dr.Ayşe Nur Tütüncü hanımefendi ve her türlü olumsuzluk karşısında ihtiyaç duyduğum güç ve cesaret şeklinde yanımda beliren değerli eşime teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

TÜRKİYE’NİN DOĞU AKDENİZ’DE KİT’A SAHANLIĞI VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE SINIRLARININ BELİRLENMESİ

Murat UĞUR

Özellikle Kıbrıs Adası’nın güney ve güneydoğusunda olmak üzere Doğu Akdeniz’de zengin petrol ve doğal gaz yataklarının bulunduğu iddia edilmektedir. Doğu Akdeniz’e kıyıdaş ülkeler ikili ya da çok taraflı antlaşmalar yoluyla Kıt’a Sahanlığı ve Münhasir Ekonomik Bölge (MEB) sınırlandırması yapmaktadır. Bu durum dikkate alınarak Türkiye’nin muhtemel Kıt’a Sahanlığı ve MEB sınırlarına ilişkin tezlerini bir an önce ortaya koyması büyük bir önem taşımaktadır.

Günümüze kadar, deniz alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlıklarına ilişkin 11 adet uluslararası yargı kararı verilmiştir. Bu kararlar, genel sınırlandırma ilkelerini açıklayan özel ilke ve metotlar oluşturmaktadır. Bunun yanında, ilgili alanların Doğu Akdeniz’e benzerliklerinden dolayı Türkiye’nin tezlerine ve Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin hususları da içermektedir.

Bu kapsamda, Kıt’a Sahanlığı ve MEB sınırlandırmasına ilişkin uluslararası hukuk kuralları ve yargı kararları ile bölgeye ait tüm özel durumlar dikkate alınarak ve Türkiye’nin tezlerine ve hakkaniyete uygun olarak sınırlandırmanın nasıl yapılabileceği üzerinde çalışılmıştır.

ABSTRACT

DETERMINING TURKIYE'S CONTINENTAL SHELF AND EXCLUSIVE ECONOMIC ZONE BOUNDARIES IN THE EAST MEDITERRANEAN

Murat UĞUR

It is claimed that there are rich oil and natural gas beds in the East Mediterranean especially south and southeast of the Cyprus Island. East Mediterranean Coastal Nations set a limit to Continental Shelf And Exclusive Economic Zone via bilateral and multilateral treaties. With regards to this situation, it is important that Türkiye must determine the thesis related to possible Continental Shelf and Exclusive Economic Zone boundaries.

Up to now, 11 law decisions which related to disagreement about maritime boundaries limitation have been made. These decisions form specific principal and methods which explain general limitation principals. Besides, because of similarities between related areas and East Mediterranean these decisions include matters related to maritime jurisdiction areas.

In this context; taking into consideration, international law rules and decisions that related to limitation of Continental Shelf and Exclusive Economic Zone and whole special situations; worked on how limitation can be made that suitable for Türkiye's thesis and equitable principles.

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. 1969 Kuzey Denizi Davasına ilişkin harita	12
Şekil 2. 1977 İngiltere - Fransa Davasına ilişkin harita	14
Şekil 3. 1982 Tunus - Libya Davasına ilişkin harita.....	15
Şekil 4. 1984 ABD - Kanada Maine Körfezi Davasına ilişkin harita.....	16
Şekil 5. 1985 Libya - Malta Davasına ilişkin harita.....	18
Şekil 6. 1992 Kanada - Fransa Saint Pierre & Miquelon Davasına ilişkin harita.....	20
Şekil 7. 1993 Norveç - Danimarka Jan Mayen Davasına ilişkin harita.....	21
Şekil 8. Eritre - Yemen Davasında Deniz Sınırlandırması.....	23
Şekil 9. Katar-Bahreyn Davasında deniz sınırını gösteren harita.....	25
Şekil 10. Kamerun-Nijerya Davasında deniz sınırını gösteren harita.....	26
Şekil 11. Karadeniz'deki deniz yetki alanlarının sınırlarını gösteren harita.....	29
Şekil 12. Meis Adası'nı ve civarındaki adaları gösteren harita.....	35
Şekil 13. 4 Ocak 1932 Türk - İtalyan Antlaşması'na göre oluşturulan deniz sınırlarını gösteren harita.....	36

KISALTMA LİSTESİ

- AB** : Avrupa Birliği
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- BM** : Birleşmiş Milletler
- BMDHS** : Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (1982)
- GKRY** : Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
- KBBS** : Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi (1958)
- KKTC** : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
- KSS** : Kıt'a Sahanlığı Sözleşmesi (1958)
- Md.** : Madde
- MEB** : Münhasır Ekonomik Bölge
- SAEMK** : Stratejik Araştırma ve Etüdlere Milli Komitesi
- SSCB** : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- TÜDAV** : Türk Deniz Araştırmaları Vakfı
- UAD** : Uluslar arası Adalet Divanı

EK LİSTESİ

Sayfa

EK 1. Doğu Akdeniz’de Muhtemel Kıt’a Sahanlığı ve MEB Sınırları 77

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
KISALTIMA LİSTESİ.....	v
EK LİSTESİ.....	vi
I. GİRİŞ.....	1
II. KİT'A SAHANLIĞI VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE KAVRAMLARI	3
2.1. Kıt'a Sahanlığı	3
2.1.1. Yerbilim Kavramı Olarak Kıt'a Sahanlığı	3
2.1.2. Hukuk Kavramı Olarak Kıt'a Sahanlığı	3
2.1.3. Kıt'a Sahanlığının Hukuksal Rejimi	5
2.1.4. Kıt'a Sahanlığının Sınırlandırılması	7
2.2. Münhasır Ekonomik Bölge	7
2.2.1. Münhasır Ekonomik Bölgenin Hukuksal Rejimi.....	8
2.2.1.1. Kıyı Devletinin Hakları	8
2.2.1.2. Kıyı Devletinin Yetkileri	9
2.2.1.3. Diğer Devletlerin Hakları	9
2.2.2. Münhasır Ekonomik Bölgenin Genişliği ve Sınırlandırılması.....	10

III. KİT'A SAHANLIĞI VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE SINIRLANDIRMASI İLE İLGİLİ ULUSLAR ARASI ANLAŞMAZLIKLAR VE YARGI KARARLARI.....	11
3.1. 1969 Kuzey Denizi Davası	11
3.2. 1977 İngiltere - Fransa Davası	12
3.3. 1982 Tunus - Libya Davası.....	14
3.4. 1984 ABD - Kanada Maine Körfezi Davası	16
3.5. 1985 Libya - Malta Davası	18
3.7. 1992 Kanada - Fransa Saint Pierre & Miquelon Davası	20
3.8. 1993 Norveç - Danimarka Jan Mayen Davası	21
3.9. 1999 Eritre - Yemen Davası	23
3.10. 2001 Katar - Bahreyn Davası	24
3.11. 2002 Kamerun - Nijerya Davası	26
IV. TÜRKİYE'NİN ÇEVRE DENİZLERDEKİ KİT'A SAHANLIĞI VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE UYGULAMALARI	29
4.1 Kıt'a Sahanlığı Uygulamaları	29
4.1.1. Karadeniz'deki Uygulama	29
4.1.2. Ege Denizi'ndeki Uygulama	30
4.1.3. Akdeniz'deki Uygulama	30
4.2. Münhasır Ekonomik Bölge Uygulamaları	31
4.2.1. Karadeniz'deki Uygulama	31

4.2.2. Ege Denizi'ndeki Uygulama	32
4.2.3. Akdeniz'deki Uygulama	32
V. DOĞU AKDENİZ'E KİYİSİ OLAN DEVLETLERİN KİT'A SAHANLIĞI VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE UYGULAMALARI VE POLİTİKALARI	33
5.1. Yunanistan'ın Uygulama ve Politikaları	33
5.1.1. Yunanistan ile Türkiye'yi Bağlayan Doğu Akdeniz'e İlişkin Düzenlemeler	34
5.2. Mısır'ın Uygulama ve Politikaları	38
5.3. Kıbrıs'daki Uygulama ve Politikalar.....	40
5.3.1. GKRY'nin Uygulama ve Politikaları	40
5.3.2. KKTC'nin Uygulama ve Politikaları	41
5.4. Suriye'nin Uygulama ve Politikaları	42
5.5. İsrail'in Uygulama ve Politikaları	43
5.6. Lübnan'ın Uygulama ve Politikaları	44
VI. ULUSLAR ARASI YARGI KARARLARININ DOĞU AKDENİZ'DE KİT'A SAHANLIĞI VE MEB SINIRLARININ BELİRLENMESİNE ETKİSİ.....	45
6.1. Divan Kararlarına Esas Prensiplerin İncelenmesi	45
6.1.1. Hakkaniyet İlkeleri ve Eşit Uzaklık	45
6.1.2. Coğrafyanın Üstünlüğu Prensipleri	52
6.1.3. Diğer Faktörlerin Dikkate Alınmasına İlişkin İlkeler	54

6.1.3.1.Adalar ve Diğer Coğrafi Formasyonlar	55
6.1.3.2.Deniz Tabanının Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri	57
6.1.3.3.Doğal Kaynaklar	57
6.1.3.4.Bölgedeki Sınırlar	59
6.1.3.5.Savunma ve Güvenlik	59
6.1.4.Oransallık Prensibi	60
6.1.5.Kapatmama Prensibi	61
6.2. Yargı Kararlarının Doğu Akdeniz'e Yansımaları	61
VII. KİT'A SAHANLIĞI VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE SINIRLANDIRMASI İLE İLGİLİ TÜRKİYE'NİN İLERİ SÜREBİLECEĞİ TEZLER, DOĞU AKDENİZ'DE TÜRKİYE'NİN MUHTEMEL KİT'A SAHANLIĞI VE MEB SINIRLARI	63
7.1.Türkiye'nin İleri Sürebileceği Tezler	63
7.1.1. Sınırlandırmada Anlaşmanın Esas Olması	63
7.1.2. Kıt'a Sahanlığı Sınırlandırmasında Doğal Uzantının Esas Olması	62
7.1.3. Sınırlandırmada Hakkaniyet İlkelerinin Uygulanması	64
7.1.4. Sınırlandırmada Eşit Uzaklık İlkesinin Zorunlu Olmaması	65
7.1.5. Adaların Özel Durumlar Oluşturması	66
7.1.6. Hakkaniyet ve Nisfete Uygun Bir Sınırlandırmanın Gerçekleştirilmesi	66
7.1.7. Doğu Akdeniz'in Yarı Kapalı Deniz Olması	67

7.2. Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin Muhtemel Kıt’a Sahanlığı ve MEB Sınırları	67
7.2.1. Türkiye ile Suriye Arasındaki Muhtemel Sınır	67
7.2.2. Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Muhtemel Sınır	68
7.2.3. Türkiye ile Kıbrıs Arasındaki Muhtemel Sınır	68
7.2.4. Türkiye ile Mısır Arasındaki Muhtemel Sınır	69
VIII. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	70
IX. KAYNAKLAR.....	73
EK	77
X. ÖZGEÇMİŞ.....	80

I. GİRİŞ

Bu tez ile, Türkiye'nin önünde potansiyel problem sahası olmaya aday konulardan biri olan Doğu Akdeniz'de Kıt'a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge sınırlarının tespitinde dikkate alınmasına ihtiyaç olacağı düşünülen ilkeler belirlenmeye çalışılmıştır.

Dünya denizlerinin farklı coğrafi ve oşinografik özelliklere sahip olması nedeniyle, kıyıları karşılıklı ve yan yana olan ülkeler arasında halen problem sahalarının meydana gelmesine sebep olan Kıt'a Sahanlığı kavramı, Doğu Akdeniz gibi yarı kapalı ve ciddi uyuşmazlıklara taraf çok sayıda devletin sahillerinin bulunduğu bir denizde, yakın gelecekte Türkiye açısından çözüm bekleyen konulardan birisini teşkil edecektir.

Münhasır Ekonomik Bölge, esas hatlardan itibaren en çok 200 deniz mili genişlikteki deniz alanlarının deniz yatağı ve toprak altının ve ayrıca üzerindeki suların canlı ve cansız doğal kaynakları üzerinde kıyı devletlerine bazı ekonomik hakların tanınmasını öngören bir kavramdır. İki devlet arasındaki mesafenin 400 deniz miline ulaşmadığı Doğu Akdeniz'de, Münhasır Ekonomik Bölge sınırlandırması sorunu, Kıt'a Sahanlığı sınırlandırması ile birlikte, gerek ekonomik, gerekse politik bakımlardan önem arz eden bir konudur.

Türkiye açısından, Kıbrıs sorununa çözüm arayışları ve Ada'nın Avrupa Birliği'ne üyeliği paralelinde, Kıt'a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge başta olmak üzere, Doğu Akdeniz deniz yetki alanlarına ilişkin tezlerin belirgin hale gelmesi önem kazanmaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine üye olma süreci kapsamında yapılan hukukî düzenlemeler, uluslararası hukuk kurallarına uyumluluğu gerektirmektedir. Türkiye 1958 Cenevre ve 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmeleri'ne taraf değildir. Bununla birlikte, bu Sözleşmelerde yer alan deniz yetki alanları ile ilgili bazı sınırlandırma mevzuatlarına karşı da "İtirazcı Devlet" statüsündedir.

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uluslararası hukuk kurallarının gelişimi ve geçirdiği değişim, bölgenin karmaşık fizikî ve siyasî coğrafyası, çatışan menfaatler ve özellikle bölgede bulunduğu belirtilen zengin petrol ve doğal gaz

yatakları, Doğu Akdeniz’de Kıt’a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge sınırlandırmasını her an taraflar arasında tırmanmaya açık ve uzun vadeli bir sorun haline getirmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında, Doğu Akdeniz’deki Kıt’a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölgenin sınırlandırılması hususunun, Türkiye açısından ekonomik boyutunun yanı sıra, askerî mülahazalar ve millî menfaatler gözönüne alındığında, ne kadar büyük bir problem teşkil ettiği ortaya çıkmaktadır.

Doğu Akdeniz’de özellikle Kıbrıs Adası’nın güney ve güney doğusunda bulunduğu belirtilen doğal kaynaklar, başta GKRY olmak üzere Doğu Akdeniz’e kıyıdaş ülkelerin ikili ya da çok taraflı antlaşmalar ile Türkiye’yi dışlayarak, kendi aralarında Kıt’a Sahanlığı ve MEB sınırlandırması yapmaya ve yeraltı zenginlikleri konusunda ortak araştırmalara yöneldikleri dikkate alındığında; Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunun öncelikli olarak ele alınması ve Türkiye’nin Kıt’a Sahanlığı ve MEB sınırlarına ilişkin tezlerinin bir an önce ortaya konması gerekmektedir.

Araştırmanın kapsamı dahilinde; Kıt’a Sahanlığının yerbilimsel olarak tanımı ve içeriği, kavramın ortaya çıkışından itibaren günümüze kadar olan siyasal ve hukukî gelişimi, Münhasır Ekonomik Bölgenin tanımı ve içeriği, kavramın ortaya çıkışından itibaren günümüze kadar olan siyasal ve hukukî gelişimi, Kıt’a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge ilişkisi, Kıt’a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge sınırlandırması ile ilgili uluslararası anlaşmazlıklar ve yargı kararları, Türkiye’nin evre denizlerdeki Kıt’a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge uygulamaları, Doğu Akdeniz’e kıyısı olan devletlerin Kıt’a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge uygulamaları ve politikaları, Doğu Akdeniz’de Kıt’a Sahanlığı ve MEB sınırlandırmasında kullanılabilcek uluslararası kriterler ve Türkiye’nin ileri sürebileceği tezler doğrultusunda Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin muhtemel Kıt’a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge sınırlarının tespit edilmesi konularına yer verilmiştir.

Tezin araştırma yöntemi, literatür taramasıdır.

II. Kıt'a SAHANLIğI VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE KAVRAMLARI :

2.1. Kıt'a Sahanlığı :

2.1.1. Yerbilim Kavramı Olarak Kıt'a Sahanlığı :

Yerbilim açısından Kıt'a Sahanlığı; kıt'anın okyanus sahillerinden itibaren yaklaşık 183 m. derinliğe kadar hafif bir eğime sahip olan ve yaklaşık bu noktadan sonra aniden derinleşen ve kıt'a yamacı olarak adlandırılan bölge ile birleşen kısmıdır. Kıt'a kütlelerinin deniz parçası, kara ülkesi ile okyanus tabanı arasında yukarıdan aşağıya doğru şu yerbilimsel öğeleri kapsamaktadır:

- Kıyıdan itibaren ortalama 75 km. mesafeye ve yaklaşık 200 m. derinliğe kadar ulaşan yerbilimsel anlamda Kıt'a Sahanlığı,
- Aniden 3500 metreye kadar derinleşen Kıt'a Yamacı,
- Kıt'a Yamacını okyanus tabanı ile birleştiren Kıt'a Yükseltisi veya Kıt'a Yokuşu.

Ancak kimi bölgelerde Kıt'a Yükseltisinin bulunmadığı ve kara ülkesinin doğal uzantısının, yalnızca Kıt'a Sahanlığı ve Kıt'a Yamacı ile okyanus tabanına ulaştığı gözlenmektedir. Kara ülkesi ile okyanus tabanı arasında yer alan bu yerbilimsel öğelerin tümü Kıt'a Kenarı adını almaktadır (Günaydın, 2000).

2.1.2. Hukuk Kavramı Olarak Kıt'a Sahanlığı :

Kıt'a Sahanlığının hukuk kavramı olarak ortaya çıkması, 28 Eylül 1945'te Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Truman'ın bir bildirisi* ile olmuştur. Gerçi bu bildiriden önce, bazı devletlerin deniz yatağına ilişkin birtakım hak iddialarına ya da sınırlandırma antlaşmalarına rastlanmışsa da, bunlar bir hukuk kavramı oluşturma niteliği göstermemişlerdir.

Truman Bildirisi özet olarak; doğal kaynakların korunması ve bunlardan yararlanılması amacıyla ABD kıyılarına bitişik olan ve açık deniz altındaki yetkilerin ABD hükümetine ait olduğunu bildirmektedir. Bildiri, komşu devletlerle bu alanın sınırlandırılması gerekiyorsa,

---

* Truman Bildirisi : Kıt'a Sahanlığının toprak altı ve deniz yatağının doğal kaynakları hakkında 2667 no'lu ve 28 Eylül 1945 tarihli ABD başkanlık duyurusu. Bildiri'nin metni için bakınız <http://trumanlibrary.org>.

bunun hakkaniyet ilkelerine göre yapılacağını vurgulamaktadır (Churchill-Lowe, 1999). Ayrıca, Kıt'a Sahanlığı üzerinde yer alan açık deniz rejiminde herhangi bir değişiklik olmayacağını da ilân etmektedir. Truman Bildirisi'ne benzer olarak 1946 ve 1947 yıllarında Meksika, Arjantin, Şili ve Peru Bildirileri yayınlanmıştır (Arpat, 1987).

Kıt'a Sahanlığı ile ilgili müteakip gelişme 1958 Cenevre Deniz Hukuku Konferansı'nda imzalanan Kıt'a Sahanlığı Sözleşmesi (KSS)* olmuş ve Kıt'a Sahanlığının tanımı hukukî mânâda ilk kez 1958 KSS'nin 1 nci maddesinde yapılmıştır. *“Kıt'a Sahanlığı terimi; kıyıya bitişik fakat karasuları bölgesinin dışındaki 200 metre derinliğe kadar olan sualtı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını veya bu derinliğin ötesindeki suların derinliğinin, doğal kaynakların işletilmesine olanak verdiği yere kadar uzanan sualtı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını; adaların kıyılarına bitişik aynı sualtı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını ifade etmek üzere kullanılmıştır.”*

10 Haziran 1964 tarihinde yürürlüğe giren Sözleşmenin Kıt'a Sahanlığı hukukuna yaptığı en önemli katkı, bu alanın dış sınırının belirlenmesi ve adaların da Kıt'a Sahanlığının bulunduğunu ifade etmesidir. Buna göre, bir kıyı devletinin Kıt'a Sahanlığının dış sınırı, birbirinden farklı iki ayrı kritere göre saptanmaktadır. Bunlar; 200 metre derinlik kriteri ve 200 metre derinlikten sonra işletilebilir derinlik kriteridir (Pazarcı, 1999).

1958 Cenevre KSS, Kıt'a Sahanlığı kavramı konusunda Truman Bildirisi'ni formüle eden şekli ile; kıyı devletine, karasularının ötesinde fakat kıyıya bitişik sualtı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını araştırma ve canlı olmayan kaynaklarını işletme konusunda münhasır egemen haklar vermektedir. Bu haklara sahip olabilmek için Kıt'a Sahanlığının işgal edilmiş olmasına veya orada fiili egemenlik kullanılmış olmasına veya resmi bir duyuruya gerek yoktur (Toluner, 1996).

1958 Cenevre Konvansiyonu'ndan sonra 1982 BMDHS'ye kadar geçen sürede; 1970 Montevideo, 1970 Lima ve 1972 Santo Domingo Bildirileri ile 1972 Yaounda Semineri ve 1973 Addis Ababa Toplantısı bu konudaki müteakip gelişmeleri oluşturmuşlardır.

1958 Cenevre KSS'de, Kıt'a Sahanlığının dış sınırının saptanmasında, 200 m. derinlik kriterinin yanında işletilebilir derinlik ölçütünün de kabul edilmesi; bu alandaki teknolojinin

---

* Sözleşme'nin metni için bakınız http://law.nyu.edu/kingsburry/fall01/int_law

gösterdiği gelişmelere bağlı olarak, Kıt'a Sahanlığının dış sınırı konusunda büyük tartışmalara neden olmuştur. Nitekim, Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda teknolojik gelişmeler karşısında, deniz yatağı ve toprak altında bulunan doğal kaynaklar üzerindeki aşırı iddiaların önlenmesi için, işletilebilir derinlik kriterini sınırlayacak azami bir genişliğin kabul edilmesi yaklaşımı benimsenerek, soruna bir çözüm bulunmasına çalışılmıştır (Brown, 1994)

Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı sonunda 1982 yılında kabul edilen BMDHS*, Kıt'a Sahanlığının tarifini değiştirmiş ve kıyı devletine deniz alanlarının müsait olduğu yerlerde, Kıt'a Kenarının dış sınırına kadar uzanan sualtı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını araştırma ve canlı olmayan kaynaklarını işletme hakkını vermiştir. Burada önceki tanımlardan farklı olarak, hukuki Kıt'a Sahanlığının, yerbilimsel Kıt'a Sahanlığının yanı sıra, Kıt'a Yamacını ve Kıt'a Yükseltisini de kapsadığı görülmektedir.

BMDHS'nin 76 ncı maddesinde Kıt'a Sahanlığının hukukî tanımı yapılırken, derinlik kriteri bir tarafa bırakılıp, genişlik kriteri kabul edilmiştir. *“Bir kıyı devletinin Kıt'a Sahanlığı; kara ülkesinin doğal uzantısı boyunca, karasularının ötesinde yer alan ve Kıt'a Kenarının dış sınırına kadar uzanan veya Kıt'a Kenarının dış sınırının 200 mile kadar uzanmadığı yerlerde, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren, 200 mile kadar uzanan sualtı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını kapsar.”*

Sonuç olarak, Kıt'a Kenarının 200 deniz miline kadar uzanmadığı yerlerde, sualtı alanının jeolojik yapısı ne olursa olsun, kıyı devletine 200 millik bir alan Kıt'a Sahanlığı olarak verilmiştir. Böylece Kıt'a Sahanlığı üzerinde hak tesis etmeyi doğal uzantı esasına dayandıran ilke, bu alan içinde reddedilmiştir. Doğal uzantının önemi ise, 200 milden daha öteye genişleyebilen Kıt'a Sahanlıklarında ortaya çıkmaktadır. Kıt'a Kenarının 200 deniz milini geçtiği durumlarda ise, Kıt'a Sahanlığı hakkının 350 mile veya 2500 metre eş derinlik çizgisinden itibaren 100 mile kadar kullanılabileceği hükme bağlanmıştır (Pazarcı, 1999).

2.1.3. Kıt'a Sahanlığının Hukuksal Rejimi :

Gerek 1958 KSS (mad. 2), gerekse 1982 BMDHS (mad. 77), Kıt'a Sahanlığı üzerinde kıyı devletinin münhasır egemen haklara sahip olduğunu bildirmektedir. Kıyı devletinin bu

---

* Sözleşme'nin metni için bakınız <http://law.saemk.org/belge-detay.asp>

haklara sahip olması için, herhangi bir biçimde bu alanda bizzat birtakım eylemlerde bulunması ya da bu alan üzerindeki söz konusu haklarını ilân etmesine gerek yoktur.

Kıyı devletinin Kıt'a Sahanlığında araştırma ve işletme hakkına sahip olduğu doğal kaynaklar; madenler ve öteki cansız kaynaklar ile deniz yatağı ve toprak altı ile sürekli fiziksel dokunma durumunda bulunan canlı kaynakları kapsamaktadır. Kıyı devleti bu haklarını kullanırken, Kıt'a Sahanlığı üzerinde yapay adalar, çeşitli nitelikte tesisler ve araç-gereçler yerleştirmek ya da yerleştirilmesine izin vermek yetkisine sahiptir. Kıyı devleti, bu tesis ve cihazların etrafında, 500 metreyi aşmayan bir genişlikte, güvenlik bölgeleri ihdas edebilir ve bu bölgelerin korunması için gerekli tedbirleri alabilir (Aslan, 1999).

Ayrıca 1982 BMDHS'ye göre, 200 milden fazla Kıt'a Sahanlığı alanına sahip olan kıyı devletlerinin, bu sınırdan sonraki Kıt'a Sahanlığında elde edeceği madenler ve hidrokarbürler üzerinden uluslararası deniz tabanını düzenlemek ve işletilmesini denetlemekle görevlendirilen Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesine vergi ödemesi öngörülmektedir (mad. 82).

Kıyı devletine Kıt'a Sahanlığı üzerinde tanınan bu hakların kullanımı, Kıt'a Sahanlığı üstünde bulunan su alanının ve onun üstünde yer alan hava sahasının rejimini hiçbir biçimde değiştirmemektedir (mad. 87). Kıt'a Sahanlığı devleti Kıt'a Sahanlığı üzerinde haklarını kullanırken, üçüncü devletlerin açık deniz ve MEB rejiminden kaynaklanan ulaştırma ve diğer haklarına hiçbir zarar vermemekle yükümlüdür (mad. 78). Kıta Sahanlığında diğer devletlerin kablo ve boru döşeme hakkı, kıyı devletinin Kıt'a Sahanlığının araştırılması, doğal kaynaklarının işletilmesi ve boruların neden olduğu kirlenmenin önlenmesi, azaltılması ve kontrolü için gerekli olan önlemleri alma hakkına tâbi olarak, saklı tutulmuştur (1958 KSS mad. 4; 1982 BMDHS mad. 79).

Kıt'a Sahanlığında bilimsel araştırma kıyı devletinin iznine tâbi tutulmuş ve bu faaliyetin düzenlenmesi ve yürütülmesi kıyı devletinin yetkisine verilmiştir (mad. 249). BMDHS'nin XIII ncü Bölümünde, barışçı amaçlarla ve tüm insanlığın yararına olmak üzere, deniz çevresine ilişkin bilimsel bilginin artırılması için Kıt'a Sahanlığında yapılacak araştırma faaliyetlerinin normal olarak geri çevrilemeyeceği belirtilmiş, bununla birlikte kıyı devletinin bu tür faaliyetlere izin vermeyebileceği durumlar da açıkça hükme bağlanmıştır (mad. 253).

2.1.4. Kıt'a Sahanlığının Sınırlandırılması :

Kıt'a Sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin uygulamaya konulan ilk hukuk kuralı, 1958 Cenevre KSS'nin 6 ncı maddesi olmaktadır. Söz konusu madde, kıyıları karşı karşıya veya yan yana olan devletlere ait Kıt'a Sahanlığı sınırlarının, kural olarak tarafların anlaşmasıyla saptanacağını, taraflar arasında bir anlaşma gerçekleştirilemediği ve özel durumların başka bir sınırlandırmayı gerektirmediği durumlarda da, Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmasının “*eşit uzaklık*” ilkesine göre yapılacağını belirtmektedir. 1958 KSS'de “özel durumlar”ın tarifi yapılmamış olup, uluslar arası yargı kararlarına göre; adaların varlığı, kıyı uzunluklarının farklı olması, doğal kaynakların dağılımı, deniz dibinin jeolojik ve jeomorfolojik yapısı ve güvenlik, özel durum kapsamında değerlendirilmektedir (Pazarcı, 1999).

1982 BMDHS, Kıt'a Sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin olarak, dış sınır ile yan sınırın saptanmasını aynı şekilde ele alan bir hüküm içermektedir (Öztürk, 2002). Anılan Sözleşmenin 83 ncü maddesine göre, sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında Kıt'a Sahanlığı sınırlandırması; hakkaniyet ve nisfete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla ve uluslararası hukuka uygun olarak, anlaşma ile yapılacaktır. Kıt'a Sahanlığı sınırlandırılmasına ilişkin teamül kuralları incelendiğinde, uluslararası mahkeme kararlarının sürekli olarak sınırlandırmannın hakkaniyet ve nisfet ilkelerine göre yapılmasını kabul ettiği görülmektedir (Pazarcı, 1999). Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmalarına ilişkin olarak, uygulamada ve mahkeme kararlarında karşımıza çıkan hakkaniyet ve nisfete uygunluk ilkeleri; yerbilimsel öğeler, coğrafyanın üstünlüğü, adalar ve coğrafi oluşumların varlığı, bölgede saptanmış başka sınırların varlığı, bölgede bulunan doğal kaynaklar, devletlerin yaşamsal çıkarları, sınırlandırılacak ülkenin hukuksal statüsü, bölgede tarihsel hakların varlığı, kıyı uzunlukları, deniz yetki alanları arasında oransallık ve kapatmama prensipleridir.

2.2. Münhasir Ekonomik Bölge :

Münhasir Ekonomik Bölge (MEB), uluslararası hukuka 1982 BMDHS ile giren yeni bir kavram olup; karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren en fazla 200 mil genişliğindeki bir deniz alanında su tabakası, deniz yatağı ve toprak altında bulunan canlı ve

cansız doğal kaynaklar üzerinde, kıyı devletine bazı ekonomik hakların ve yetkilerin tanındığı bir bölgedir (BMDHS mad. 57).

MEB kavramı bazı Latin Amerika devletleri tarafından 1945'lerden sonra uygulanan 200 millik “*miras denizi*” tartışmalı kavramı ve 1960'lı yılların başında yerleşmeye başlayan “*balıkçılık bölgesi*” kavramlarının etkisi altında ortaya çıkmıştır. 1971 yılında Afrika - Asya Hukuk Danışma Komitesi'nin yıllık toplantısında, Kenya delegesi tarafından ortaya atılan MEB kavramı, Afrika Devletleri tarafından Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'na öneri olarak sunulmuş ve başta Lâtin Amerika Devletleri olmak üzere devletlerin büyük çoğunluğunun desteğini alarak, BMDHS kapsamı içine girmiştir (mad. 55-75).

MEB kavramı, Kıt'a Sahanlığı kavramı altında kıyı devletine tanınan yetkiler ile 1958 ve 1960 Deniz Hukuku Konferanslarından sonra ortaya çıkan balıkçılık bölgesi ve açık denizde balıkçılık konusunda kıyı devletlerinin öncelikli haklarını kapsamına alan yeni bir kavramdır. (Toluner, 1996).

2.2.1. Münhasır Ekonomik Bölgenin Hukuksal Rejimi :

2.2.1.1. Kıyı Devletinin Hakları :

Kıyı devletinin MEB'de sahip olduğu ekonomik nitelikli haklar, iki ayrı grupta incelenebilir. Bunlardan birincisi, 200 mile kadar olan bölgenin su kütlesi, deniz yatağı ve toprak altındaki canlı ve cansız doğal kaynaklar üzerindeki haklar olup; ikinci grup ise belirtilen deniz alanının işletilmesi ile ilgili olan haklardır. Görüldüğü üzere, MEB'de kıyı devletinin doğal kaynaklar üzerinde sahip olduğu haklar, Kıt'a Sahanlığı üzerinde sahip olunan haklar ile bunlara ek olarak su tabakasında sahip olunan ekonomik hakları içermektedir. Doğal kaynaklar üzerinde sahip olunan bu haklar, kıyı devletine bunları arama, işletme, koruma ve düzenleme yetkileri sağlamaktadır (Pazarcı, 1999). Kıyı devleti MEB'de avlanılacak canlı kaynakların miktarını tespit etme hakkına sahiptir. Bunu yaparken, aşırı avlanma nedeniyle canlı kaynakların tükenmesini önlemek ve bu kaynaklardan en yüksek verim alınacak şekilde gerekli önlemleri almak ve bu konuda işbirliği yapmak yükümlülüğü vardır. Kıyı devleti, canlı kaynaklardan azami ölçüde istifade edilmesi prensibini benimseyecek ve ilgili bütün unsurları gözönünde bulundurarak, diğer devletlerin kendi

avlanma kapasitesi dışında kalan kaynakları kullanmalarına, üzerinde anlaşmaya varılmış koşullar altında izin verecektir.

Kıyı devletinin MEB’de sahip olduğu ikinci grup ekonomik nitelikli haklar ise; sudan, akıntılardan ve rüzgardan enerji elde edilmesi gibi doğrudan tarif edilmiş haklar ile, MEB kavramı ile ters düşmeyecek ve diğer devletlerin haklarına zarar vermeyecek diğer ekonomik nitelikli faaliyetlerdir.

2.2.1.2. Kıyı Devletinin Yetkileri :

MEB üzerinde kıyı devleti, özellikle üç ana konuda yönetsel ve yargısal yetkilere sahip bulunmaktadır: Bunlar;

- Suni adalar, tesisler ve yapıların kurulması, işletilmesi ve kullanılması,
- Denizdeki bilimsel araştırmalar,
- Deniz çevresinin korunması ve düzenlenmesidir (BMDHS mad. 56/1b)

MEB’de her türlü suni ada, tesis ve yapının kurulması, işletilmesi ve kullanılmasında kıyı devleti tek yetkili olmaktadır. Kıyı devleti, bu tür tesislerin etrafında en fazla 500 metrelik bir güvenlik bölgesi oluşturabilir. Ancak, kıyı devleti suni yapıları ve güvenlik bölgelerini, işaretlerle belirtmek ve uluslararası deniz ulaşımı için gerekli olan tanınmış su yollarına müdahale edecek şekilde kurmamak yükümlülüğü altında bulunmaktadır.

MEB’de bilimsel araştırma konusunda ise, kıyı devletinin araştırma yapma ya da yapılmasına izin verme ve kuralları koymada tek yetkili olmasına karşın; üçüncü devletlerin ve uluslararası örgütlerin tüm insanlığın yararına olacak bilimsel nitelikteki araştırmalarını olağan koşullarda keyfi nedenlerle reddetmemesi gerektiği kabul edilmektedir.

2.2.1.3. Diğer Devletlerin Hakları :

Tüm diğer devletlere MEB içerisinde tanınan haklar; ulaştırma, uçma, sualtı kablo ve boru hattı döşeme ile bunların işletilmesidir. Devletler MEB’de bu haklarını kullanırken, kıyı devletinin hak ve yükümlülüklerini gözönünde bulundurmamak ve BMDHS hükümlerine ve uluslararası hukukun diğer kurallarına uygun olarak yürürlüğe koyacağı düzenlemelere uymak zorundadırlar.

MEB içerisinde tüm diğer devletlere tanınan yukarıdaki hakların yanı sıra, bazı koşullara bağlı olarak bölge devletlerine, ayrıca canlı kaynakların işletilmesi konusunda da kısmi haklar tanındığı görülmektedir. Bu haklardan yararlanması kabul edilen bölge devletleri; denize kıyısı olmayan devletler, coğrafi bakımdan engelli devletler ve MEB'in ilanından önce uyrukları bu bölgede avlanan devletlerdir (Pazarcı, 1999).

Bu devletler, MEB ilanından sonra da belli koşullarla bu bölgeden faydalanabileceklerdir. Bu konuda BMDHS, kıyı devletinin belirtilen bölgenin kullanımında hakkaniyet ve nısfete uygunluğu gözetmesi gerektiğini belirtmiş ve bahse konu devletler ile kıyı devleti arasında bir antlaşma yapılması zorunluluğunu getirmiştir (mad. 62/3). Sözleşme kıyı devletine, MEB'de avlanabilecek canlı kaynakların tür ve miktarlarını belirleme, bu miktar üzerinden kendi avlanma gücünü tespit etme ve sonuçta avlanma gücü dışında kalan miktarlar için diğer devletlerle antlaşma yapma hakkı vermiştir (mad. 62). Kıyı devletinden antlaşma yolu ile MEB'de avlanma hakkı kazanan devletler, bu haklarını üçüncü bir devlete devredemezler ve kıyı devletinin bu konuda yapacağı düzenlemelere uymak zorundadırlar (mad. 72).

2.2.2. Münhasır Ekonomik Bölgenin Genişliği ve Sınırlandırılması :

MEB'in genişliği 200 mil olarak belirlenmiş olup, bu mesafe karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren ölçülür (mad.57). BMDHS kıyıları karşı karşıya ve yan yana olan devletler için MEB'in sınırlandırılması konusunda, Kıt'a Sahanlığı sınırlandırması için kabul edilen hükmün aynısını öngörmektedir. Sözleşme'nin 74 ncü maddesine göre, MEB sınırlandırmasında uygulanacak temel ilke, bunun anlaşma yoluyla ve uluslararası hukuka uygun olarak, hakkaniyet ve nısfete uygun bir sonuca varılacak biçimde gerçekleştirilmesi şeklindedir (Toluner, 1996).

III. Kıt'a SAHANLIĞI VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE SINIRLANDIRMASI İLE İLGİLİ ULUSLAR ARASI ANLAŞMAZLIKLAR VE YARGI KARARLARI :

Bugüne kadar UAD tarafından Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlandırması konusunda görülen 11 davaya ilişkin dava konuları ve kararlar aşağıda belirtilmiştir.

3.1. 1969 Kuzey Denizi Davası :

1969 Kuzey Denizi Davası*, bir tarafta Almanya diğer tarafta Hollanda ve Danimarka arasında olup; Almanya ile bu iki devlet arasındaki Kıt'a Sahanlığı yan sınırının saptanması sorununa ilişkindir. Bu davada, Hollanda ve Danimarka 1958 KSS'ye taraf olduklarından, "eşit uzaklık" ilkesinin Kıt'a Sahanlığı kavramında hukuk mantığı açısından kabul edilmesinin zorunlu olduğunu ve bu nedenle uygulanması gerektiğini iddia etmişlerdir. Almanya ise 1958 Cenevre KSS'yi imzalamadığından, 6 ncı maddede yer alan "eşit uzaklık" ilkesinin kendisine uygulanamayacağını ve Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmasının ilgili devletler arasında, hakkaniyet ve nısfete uygun bir şekilde yapılması gerektiğini savunmuştur.**

UAD eşit uzaklık ilkesinin, özellikle hakkaniyete aykırı sonuçlara yol açtığına, Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmasında uygulanması zorunlu bir ilke olduğu görüşünü kabul etmemiştir.

*** Divan, 1958 Cenevre Konferansı çalışmaları sırasında devletlerin tutumu ve bundan sonra ortaya çıkan uygulama dikkate alındığında, eşit uzaklık ilkesinin bir örf ve adet kuralı olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiş ve Almanya'nın 1958 KSS'ye taraf olmaması nedeniyle eşit uzaklık ilkesinin kendisine uygulanamayacağı iddiasını haklı bulmuştur. Ayrıca, Kıt'a Sahanlığı sınırlarının, her devlete diğer bir devletin aynı nitelikteki haklarına tecavüz etmeden, olanaklar ölçüsünde kara ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısını teşkil eden

---

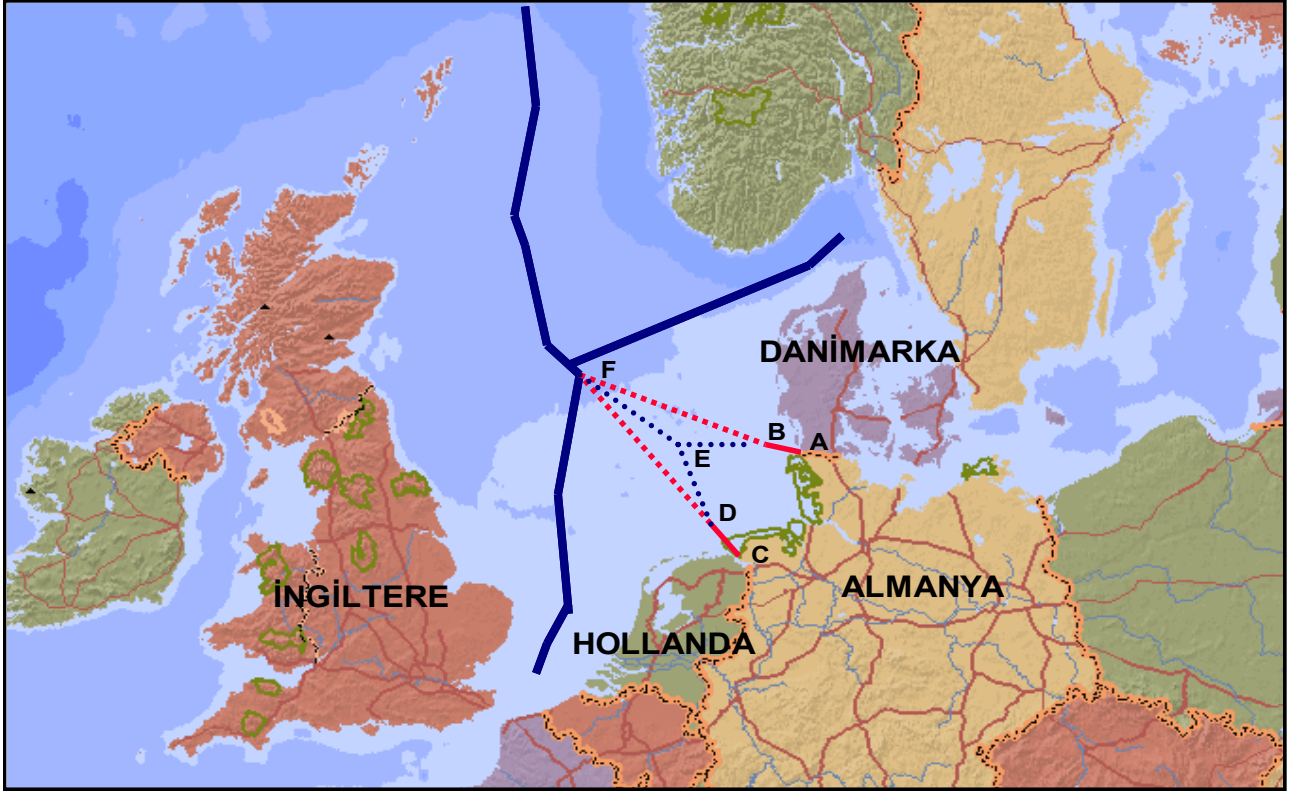
* International Court of Justice Decision of 10 December 1969, metin için bakınız [http://www.icj-cij.org/decisions/North Sea](http://www.icj-cij.org/decisions/North%20Sea)

** 1958 KSS Madde 6 : "Aynı Kıt'a Sahanlığının, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, bu devletlere ait Kıt'a Sahanlığının sınırı bu devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her noktası her bir devletin kara sularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hattır.

Aynı Kıt'a Sahanlığının kıyıları yan yana olan iki devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, Kıt'a Sahanlığının sınırı bu devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her bir devletin kara sularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından itibaren eşit uzaklık ilkesinin uygulanması suretiyle tespit edilecektir."

*** Kuzey Denizi Davası Kararı, par. 50, 51, 57, 83.

bütün kesimlerin verilmesini sağlayacak biçimde, hakkaniyet ve nısfete uygunluk uyarınca ve bütün ilgili koşullar göz önünde tutulmak suretiyle, anlaşma yoluyla saptanması gerektiğini hükme bağlamıştır. *

Şekil 1. 1969 Kuzey Denizi Davasına ilişkin harita. (Başeren, 2002)

3.2. 1977 İngiltere - Fransa Davası :

İngiltere, Fransa ve Kuzey İrlanda, beş hakemden oluşan Hakem Mahkemesi'nden İngiltere ve Fransa arasındaki Manş Denizi'nde Kıt'a Sahaneliği sınırlarının tespit edilmesini ve harita üzerinde mevkilerinin belirtilmesini talep etmişlerdir.** Tarafların her ikisi de 1958 Cenevre KSS'ye taraftırlar. Ancak Fransa, Sözleşme'ye katılırken 6 ncı maddeye çekince ileri sürmüş ve Biscay Körfezi, Granville Körfezi ve Dover Boğazı'nda özel durumlar bulunduğunu ve bu bölgelerde sınırlandırmanın eşit uzaklık ilkesine göre yapılamayacağını

* Kuzey Denizi Davası Kararı, par. 101(C).

** International Court of Justice Decision of 11 February 1977, metin için bakınız <http://www.icj-cij.org/decisions>

belirtmiş olduğundan, bu davada sınırlandırmanın örf ve adet kurallarının uygulanması suretiyle gerçekleştirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. İngiltere ise, Fransa'nın 6 ncı maddeye ilişkin beyanının gerçek bir çekince olmadığını ve Fransa'nın itirazına rağmen 6 ncı madde de dahil olmak üzere Sözleşme'nin yürürlüğe girdiğini, Fransa'nın çekincelerinin bu kapsamda kendisine karşı ileri sürülemeyeceğini ve bundan ötürü 6 ncı maddenin tümüyle veya en azından çekinceyle etkilenmeyen hükümlerinin taraflar arasında yürürlükte olduğunu iddia etmiştir.

Hakem Mahkemesi, Fransa'nın 6 ncı maddeye ilişkin beyanının, Sözleşme hükmünün sonuçlarını sınırlamak amacıyla yapılmış olduğunu saptayarak, bunun gerçek bir çekince olduğunu, bu nedenle 6 ncı maddenin Manş Denizi sektöründe taraflar arasında uygulanmayacağı yargısına varmış ve sınırlandırmanın örf ve adet kurallarının uygulanmasıyla gerçekleştirilmesine karar vermiştir. Fransa'nın çekincesi kapsamına girmeyen Atlantik sektöründe ise Mahkeme, 6 ncı maddenin uygulanabileceği sonucuna varmıştır.*

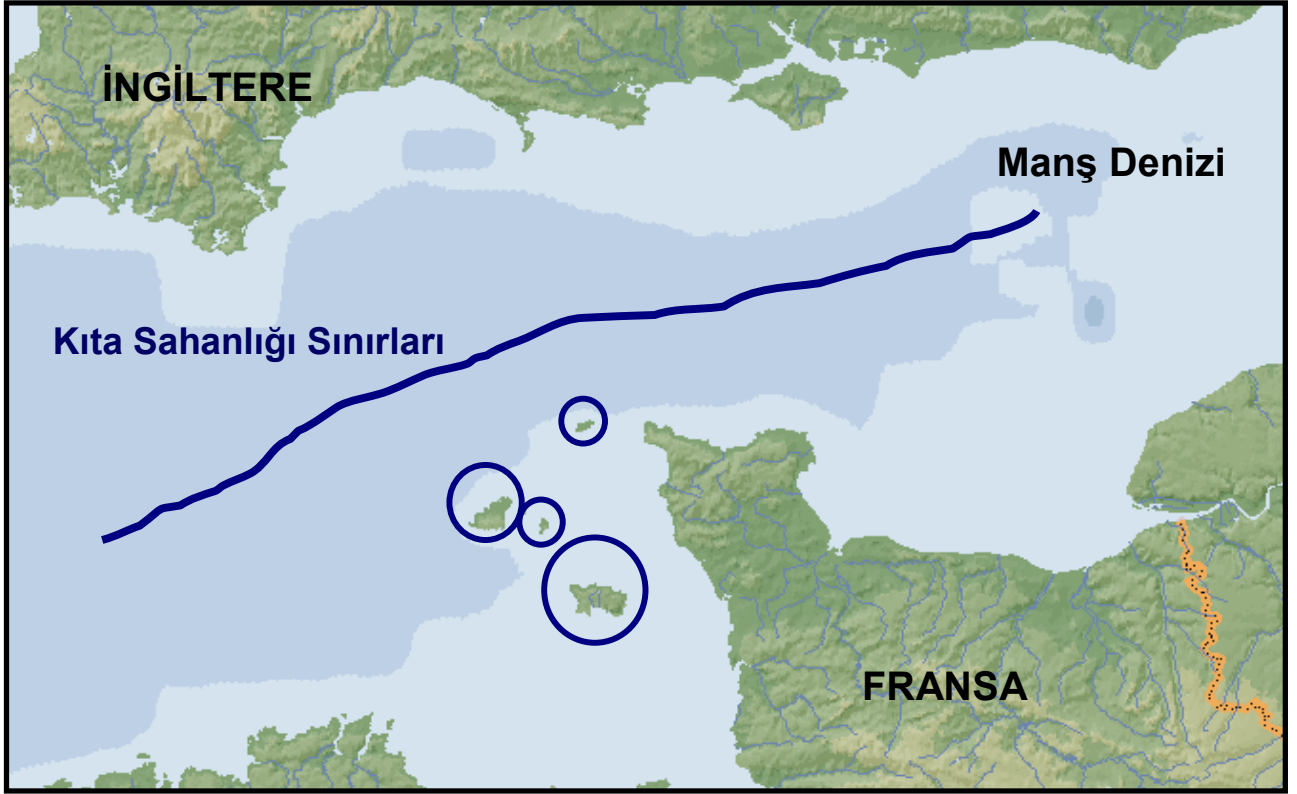
Kıt'a Sahanlığının komşu devletler arasında sınırlandırılmasında adaların etkisi, çözümlenmesi gereken bir sorun olarak ilk kez İngiltere ile Fransa arasındaki bu uyuşmazlıkta değerlendirilmiştir. Fransa kıyılarına yakın St. Malo Körfezi içinde İngiltere'ye ait olan Kanal Adaları (Channel Islands) grubunun bulunması nedeniyle İngiltere, 1958 KSS Madde 1 (b) hükmü uyarınca adalara da Kıt'a Sahanlığı hakkının tanınması gerektiğini ileri sürerek, bu kesimdeki Kıt'a Sahanlığının bahse konu adalar ile Fransa kıyıları arasında saptanması gerektiğini iddia etmiştir. Buna karşılık Fransa, İngiliz adaları çevresinde 6 millik bir cep bölge bırakılarak orta hattın, bir yanda Fransa kıyıları diğer tarafta İngiltere kıyıları esas alınarak saptanmasının uygun olduğunu bildirmiştir. Fransa'ya göre Kanal Adaları, Fransa'nın doğal uzantısı üzerinde yer alan, orta hattın yanlış tarafında bulunan adalardır. Eşit uzaklık ilkesinin adalar göz önüne alınarak uygulanması durumunda, hakça ilkelere uygun olmayan bir durum ortaya çıkacaktır ki, kıyı uzunluğuyla orantısız bir biçimde İngiltere'nin Kıt'a Sahanlığı genişleyecek ve Fransa'nın Manş Denizi'ne çıkışı doğrudan engellenecektir.

Mahkeme, İngiltere ile Fransa'nın ana kara ülkelerinin Manş Denizi'ndeki kıyılarının yaklaşık olarak birbirine eşit olduğunu ve karşı karşıya bulunduğunu, adaların bulunmaması

---

* İngiltere-Fransa Davası Kararı, par. 70.

durumunda bu kıyılardan ölçülecek olan eşit uzaklıktaki orta hattın Kıt'a Sahanlığının eşit olarak iki devlet arasında paylaşılması sonucunu doğuracağını, iki devlet arasındaki eşit koşulların adaların coğrafi konumundan ötürü bozulduğunu, Kıt'a Sahanlığının sınırlandırılmasında adalara tam etki tanınmasının bu adaların bulunmaması durumunda Fransa'ya ait olacak Kıt'a Sahanlığının esaslı bir biçimde azalması sonucunu doğuracağını saptadıktan sonra; sonuç olarak Fransa kıyılarındaki İngiltere'ye ait Kanal Adalarının Manş Denizi'ne bakan yüzlerinde 12 mil genişlikte bir cep bölge bırakılmasına ve Manş Denizi'ndeki Kıt'a Sahanlığı sınırının, iki devletin ana kara ülkelerinin kıyılarını esas alan eşit uzaklıktaki orta hat olmasına karar vermiştir.*

Şekil 2. 1977 İngiltere - Fransa Davasına ilişkin harita. (Başeren, 2002)

3.3. 1982 Tunus - Libya Davası :

Libya'nın 1968, Tunus'un 1972 yıllarından başlayarak kendilerine ait kabul ettikleri, ancak Tunus - Libya deniz sınırında bulunan deniz alanları üzerinde araştırma ve işletme ruhsatları

* İngiltere-Fransa Davası kararı, par. 83

vermeleri sonucu ortaya çıkan uyuşmazlıkta taraflar UAD'den; sınırlandırma işleminde uygulanabilecek uluslararası hukuk ilkeleri ve kurallarının neler olduğunu ve bu davada pratik uygulamanın ne olabileceğinin cevaplandırılmasını istemişlerdir. Her iki devletin iddiaları arasında, Kıt'a Sahanlığını belirlemede karanın denize doğal uzantısının temel belirleyici unsur olduğu bulunmaktadır. Ancak, Libya Afrika Kıtası'nın doğal uzantısını savunmasına karşılık, Tunus kıyı ülkesinin karasının doğal uzantısının esas alınması gerektiği görüşündedir.

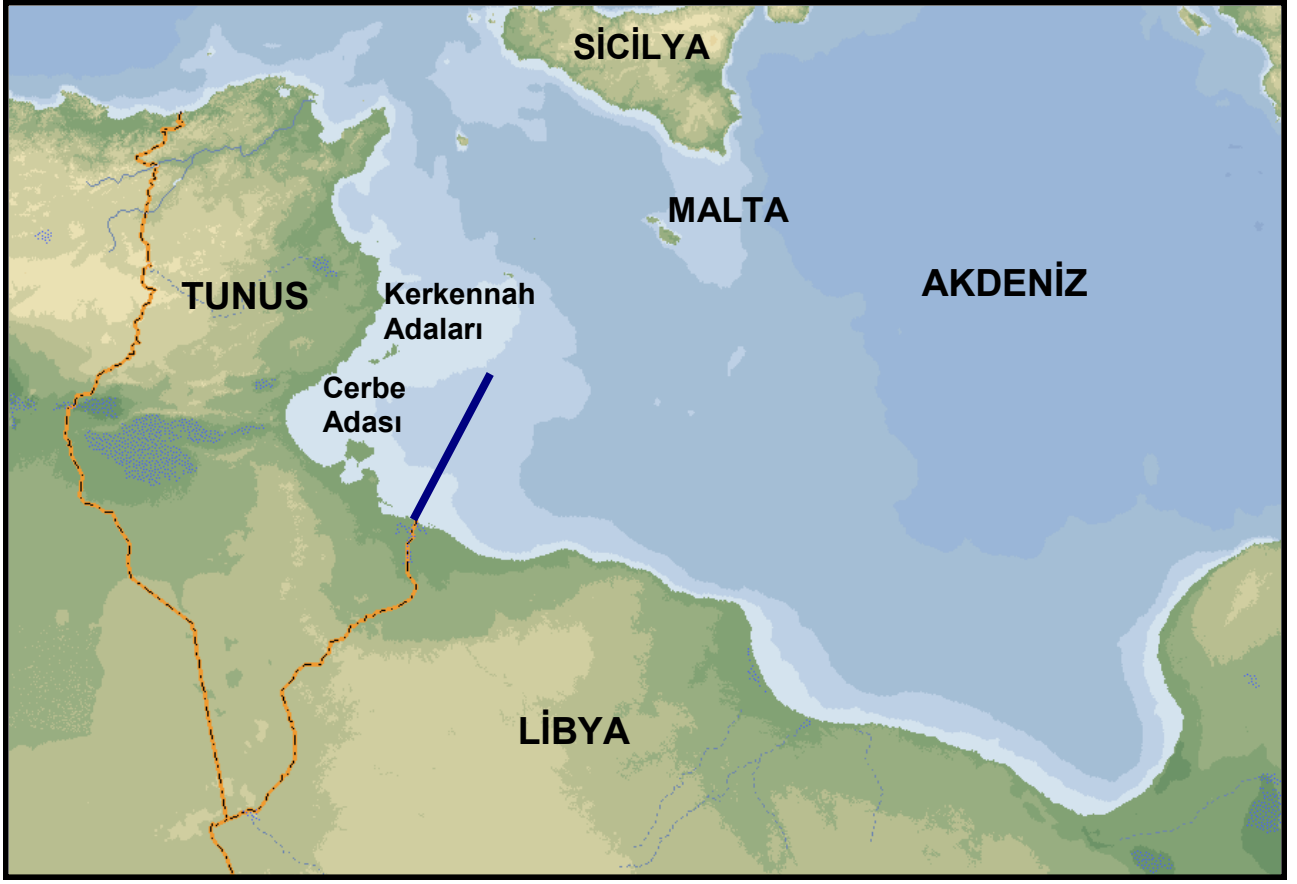
Divana göre, doğal uzantı kavramının Kıt'a Sahanlığının sınırını belirtmekten ziyade, kıyı devletinin deniz altında uzanan alan üzerindeki hak ve yetkilerini açıklamak ve geçerli kılmak amacıyla yönelik bir ilke oluşturduğu değerlendirilmiştir.* UAD her iki devlet tarafından da ileri sürülen detaylı jeolojik, jeomorfolojik ve coğrafi delillerin birbirlerinin tezlerine üstünlüğünü belirleyecek ve somut uyuşmazlıkta kullanılacak şekilde kanıtlarının bulunmadığını, sınırların tek başına veya esas itibarıyla jeolojik verilere dayanılarak saptanamayacağını ve sınırlandırmanın uluslar arası hukuk kriterlerine göre yapılması gerektiğini ifade etmiştir.**

Divan hakkaniyet ve nısfet uygunluk ve sınırlandırmayı etkileyecek bölgeye özgü koşullar çerçevesinde; tarihsel haklar, iki devlet arasında kabul edilen kara sınırı ve petrol zenginlikleri gibi ekonomik etkenleri göz önüne almış ve kıyılara yakın sektörde yan sınırın saptanmasında kıyıya dik bir çizginin, kıyılara uzak sektörde Libya kıyılarına doğru daha dar bir açı yapan bir çizginin Kıt'a Sahanlığı sınırını oluşturacağını bildirmiştir. UAD sınırlandırmada, Kerkennah Adalarına yarım etki tanıyarak, 1969 ve 1977 davalarında olduğu gibi hakkaniyet ve nısfete uygunluğa dayanan bir karar vermiştir.

---

* *Tunus-Libya Davası* kararı, par. 73

** *Tunus-Libya Davası* kararı, par. 128

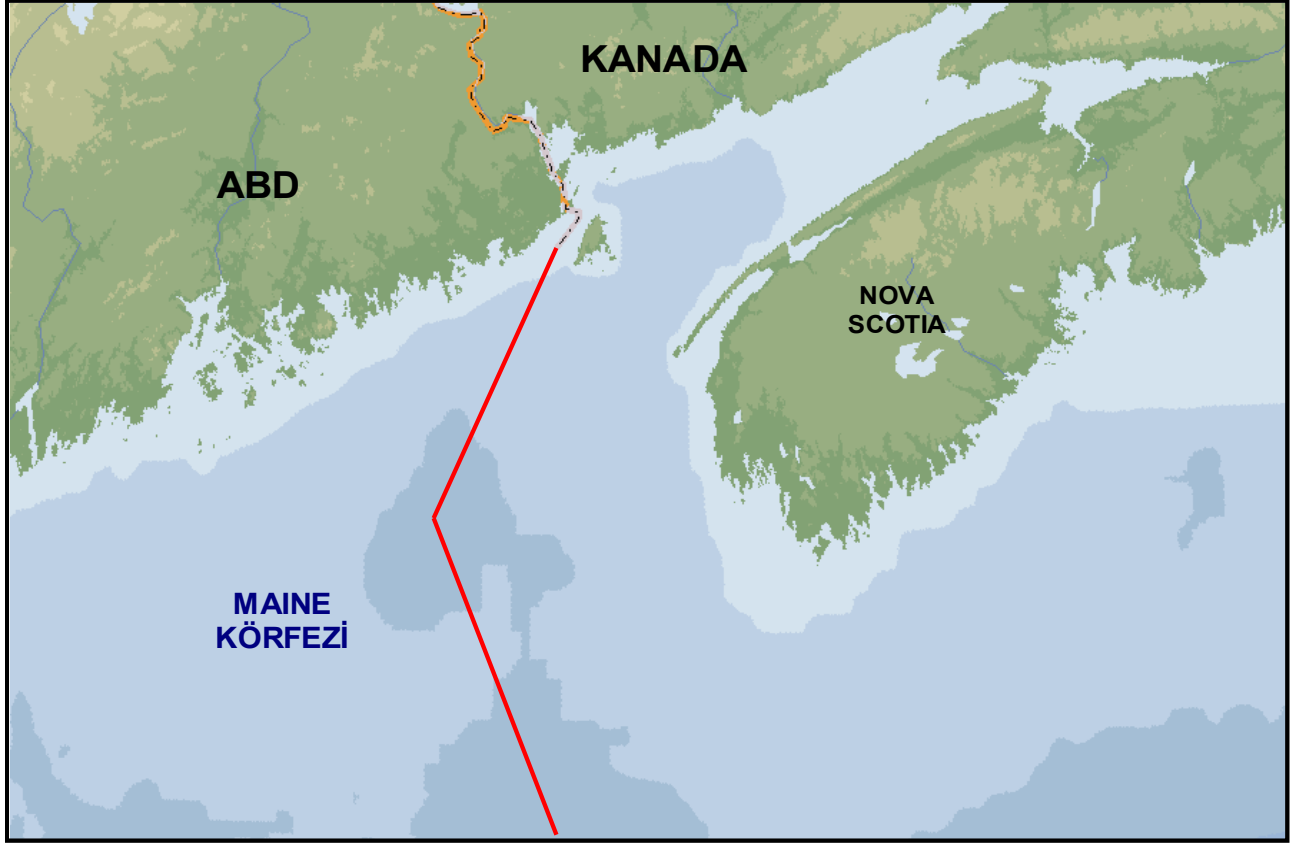
Şekil 3. 1982 Tunus - Libya Davasına ilişkin harita. (Başeren, 2002)

3.4. 1984 ABD - Kanada Maine Körfezi Davası :

1982 BMDHS'yi müteakip UAD önüne getirilen ilk yargı davası olan ABD - Kanada Maine Körfezi uyuşmazlığında, taraflar Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırı olarak tek bir çizginin çizilmesini talep etmişlerdir. Her iki devlet de 1958 KSS'nin tarafıdır ve Divan'a yaptıkları başvuruda gerek Kanada gerekse ABD, sınırlandırmanın hakkaniyet ve nısfet uygunluğa göre yapılmasını talep etmişler ve hakça ilkeler kapsamında doğal uzantının gözetilmesi hususunu da belirtmişlerdir. Maine Körfezi, sürekli tek bir jeolojik kütle üzerinde bulunduğu ve onu iki ayrı jeomorfolojik birime ayıran bir unsur da mevcut olmadığından, Yargı'nın kararında jeolojik etkenler rol oynamamıştır.

Kanada, kara sınırıyla kıyının kesiştiği noktada iki devletin coğrafi konumunun yan yana olduğu anlayışından yola çıkarak, eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasını istemiştir. ABD'nin

mahkemeye sunduğu yazılı görüşlerinde, hakkaniyet ve nispet uygunluğa göre “kıyıların uzunluğunun oransallığı” (Toluner, 1996) önemli bir yer tutmuştur. Divan, ABD’nin Kanada’ya göre daha uzun olan kıyıları nedeniyle kıyı uzunlukları arasındaki farklılığın belirli bir ağırlıkta özel şart doğurduğunu ve belirlenecek sınır çizgisinin “oransallık” dikkate alınarak düzeltilmesi gerektiğini ifade etmiştir.* Maine Körfezi Davası’nda adalarla ilgili olarak; meskun olmayan kaya ve cezir yükseltilerinin önemi olmamakla birlikte, Seal Adası gibi ihmal edilemeyecek adalara da yarım etki (Kıyı uzunlukları nedeniyle tespit edilen düzeltme oranı 1.38 iken, Seal Adası’na tanınan yarım etki sebebiyle bu oran 1.32 olarak kabul edilmiştir.) tanınabileceği belirtilmiştir.**

Şekil 4. 1984 ABD - Kanada Maine Körfezi Davasına ilişkin harita. (Başeren, 2002)

* *Gulf of Maine* Davası kararı, par. 92, 98

** *Gulf of Maine* Davası kararı, par. 221, 222.

3.5. 1985 Libya - Malta Davası :

UAD tarafından 3 Haziran 1985 tarihinde karara bağlanan Libya - Malta Kıt'a Sahanlığı uyuşmazlığında, taraflardan Malta'nın 1958 Cenevre KSS'yi imzaladığı, ancak Libya'nın bu sözleşmeye taraf olmadığı; 1982 BMDHS'nin ise her iki devlet tarafından da onaylandığı görülmektedir. Malta, 1982 BMDHS'nin 76 ncı maddesine* göre 200 deniz mili genişliğe kadar olan sualtı alanlarında Kıt'a Sahanlığı haklarının tanınmış olduğuna değinerek; mesafe ölçütünün kabul edilmesinden sonra Kıt'a Sahanlığı kavramının doğal uzantı esasına göre değil, kıyıdan itibaren belli bir mesafeye göre değerlendirilmesi gerektiğini, jeolojik ve jeomorfolojik verilerin 200 milin ötesindeki sualtı alanlarının sınırlandırılmasında önem taşıyabileceğini ileri sürerek, tezini "eşit uzaklık" ilkesine dayandırmıştır. Doğal uzantı kavramının, Kıt'a Sahanlığı haklarının en temel kaynağı olma özelliğini koruduğunu iddia eden Libya ise, Malta'nın 24 millik kıyı uzunluğuna karşın, kendisinin 192 mil kıyı uzunluğu olduğunu belirterek, Kıt'a Sahanlığının bu ölçütler dikkate alınarak hakkaniyet ilkesine göre paylaşılmasını talep etmiştir.** Libya ile Malta arasındaki mesafe 183 deniz milidir.

Libya - Malta uyuşmazlığının temeli Kıt'a Sahanlığı olmasına rağmen, MEB'in Kıt'a Sahanlığıyla 200 mil dahilinde çakışması nedeniyle, MEB kavramı Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmasını doğrudan etkileyen bir duruma gelmiştir. Kıt'a Sahanlığı ve MEB farklı kavramlar olmasına karşılık, bir devletin Kıt'a Sahanlığı üzerinde sahip olduğu haklar, ilan edebileceği MEB'in deniz yatağı ve toprak altı üzerinde de söz konusu olduğundan, UAD Kıt'a Sahanlığını sınırlandırırken, MEB'in kapsamını da dikkate almıştır.

Divan bu davada, hakkaniyet ve nısfete uygunluğa göre kararını oluşturduğunu vurguladıktan sonra, o döneme kadar olan içtihadından, MEB'in etkisi ile vazgeçmiş ve 200 milden dar olan Kıt'a Sahanlığında fiziksel anlamdaki doğal uzantının bir ölçüt olamayacağı kanısını belirtmiştir.*** Öte yandan, Malta'nın mesafe kriterinin öncelik kazandığı şeklindeki

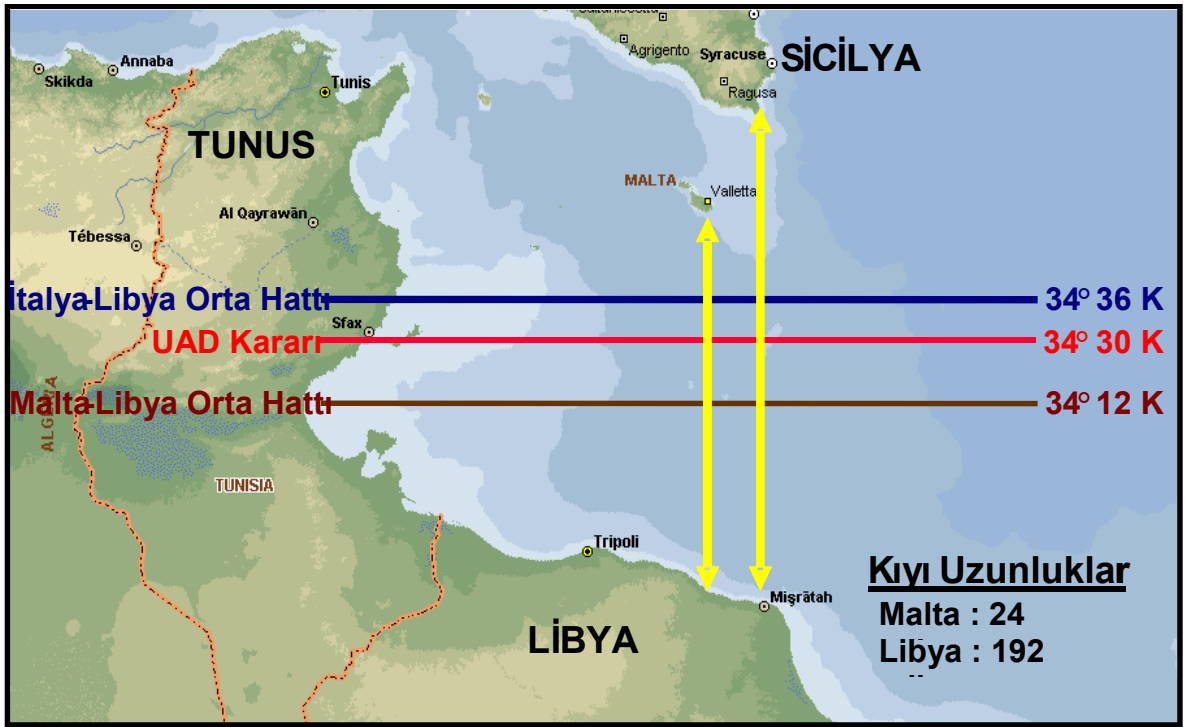
---

* 1982 BMDHS Madde 76/1 : Bir kıyı devletinin Kıt'a Sahanlığı, kara ülkesinin doğal uzantısı boyunca kara suları ötesinde Kıt'a Kenarının dış sınırına kadar uzanan veya Kıt'a Kenarının dış sınırının 200 mile kadar uzanmadığı yerlerde, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 mile kadar uzanan sualtı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını kapsar.

** Libya-Malta Davası kararı, par. 45.

*** Libya-Malta Davası kararı, par. 61.

tezine de katılmadığını belirten UAD, bu davadaki kararında, önce Malta ile Libya arasındaki orta hattın geçen $34^{\circ} 12' K$ enlemini belirlemiş, daha sonra Malta Adası İtalya'ya ait olsaydı varsayımı ile Sicilya Adası ile Libya arasındaki $34^{\circ} 36' K$ enlemini çizmiştir. Sonuçta, tarafların kıyı uzunlukları arasındaki oranı da dikkate alarak, orta hattı bu iki enlem arasındaki mesafenin $3/4$ 'ü oranında, normal orta hattın 18 mil kuzeyine çekerek, $34^{\circ} 30' K$ enlemini Malta ve Libya arasında sınır olarak tespit etmiştir. *

Şekil 5. 1985 Libya - Malta Davasına ilişkin harita. (Başeren, 2002)

3.6. 1985 Gine - Gine Bissau Davası :

Gine ile Gine Bissau arasındaki kara sınırının deniz kıyısına düşük açı ile gelmesi ve deniz yan sınırı dolayında Gine kıyılarının önünü kesen konumda Gine Bissau'ya ait adaların bulunmasından kaynaklanan bu davada, Hakem Mahkemesi'nden Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlarının tek bir çizgi ile belirlenmesi istenmiştir. Taraflar kıyı kesimlerinin homojen bir

* International Court of Justice Decision of 03 June 1985, metin için bakınız [http://www.icj-cij.org/decisions/Continental Shelf \(Libyah Arab Jamahiriya-Malta\)](http://www.icj-cij.org/decisions/Continental%20Shelf%20(Libya%20Arab%20Jamahiriya-Malta))

yapıda olduğu ve iki ülkenin anakaralarının deniz altındaki doğal uzantılarının bir bütün oluşturduğu konularında görüş birliğindedirler. Mahkemeye göre her ne kadar MEB ve Kıt'a Sahanlığı için tek bir sınır belirlenecekse de, hakça bir çözüme ulaşabilmek için Kıt'a Sahanlığının ihmal edilmemesi gerekmektedir. *

Mahkeme doğal uzantı kavramından bağımsız olarak ulaştığı sonucun hakkaniyet ve nısfet uygun bir çözüm olup olmadığını, coğrafi şartlar bakımından kontrol etmek gerektiğini duymuştur. Hakem Mahkemesi ayrıca, mesafe ölçütü ile doğal uzantı kavramının, yerine göre kullanılabilceği anlamına gelecek şekilde, bu iki yöntem arasında öncelik ve hiyerarşi bulunmadığını belirtmiştir.**

3.7. 1992 Kanada - Fransa Saint Pierre & Miquelon Davası :

Kanada ve Fransa arasında Tahkim Mahkemesi'ne götürülen bu uyuşmazlık, Kanada'nın Newfoundland bölgesinin güney kıyılarından çok az mesafedeki iki küçük Fransız adasına ait Kıt'a Sahanlığının ve MEB'in sınırlandırılmasına ilişkindir. Kanada'nın görüşüne göre, Kanada Kıt'a Sahanlığı üzerindeki coğrafi yükseltileri oluşturan Saint Pierre & Miquelon'un kendisine ait Kıt'a Sahanlığı ve MEB'i olamaz ve bu adalara sadece 12 deniz millik bir karasuları hakkı tanınabilir. Fransa ise; adaların da kara ülkeleri gibi Kıt'a Sahanlığının bulunduğunu ve sınırlandırmada devletlerin egemen eşitliğinden dolayı eşit muamele yapılması gerektiğini bildirmiş ve iddialarını bu iki prensip üzerine dayandırmıştı. Taraflar, kıyı uzunlukları arasındaki farkın sınırlandırmayı etkileyecek şartlardan biri olduğu konusunda uzlaşmış ve sınırlandırmanın hakkaniyet ve nısfet uygun şekilde yapılmasını talep etmişlerdir.

Kanada'nın Saint Pierre & Miquelon Adaları için öngördüğü 12 millik deniz alanı ve Kanada Kıt'a Sahanlığı üzerinde yükselti olduğu iddialarını kabul etmeyen Mahkeme; Fransa'nın ileri sürdüğü gibi, adaların siyasi statüsünün adalara tanınacak deniz alanlarını etkileyecek bir etmen olmadığını belirtmiştir.*** Mahkeme, kıyı uzunlukları arasındaki oranın

---

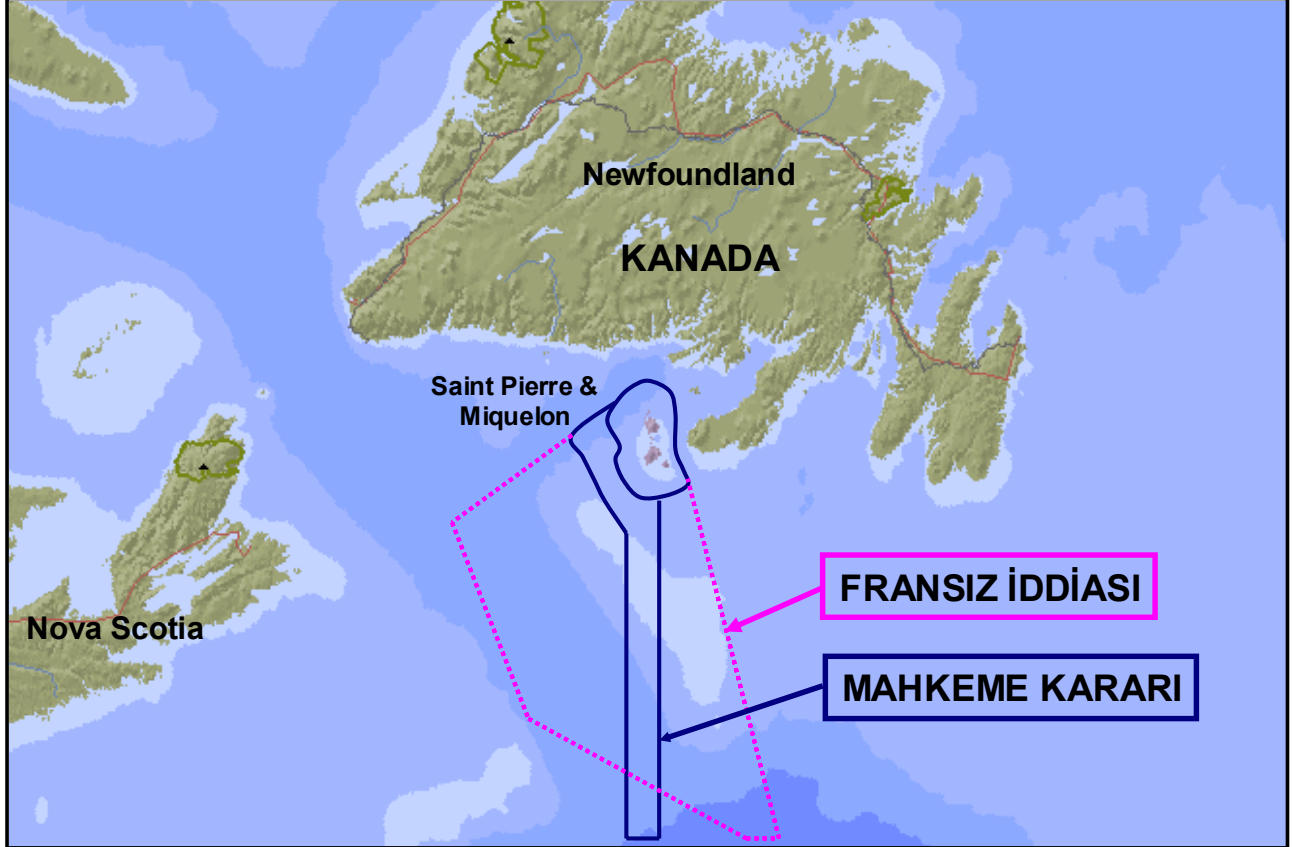
* *Gine-Gine Bissau Davası*, par. 112

** *Gine-Gine-Bissau Davası Kararı*, par. 96, 124

*** *Kanada-Fransa davası*, par. 47

1/15.5 ve alanlar arasındaki oranın ise 1/16.4 olduğunu belirterek; batıya bakan cephede 12 deniz mili genişliğinde bir deniz alanına ilave olarak, Atlantik Okyanusu yönünde mantara benzeyen orantılı bir deniz alanını ve adaların Kanada'nın uzantısını kestiği dikey alanda 200 mil genişlikte lazer ışını hattına sahip bir deniz alanını Fransız Adalarına vermiştir. Mahkeme ayrıca, deniz yatağının ve üzerindeki su kütesinin tek bir sınır ile belirleneceği durumlarda, deniz yatağının fiziksel yapısının önemli olmaktan çıktığını belirtmiştir.*

Şekil 6. 1992 Kanada - Fransa Saint Pierre & Miquelon Davasına ilişkin harita.

(Başeren, 2002)

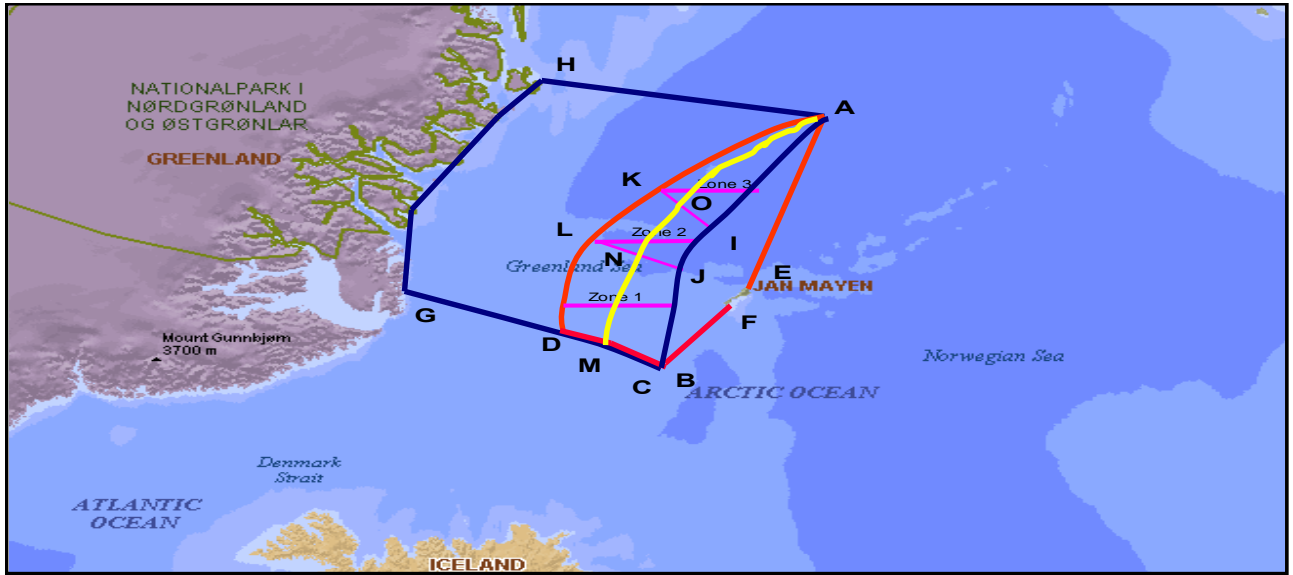
3.8. 1993 Norveç - Danimarka Jan Mayen Davası :

Norveç ile Danimarka arasındaki Grönland ve Jan Mayen adalarının deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlık, 16 Ağustos 1988 tarihinde Danimarka'nın başvurusuyla UAD'ye intikal etmiş ve Divan tarafından 14 Haziran 1993 tarihinde karara

* Kanada-Fransa Davası kararı, par. 70

bağlanmıştır. * Danimarka Divan'dan, Grönland'ın doğu kıyılarından başlamak üzere 200 mil genişlikte bir balıkçılık bölgesi ve Kıt'a Sahanlığı alanının Grönland'a ait olduğunu beyan etmesini ve bunu saptayacak tek bir hattın çizilmesini talep etmiştir. Danimarka'ya göre Jan Mayen Adası 1958 KSS'nin 6 ncı maddesine göre "özel durum" kapsamında ele alınması gereken bir ada olup, sınırlandırmada bu adaya tam etki tanınmazdı. Norveç ise, birbiriyle çakışan fakat ayrı olan iki sınırın orta hat yöntemi ile belirlenmesini talep ederken, Jan Mayen Adası'nın da prensip olarak Grönland kadar deniz alanlarına sahip olduğu fikrini ileri sürmüş ve orta hattın bu husus dikkate alınarak belirlenmesini istemiştir.

Danimarka ve Norveç, 1958 Konvansiyonu'na taraf oldukları için Divan, Kıt'a Sahanlığının sınırlandırılmasında KSS'nin 6 ncı maddesinin uygulanmasına karar vermiştir. Ancak balıkçılık alanlarının sınırlandırılmasında, MEB'e uygulanan teamüllere göre karar verilmesini tercih etmiştir. UAD sonuç olarak; ekonomik etmenlere etki eden balıkçılık kaynaklarının yoğun olarak bulunduğu alanları göz önünde bulundurmaya, nüfusun deniz alanlarının sınırlandırılmasında etkili olmayacağına, güvenlik unsurunun sınırlandırmayı etkilemeyeceğine karar vererek, orta hattın Grönland lehine tadil edilmesi sonucuna varmıştır.**

Şekil 7. 1993 Norveç - Danimarka Jan Mayen Davasına ilişkin harita. (Başeren, 2002)

* International Court of Justice Decision of 16 August 1988, metin için bakınız [http://www.icj-cij.org/decisions/Maritime Delimitation In The Area Between Greenland and Jan Mayen](http://www.icj-cij.org/decisions/Maritime%20Delimitation%20In%20The%20Area%20Between%20Greenland%20and%20Jan%20Mayen)

** Jan Mayen Davası, par. 73, 74

3.9. 1999 Eritre - Yemen Davası :

Eritre ile Yemen, bazı Kızıldeniz adaları üzerindeki egemenlik uyuşmazlığını ve deniz alanlarının sınırlandırılması sorununu, Hakem Mahkemesi yoluyla çözmeye karar vermişlerdir. Hakemlik Sözleşmesi'nde, Mahkeme tarafından uyuşmazlıkta uygulanacak hukuka işaret edilmiş ve deniz sınırlarının belirlenmesiyle ilgili olarak 1982 BMDHS ve ilgili diğer etmenler gözönünde tutularak karar verileceği hükmüne bağlanmıştır. Mahkemeye göre, "ilgili diğer etmenler" kıyı uzunlukları arasındaki oransallık, hakların tedrici ihlalinin önlenmesi, adaların varlığı, seyr-ü sefer, petrol anlaşmaları ve hakkaniyeti etkileyecek diğer unsurları içermektedir.

Bu davada taraflar, hesaplandığı esas noktalar ve dolayısıyla ortaya çıkan sonuç birbirinden çok farklı olsa da, sınırın eşit uzaklık çizgisi esas alınarak çizilmesini istemişlerdir. Eritre - Yemen Kararı'nın deniz sınırlandırmasına ilişkin ikinci aşamasında Hakem Mahkemesi, Karasuları, MEB ve Kıt'a Sahanlığı için çok amaçlı tek bir deniz sınırı çizmiştir. Mahkeme, sahilleri karşılıklı olan iki ülke arasındaki deniz sınırlandırmasında "eşit uzaklık / özel durumlar" kuralını birleşik olarak uygulamıştır. Mahkeme, normal olarak karşılıklı sahiller arasında orta hat ya da eşit uzaklık çizgisinin, BMDHS'nin 74 ve 83 ncü maddelerine uygun olarak, hakkaniyet ve nısfete uygun bir sınır oluşturduğunun genel olarak kabul edildiğini belirtmiştir.*

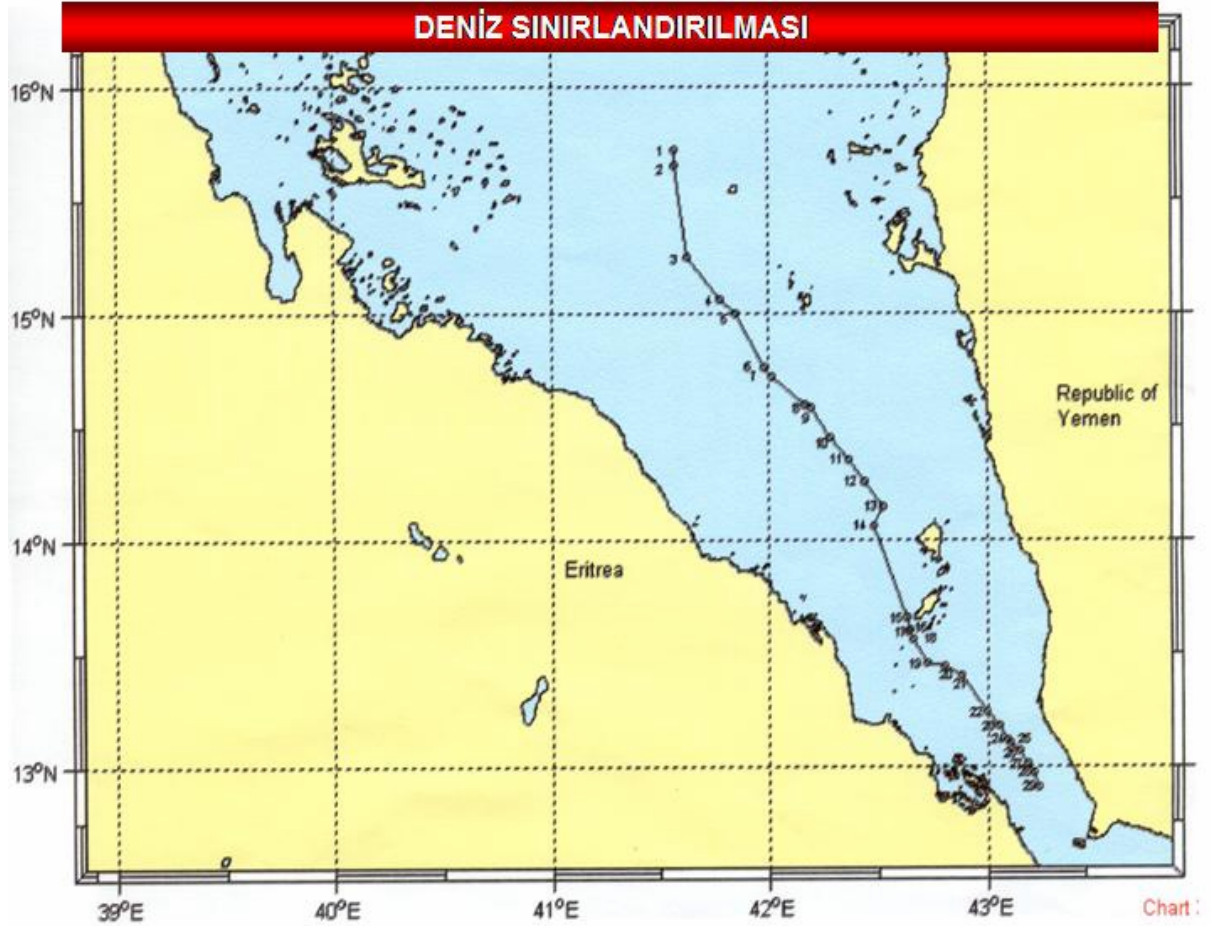
Eritre - Yemen Kararı'nda Hakem Mahkemesi, orta hattı çizerken güvenliği hesaba katmamış, ancak deniz sınırının değişik kısımlarında seyr-ü seferi dikkate almıştır. Ayrıca Mahkeme, sınırın çizilmesinde petrolle ilgili imtiyaz antlaşmalarına belirleyici bir rol vermekten kaçınmış, çizilecek deniz sınırı üzerindeki tesirleri açısından iki ülkenin egemenliğinde bulunan Kızıldeniz Adalarını ise değerlendirmeye almıştır. Hakem Mahkemesi, Eritre ve Yemen'in kendi egemenlikleri altında bulunan ve ana karalarının sahillerine yakın olan Dahlak ve Kamaran Adalarına tam etki tanımış; buna karşılık, sahillerden uzakta Kızıldeniz'in ortasında yer alan Jabal al-Tayr ve Zubayr Adalarına etki tanımamıştır.**

---

* Eritre-Yemen Davası kararı, par. 139-164

** Eritre-Yemen Davası kararı, par. 148

Eritre - Yemen Kararı'nda oransallık ilkesi, hakkaniyet ve nısfet uygunluk ölçüsü olarak kullanılmıştır. Mahkeme, Eritre ve Yemen'in sahil uzunluklarının ve deniz alanlarının yüz ölçümlerinin oranlarını sırasıyla 1:1,3 ve 1:1,09 olarak tespit etmiş ve bu oranları mukayese ederek çizilen deniz sınırının haksızlığa yol açmadığına hükmetmiştir. (Başeren, 2002)

Şekil 8. Eritre - Yemen Davasında Deniz Sınırlandırması. (Başeren, 2002)

3.10. 2001 Katar - Bahreyn Davası :

8 Temmuz 1991 tarihinde Katar UAD'ye başvurarak, Bahreyn ile aralarındaki Hawar Adaları, Dibal ve Qit'at Jaradah sığıklarının hükümranlığı ve iki devlet arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılması sorunlarının çözülmesini talep etmiştir. Bu davada Divan,

öncelikle egemenliği tartışmalı olan adaların durumunu belirlemiş, müteakiben iki ülke arasındaki deniz alanlarını tek bir çizgi ile sınırlandırmıştır.*

UAD 16 Mart 2001 tarihinde verdiği karar ile; 1939 yılında İngiltere tarafından Bahreyn ve Katar arasındaki anlaşmazlığın çözümüne dair verilen hükme dayanarak, Zubarah, Janan, Hadd Janan ve Dibal Adalarının Katar'a ait olduğuna, Hawar Adaları ile Qit'at Jaradah Adası'nın ise Bahreyn'in egemenliğinde bulunduğuna hükmetmiştir.* Divan iki devlet arasındaki ülkesel sorunlara ilişkin kararını verdikten sonra, deniz sınırlandırmasının yapılmasına ilişkin konuyu çözüme kavuşturmuştur. Bunu yaparken, davada uygulanabilecek hukukun uluslararası teamül hukuku kuralları olduğuna karar vermiş ve tarafların tek bir sınır ile deniz yetki alanlarının paylaşılması yönündeki taleplerini dikkate almıştır. Sınırlandırma yapılacak bölgenin güney kısmında her iki ülkenin kıyıları arasındaki mesafe 24 milden az olup, taraflar 1982 BMDHS'nin kıyıları karşılıklı veya yan yana olan devletler arasında karasularının sınırlandırılmasına ilişkin hükümlerinin, teamül hukukunun bir parçası olarak davada uygulanabileceğini belirtmişlerdir. Divan ise bu kuralı “*eşit uzaklık / özel durumlar*” şeklinde yorumlamış ve daha önceki kararlarında olduğu gibi bu davada da kullanmıştır.

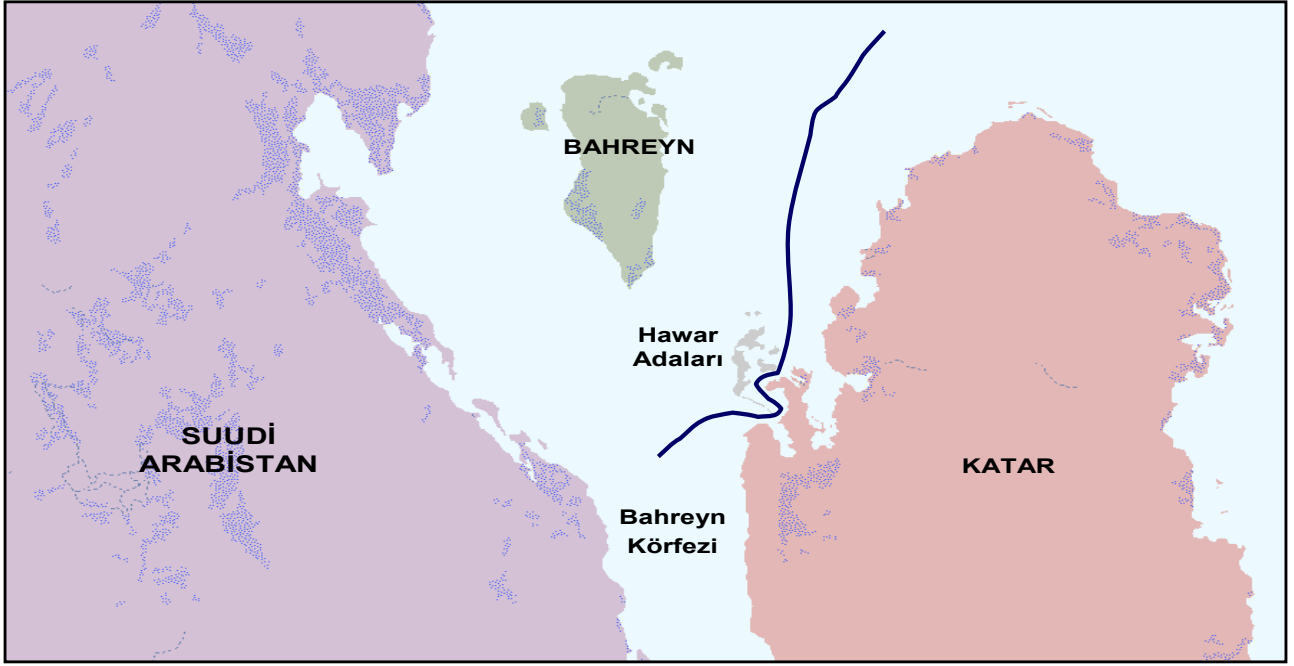
UAD hakkaniyet ve nısfete uygun bir sonuca ulaşmak için, geçici olarak çizdiği eşit mesafe çizgisinin ayarlanmasını gerektirecek “*özel durum*” bulunup bulunmadığını incelemiştir. Özel koşullar kapsamında, Katar - Bahreyn Davası'nda ağırlıklı olarak adalar ve cezir yükseltilerinin ele alındığı görülmektedir.** Ancak coğrafi özel durumlara dayanılarak yapılan ayarlamaların çokluğu nedeniyle, nihai sınır ilk aşamadaki eşit uzaklık çizgisinden oldukça farklılaşmıştır.

---

* International Court of Justice Decision of 16 March 2001, metin için bakınız [http://www.icj-cij.org/decisions/Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain](http://www.icj-cij.org/decisions/Maritime%20Delimitation%20and%20Territorial%20Questions%20between%20Qatar%20and%20Bahrain)

* *Katar-Bahreyn Davası* kararı, par. 247.

** *Katar-Bahreyn Davası* kararı, par. 185

Şekil 9. Katar-Bahreyn Davasında deniz sınırını gösteren harita. (Başeren, 2002)

3.11. 2002 Kamerun - Nijerya Davası :

UAD'nin deniz alanlarının sınırlandırılması hakkında verdiği son karar^{*}, 10 Ekim 2002 tarihli Kamerun ve Nijerya arasındaki Kara ve Deniz Sınırı Davası (Kamerun - Nijerya Davası) karardır. Kamerun'un tek taraflı başvurusu üzerine görülen davada, her iki taraf ta tek bir sınır çizilmesini talep etmiştir.

Divan, Kamerun ve Nijerya arasındaki sınırı Çad Gölü'nden başlayarak, kuzeyden güneye doğru deniz sınırı da dahil olmak üzere tek bir çizgi ile belirlemiştir. Bakassi Yarımadası'ndaki sınırın 11 Mart 1913 tarihli Anglo - Alman Antlaşması ile tespit edildiğine hükmeden UAD, aynı antlaşma gereğince Bakassi Yarımadası üzerindeki hükümler hakkının Kamerun Devleti'nde olduğuna karar vermiştir. Bu bölgedeki sınır, Akwayafe Nehri'nin talveg hattı esas alınarak çizilmiştir.

Deniz alanlarının sınırlandırmasına doğrudan eşit uzaklık çizgisi ile başlayan Divan, daha sonra bu sınırın ayarlanmasını gerektiren durumlar olup olmadığını incelemiştir. Kamerun -

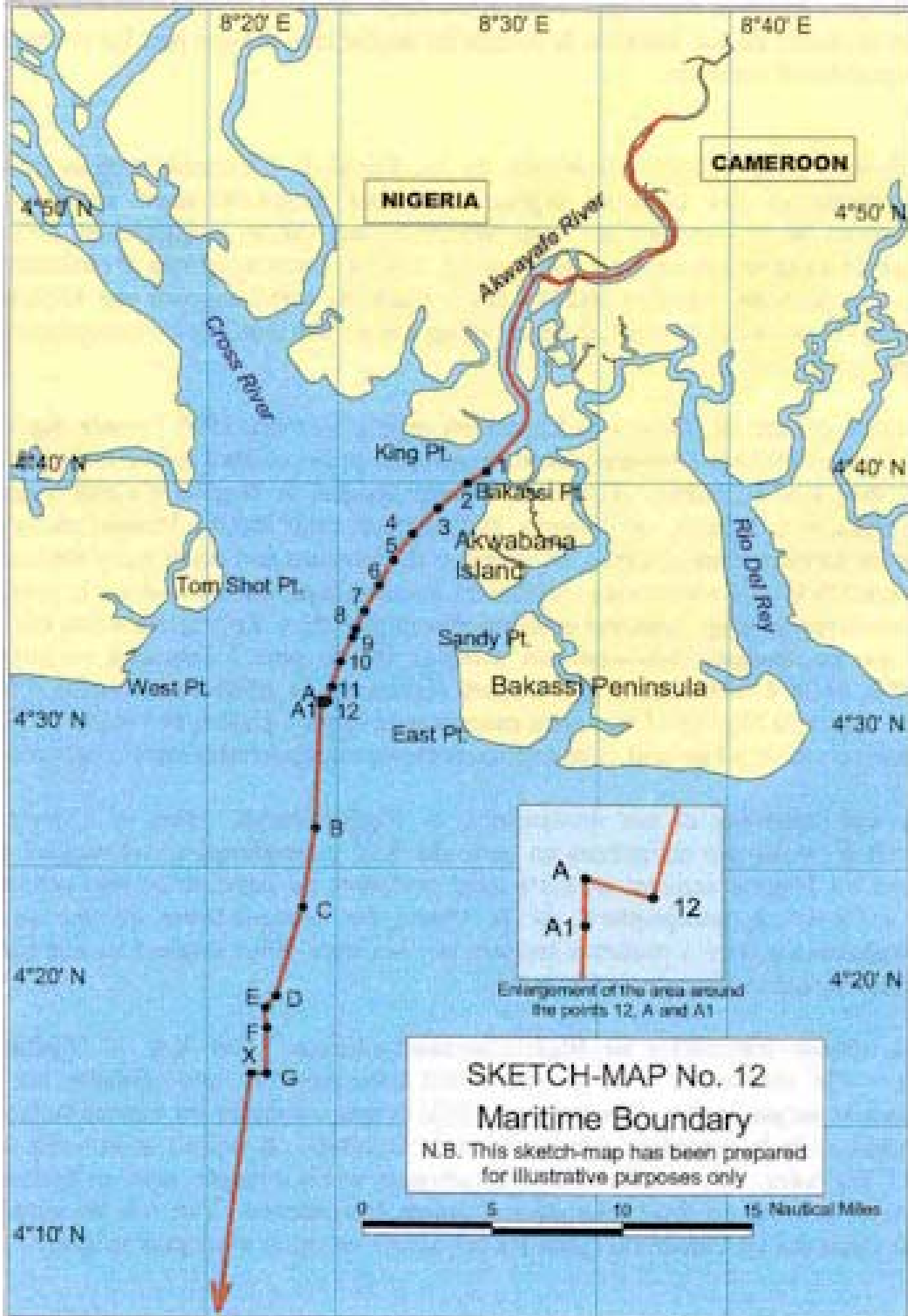
^{*} Internatinal Court of Justice Decision of 10 October 2002, metin için bakınız <http://www.icj-cij.org/decisions/Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria>

Nijerya Davası'nda sınırlandırmanın yapıldığı bölgede eşit uzaklığın çizilmesine etki edecek taraflara ait adalar bulunmadığı için, pratik uygulamada coğrafi özel durumların pek rolü olmamıştır.*

Bununla birlikte, başlangıçta çizilen eşit uzaklık çizgisinin ayarlanmasını gerektirebilecek durumlar olarak; tarafların bölgede verdiği petrol arama ve çıkarma izinleri ile petrol platformları dikkate alınmıştır. Petrol arama imtiyazları ve petrol platformu kurulması konusunda, Kamerun ve Nijerya arasında yapılmış bir antlaşma bulunmadığı için, Divan tarafların petrol çıkarılmasına ilişkin uygulamalarının deniz alanlarının sınırlandırılmasında dikkate alınması gereken bir faktör olmadığına karar vermiştir. Kamerun'un gündeme getirdiği "kıyı uzunlukları arasındaki farkın, eşit uzaklık çizgisinin kendi lehine olacak şekilde kuzeybatıya kaydırılmasını gerektirdiği" şeklindeki iddia, Nijerya'nın davayla ilgili kıyı uzunluğunun Kamerun'dan daha az olmadığı gerekçesi ile UAD tarafından kabul edilmemiştir.

---

* *Kamerun-Nijerya Davası* kararı, par. 121

Şekil 10. Kamerun-Nijerya Davasında deniz sınırını gösteren harita.*

* International Court of Justice Decision of 10 October 2002, şekil için bakınız <http://www.icj-cij.org/decisions/Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria>

IV. TÜRKİYE’NİN ÇEVRE DENİZLERDEKİ Kıt’A SAHANLIĞI VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE UYGULAMALARI :

4.1. Kıt’a Sahanlığı Uygulamaları :

Türkiye’nin çevresindeki denizlerdeki Kıt’a Sahanlığı uygulamaları aşağıda belirtilmiştir.

4.1.1. Karadeniz’deki Uygulama :

23 Haziran 1978 tarihinde Türkiye ile SSCB arasında imzalanan Kıt’a Sahanlığı sınırlandırması antlaşması (Resmi Gazete, No: 16355, 4 Temmuz 1978) ile Karadeniz’de Kıt’a Sahanlığı sınırlandırması yapılmıştır. 1991 yılında SSCB’nin dağılması ile birlikte, Türkiye’nin bu devlet ile olan Kıt’a Sahanlığı sınırı, uluslar arası sınırlara ilişkin antlaşmaların otomatik olarak sonraki devletleri de bağlaması ilkesinin sonucu olarak Gürcistan, Rusya Federasyonu ve Ukrayna için de geçerli olmuştur. (Günaydın, 2000)

Türkiye ile Bulgaristan arasında 4 Aralık 1997 tarihinde imzalanan antlaşma (Resmi Gazete, No: 23198, 11 Aralık 1997) ile Karadeniz’de iki devlet arasında Kıt’a Sahanlığı sınırı belirlenmiştir. Üzerinde anlaşılan 10 adet coğrafi nokta ile karasuları yan sınırının bitiş noktasından başlayarak, SSCB ile belirlenen Kıt’a Sahanlığının batıdaki son noktasıyla birleşecek şekilde, Kıt’a Sahanlığı sınırları tespit edilmiştir.

Şekil 11. Karadeniz’deki deniz yetki alanlarının sınırlarını gösteren harita (Günaydın, 2000)

4.1.2. Ege Denizi'ndeki Uygulama :

Halen Ege Denizi'nde Türkiye ile Yunanistan arasında karşılıklı ve yan Kıt'a Sahanlığı sınırlandırması yapılmamıştır. Siyasî, sosyal, ekonomik ve askerî nedenlere dayanan Ege Kıt'a Sahanlığı sorunu, Türkiye ile Yunanistan arasında ciddî bir uyuşmazlık konusu oluşturmaktadır. 11 Kasım 1976'da Bern Mutabakatı'nı imzalayan Türkiye ve Yunanistan, bu mutabakat uyarınca, (Resmi Gazete, No: 16766, 22 Kasım 1976) Kıt'a Sahanlığının sınırlandırılması konusunda bir anlaşmaya varmak için görüşmelerde bulunmayı kararlaştırmış, aynı zamanda Ege Kıt'a Sahanlığını ilgilendiren herhangi bir teşebbüs veya hareketten kaçınmayı da taahhüt etmişlerdir. 2003 yılı başından itibaren Türkiye ile Yunanistan arasında teşkil edilen komisyonlar aracılığı ile yapılmaya başlanan istikşafi görüşmeler, sorunun çözümüne yönelik olarak çalışmalarına devam etmektedir.

4.1.3. Akdeniz'deki Uygulama :

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları sınırlandırması yapılmamış olup, Suriye ile Kıt'a Sahanlığı yan sınırı ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile karşılıklı kıyılar arasındaki Kıt'a Sahanlığı sınırının belirlenmesi gerekmektedir.

Türkiye, Kıt'a Sahanlığına ilişkin Doğu Akdeniz'deki haklarını korumaya yönelik politikalar izlemekte ve uygulamalar yapmaktadır. NIMA (National Imagery & Mapping Agency) tarafından, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) bandıralı Northern Access adlı geminin 11-19 Mart 2002 tarihleri arasında 35° 30'K - 32° 30'K ve 027° 50'D - 029° 20'D koordinatları ile belirlenen sahada jeofizik araştırmalar yapacağı ilân edilmiştir. Anılan bölgede üzerinde sarı çakarlı fener bulunan 8800 metre uzunluğunda bir kablo çekerek ve taşıdığı ses topu ile patlamalar gerçekleştirerek araştırma seyrini icraya başlayan gemiye, Türk makamları tarafından müdahale edilmiştir. Gemiye sismik araştırma yaptığı bölgenin Türk Kıt'a Sahanlığı olduğu, Türkiye'den izin almadan sismik araştırma yapamayacağı ve bölgeyi terk etmesi gerektiği bildirilmiştir. Bunun üzerine Northern Access isimli gemi bölgeyi terk etmiştir. Geminin "TGS NOPEC" isimli bir Norveç şirketi adına araştırma yaptığı öğrenilmiş, bilâhare şirket yetkilileri, Türk Kıt'a Sahanlığında izinsiz araştırma yaptıkları için özür dilemişlerdir.

Bu olay, GKRY basınına da yansımıştır. Yunan Hava Kuvvetleri'ne ait uçakların Rodos-Kıbrıs arasında sismik araştırma yapan bir gemiyi tespiti üzerine, Yunan ve Rum

yetkililerinin alarma geçtiği, yapılan araştırma sonucunda GKRY bayraklı geminin bir Norveç şirketi tarafından kiralandığının tespit edildiği, anılan şirketin amacının belirlenemediği, konuya ilişkin olarak AB'ye bilgi verildiği ve GKRY tarafından gemiyi kiralayan Rum şirketine anlaşmasını iptal etme direktifi verilmesiyle, Norveçlilerin bölgeden ayrıldıkları bildirilmiştir“ (Rodos ve Kıbrıs Arasında Sismik Araştırma Yapan Gemi” başlıklı haber, Kıpros Simera, 19 Mayıs 2002).

Türkiye, ayrıca Türk karasuları ve Kıt'a Sahanlığı ile KKTC karasuları ve Kıt'a Sahanlığında, tek başına ve KKTC'nin işbirliği ile bu yetki alanlarına ilişkin haklarını kullanmaktadır.

4.2. Münhasır Ekonomik Bölge Uygulamaları :

1982 BMDHS'ye taraf olmayan devletlerin ve bu kapsamda Türkiye'nin MEB ilân etmeye hakkı olup olmadığı hususu, tartışmaya açık bir konudur. Ancak, MEB'in Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda yaygın olarak kabul görmüş olması ve birçok devlet tarafından uygulamaya konması, bu kavramın BMDHS'den bağımsız bir örf ve adet (teamül) hukuku haline geldiğini göstermektedir (Toluner, 1999) Bu nedenle, üç tarafı denizlerle çevrili bir ülkeye sahip olan Türkiye'nin, 1982 BMDHS'ye taraf olmamasına rağmen MEB ilan etme hakkı doğal olarak bulunmaktadır.

4.2.1. Karadeniz'deki Uygulama :

1994 yılı sonuna kadar 88 devletin 200 millik MEB ilân etmesi ile bir teamül hukuku kuralı haline dönüşen MEB kavramı, Türkiye tarafından değerlendirilmiş ve hakkaniyet ilkesi gözetilerek, Karadeniz'de 1984 ve 1986 yıllarında SSCB ve Romanya'nın MEB ilânlarına karşı, Türkiye de 5.12.1986 tarih ve 86/11264 sayılı bir Bakanlar Kurulu kararnamesi ile Karadeniz'de MEB ilân etmiştir (Resmi Gazete, No: 19314, 17 Aralık 1986) Karadeniz'de Sovyetler Birliği ile yapılan mektup teatisi sonucu, 1978 tarihli Kıt'a Sahanlığı sınırlarının MEB sınırları olarak kabulü uygun görülmüş ve anlaşmaya varılmıştır (Resmi Gazete, No: 19376, 17 Şubat 1987). Aynı sınırın 1991 yılı sonunda SSCB'nin dağılmasından sonra bu bölgede komşumuz olan Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Gürcistan bakımından da geçerli olması, uygulanan uluslararası hukuka da uygun düşmektedir.

Karadeniz'de en son Temmuz 1987'de Bulgaristan MEB ilân etmiştir. Türkiye ile Bulgaristan arasında 4 Aralık 1997 tarihinde imzalanan antlaşma ile Karadeniz'de iki devlet

arasında deniz yetki alanları ve bu kapsamda MEB sınırları belirlenmiştir. Üzerinde anlaşılan 10 adet coğrafi nokta ile karasuları yan sınırı bitiş noktasından başlayarak, SSCB ile belirlenen Kıt'a Sahanlığının batıdaki son noktasıyla birleşecek şekilde, MEB sınırları belirlenmiş olmaktadır.

4.2.2. Ege Denizi'ndeki Uygulama :

Türkiye'nin Ege Denizi'nde MEB uygulaması yoktur. Ege'de bütünlük arz eden deniz yetki alanları ihtilâflarından ve bu kapsamda Kıt'a Sahanlığının sınırlandırılması sorunundan bağımsız olarak MEB sınırlandırmasını ve ilânını düşünmek, Ege'nin coğrafi, hukuki ve siyasî gerçekleri ile çelişir.

4.2.3. Akdeniz'deki Uygulama :

Halen Türkiye'nin Akdeniz'de MEB ilânı bulunmamaktadır. Ancak kanaatince, Türkiye'nin vakit kaybetmeden Akdeniz'e kıyısı olan devletlerin uygulamalarına paralel olarak MEB ilân etmesinin, ekonomik ve siyasî açılardan faydalı olacağı düşüncesindeyim.

V. DOĞU AKDENİZ'E KIYISI OLAN DEVLETLERİN Kıt'A SAHANLIĞI VE MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE UYGULAMALARI VE POLİTİKALARI

Doğu Akdeniz'e kıyısı olan devletlerin kıt'a sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge uygulamaları ve politikaları aşağıda belirtilmiştir.

5.1. Yunanistan'ın Uygulama ve Politikaları :

Yunanistan 1931 yılında yayınladığı bir Kraliyet Kararnamesiyle*, o tarihte karasularının genişliği 3 mil olduğu halde, “*sivil havacılık ve hava polisliği*” amacıyla karasularını 10 mile çıkararak bir düzenleme yapmıştır. 1936 yılında ise, karasuları genişliğini 6 mile çıkarmıştır**. Bununla birlikte Yunan Hükümet yetkilileri, 1982 BMDHS'nin kendilerine tanıdığı hakkı öne sürerek, uygun zamanı bulduklarında karasularını 6 milden 12 mile genişleteceklerini beyan etmektedirler. Günümüzde yaklaşık 130 devlet tarafından kabul edilen 10 Aralık 1982 tarihli BMDHS'nin karasularının en fazla 12 mile kadar genişletilebilmesi kuralı, bundan sonra genel kabul görüp teamül hukuku niteliği kazansa dahi; oluşum aşamasından itibaren kararlı ve tutarlı bir şekilde bu kurala karşı çıkan “*sürekli itirazcı*” konumundaki Türkiye'ye karşı uygulanamaz.

Yunanistan Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin olarak, 24 Mayıs 1977 tarihinde İtalya ile bir antlaşma imzalamış*** ve bu antlaşma ile iki devlet arasındaki Kıt'a Sahanelığı sınırları belirlenmiştir.

Yunanistan, Meis Adası'na dayanarak Türkiye'nin Rodos - Meis - Kıbrıs hattının güneyinde Kıt'a Sahanelığı haklarını elinden alacak bir durum oluşturmaya çalışmaktadır. Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı'nın Denizcilere 158 sayılı bildirisi ile K. Piri Reis isimli araştırma gemisinin 4-28 Haziran 2001 tarihleri arasında Meis Adası'nın güneyinde Rodos'tan Kıbrıs'a kadar olan alanlarda sismik araştırmalar yapacağı ilân edilmiştir. Bunun üzerine basın yayın organlarında, bu durumun yarattığı gerginliğin Türk

---

* Decree of 6/18 September 1931 to define the extent of the territorial waters for the purposes of aviation and the control thereof, metin için bakınız <http://www.un.org/depts/los/legislationandtreaties/statefiles/grc.htm>

** Law No. 230 of 17 September 1936, metin için bakınız <http://www.un.org/depts/los/legislationandtreaties/statefiles/grc.htm>

*** Agreement between Hellenic Republic and the Italian Republic on the delimitation of the respective Continental Shelf areas of the two states (14 May 1977), metin için bakınız <http://www.un.org/depts/los/legislationandtreaties/statefiles/grc.htm>

Dışışleri Bakanı'nın Yunan Dışışleri Bakanı'na yaptığı izahat ve Yunan tarafının tatmin olmasından sonra çözüldüğüne ilişkin haberler yayınlanmıştır.

Türk Dışışleri Bakanı tarafından, Piri Reis gemisinin bilimsel araştırmalar yapacağı ve Rodos'un güneyinde yer alan Yunan Kıt'a Sahanlığının tartışmalı olduğu bölgelere yaklaşmayacağına taahhüt edildiği bildirilmiştir. Yunan Dışışleri Bakanlığı sözcüsü, geminin hareketleri Yunan Kıt'a Sahanlığıyla ilgili olmadığı sürece, Ege Üniversitesi'nin programladığı araştırmaları yapma hakkına sahip olduğunu ve bilimsel araştırmaların Türkiye ile Yunanistan'ın ikili ilişkilerdeki davranışlarını düzenleyen 1997 Madrid Antlaşması'nı ihlal etmediğini söylemiştir. Türk Dışışleri Bakanlığı sözcüsü, Yunan Dışışleri Bakanlığının ve Yunanistan Hükümet sözcüsünün bu açıklamalarının nasıl değerlendirildiğinin sorulması üzerine, Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan temaslarda durumun açıklığa kavuşturulduğunu, bu temaslarda herhangi bir teminat veya taahhüdün söz konusu olmadığını, 9 Eylül Üniversitesi'nin öngördüğü çalışmanın Doğu Akdeniz'i kapsamakta olduğunu ve bilimsel bir nitelik taşıdığını ifade etmiştir (Başeren, 2002).

Yunanistan, Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin Kıt'a Sahanlığını elinden alma politikasını diplomatik girişimlerine de yansıtmış, Kıt'a Sahanlığının sınırlandırılması için Mısır ile görüşmeler yapmaya başlamıştır. Bununla beraber, Yunanistan Meis Adası'na Kıt'a Sahanlığı açısından tam etki tanımak, yani Meis Adası ile Mısır arasında Kıt'a Sahanlığı sınırlandırması yapacak kadar Meis'e Kıt'a Sahanlığı hakkı tanımak isteyince, Mısır Türkiye'yi incitmek istemediğini bildirmiş ve görüşmeler bir neticeye ulaşmadan sona ermiştir.*

5.1.1. Yunanistan ile Türkiye'yi Bağlayan Doğu Akdeniz'e İlişkin Düzenlemeler :

Yunanistan ile Türkiye arasında; ilki kuzeyde Meriç Nehri'nin ağzında karasuları yan sınırı, ikincisi de Meis Adası ile Anadolu sahilleri arasında olmak üzere iki bölgede deniz sınırı kapsamında bazı düzenlemeler mevcuttur. Bunlardan Meriç Nehri'ndeki yan sınır tez konusunun kapsamı dışında kaldığından, burada incelemeye dahil edilmemiştir.

Doğu Akdeniz'de Türkiye ile Yunanistan arasındaki tek sınır olan Meis Adası ile Anadolu sahilleri arasındaki sınır parçası, Türkiye ile İtalya arasında yapılmış olan 4 Ocak 1932 tarihli bir sözleşme ile düzenlenmiştir. "Anadolu Sahilleri ile Meis Adası Arasındaki Ada ve

---

* GOUNARIS M., The Particularity of the Aegean Sea and the New Regulation of the International Law of the Sea, in Mediterranean Sea and the Aegean Sea. , s.242

Adacıklar ile Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Ciheti Aidiyeti Hakkındaki İtilafname” başlığını taşıyan bu antlaşma onaylanmış ve Milletler Cemiyeti’ne tescil ettirilmiştir. Daha sonra, Paris Barış Antlaşması ile Menteşe Adaları ve Meis Adası İtalya’dan alınıp Yunanistan’a verilince, Yunanistan İtalya’nın halefi olarak bu antlaşmaya taraf olmuştur (Başeren, 2002).

Şekil 12. Meis Adası’nı ve civarındaki adaları gösteren harita.

Meis Adası ile Anadolu sahilleri arasındaki karasuları sınırını çizen ve bölgede bulunan çok sayıdaki adacığı İtalya’ya devreden 4 Ocak 1932 Türk - İtalyan Sözleşmesi, aynı zamanda bölgedeki bir kısım ada ve adacıklar ile o dönemde İtalya’nın maksatlı olarak ülkesel statüsünü tartışmaya açtığı Bodrum Körfezi’ndeki Kara Ada üzerinde Türk egemenliğini teyit etmiştir. Sözleşme’nin 1 ve 2 nci maddeleri Türkiye’nin hakimiyetinde olduğu İtalya Hükümeti’nce tanınan adacıkları, 3 ncü maddesi ise egemenliği İtalya’ya devredilen adacıkları ismen sayarak sıralamaktadır. Sözleşmenin 5 nci maddesinde, doğuda Ulu Burun (Tuğ Burnu) ile batıda Çatal Ada (Volo Adası)’nın üç mil güneyindeki bir nokta arasında kalan bölgede, Meis Adası ile çevresindeki ada, adacık ve kayalıklarla Türkiye arasındaki karasuları sınırı bizzat saptanmaktadır (Başeren-Kurumahmut, 2003) (Şekil 13.)

Şekil 13. 4 Ocak 1932 Türk - İtalyan Antlaşması'na göre oluşturulan deniz sınırlarını gösteren harita.

Meis bölgesinde olduğu gibi Mentеше Adaları bölgesinde de Türkiye ile İtalya arasındaki karasuları sınırının tespit edilmesi amacıyla iki taraf teknisyenlerinden oluşan bir komisyon, 28 Aralık 1932 tarihinde Ankara'da toplanmıştır. Komisyon aynı gün tamamladığı çalışmalarının sonunda hazırladığı bir zabıtname ile; Meis Adası'nın batısında bulunan Volo Adası'nın 10 mil güneyindeki bir noktadan başlayarak, Sisam Adası ile Eşek Adası arasındaki bir noktaya kadar toplam 37 nokta tanımlamış ve bu noktaları birleştiren hat, iki devlet arasında karasuları sınırı olarak kabul edilmiştir. Toplantı tutanağı ve ekli haritaların önemli bir özelliği, 6 mil genişlik esas alınarak karasuları sınırlandırmasının yapılması ve Anadolu kıyıları ile Ege ve Akdeniz'in uluslar arası rejime tabi açık deniz alanları arasında da Türk ve İtalyan teknisyenlerce deniz sınırı çizilmiş olmasıdır. Hazırlanan toplantı tutanağı ile Kardak Kayalıkları dahil, Lozan Barış Antlaşması'nın egemenliğini devretmediği 100 civarında ada, adacık ve kayalığın İtalya'ya devredilmesi öngörülmektedir.

Bu düzeyde ciddi sonuçlar doğurabilecek bir düzenleme olan 28 Aralık 1932 tarihli toplantı tutanağı, Türk iç hukukunun gerektirdiği işlemlerin hiçbirini tamamlamamıştır. Antlaşmaların yapılması ve bağlayıcı olabilmesi için 1924 Anayasası'na göre uygulanması gereken usul ve esaslara uygun olarak, anılan toplantı tutanağı TBMM'nin tasdikine sunulmamıştır. Diğer taraftan 28 Aralık 1932 tarihinde görüşmelere katılarak toplantı zaptını imzalayanların yetki belgesi bulunmadığı gibi, bu kişiler egemenlik düzenlemesi yapan bir antlaşmayı imzalayacak öneme sahip görevlerde bulunmayan küçük dereceli memurlardır.

Ayrıca 28 Aralık 1932 tarihli toplantı tutanağı, antlaşmaların oluşabilmesi için uluslararası hukukun gerçekleşmesini gerekli gördüğü imza, onay, yürürlüğe girme ve tescil işlemlerinin hiçbirini tamamlamamıştır. Bu metin imzalandığında yürürlükte olan ve tescil edilmeyen antlaşmaların yürürlüğe giremeyeceğini öngören Milletler Cemiyeti Misakı madde 18'e rağmen, Cemiyete tescil ettirilmemiştir. Bu nedenle bahse konu metin, yapılması öngörülen bir antlaşmanın hazırlık çalışması niteliğindedir ve bu maksatla icra edilmiş bir günlük çalışmanın zaptı durumundadır. İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasında İngiltere ve ABD'de üretilen haritalar da, 28 Aralık 1932 tarihli tutanaktaki sınırın hiçbir geçerliliği olmadığını teyit etmektedir (Başeren-Kurumahmut, 2003).

4 Ocak 1932 Antlaşması'nın 5 nci maddesinin en son cümlesinde, "Ulu Burun ile Çatal Ada civarında belirlenen noktadan sonra Türkiye ile İtalya arasında asla münakaşaya konu olmayan genel deniz sınırı"ndan söz edilmektedir. Yunanistan bu noktadan hareketle, onaylanmayan ve Milletler Cemiyeti'ne tescil de ettirilmeyen 28 Aralık 1932 Toplantı Zaptı'nın, 4 Ocak 1932 Antlaşması'nın eki olduğunu iddia etmekte ve bu metinde yer alan sınırın, Menteşe Adaları bölgesinde bir Türk - Yunan siyasî sınırı olduğunu ileri sürmektedir*. Oysa, 28 Aralık 1932 tarihli Türk - İtalyan Toplantı Tutanağı, bir düzenlemenin uluslararası antlaşma olabilmesi için gerekli olan işlemlerden yoksun olup, Türkiye ve İtalya'yı bağlayan bir sözleşme olmamıştır. Anılan belge, 4 Ocak 1932 Türk - İtalyan Antlaşması'nın

---

* Yunanistan Ege Kıt'a Sahanlığı davasında, avukatları aracılığı ile bu bölgede karasularını yalnızca 4 Ocak 1932 Antlaşmasının sınırlandırdığını ileri sürerek, 1947 yılında Menteşe Adalarının Yunanistan'a geçmesi ile söz konusu antlaşmanın halefi olduğunu bildirmiştir. Bununla beraber, Kardak krizinden sonra Yunan Dışişleri Bakanlığının müşavirleri tarafından yapılan çalışmalar da dahil olmak üzere pek çok çalışmada ve yine Yunan Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan ya da yayınlattırılan broşürlerde, 28 Aralık 1932 metninin artarak esas alındığı görülmektedir.

eki veya tamamlayıcısı niteliğinde bir belge de değildir. Eğer 28 Aralık 1932 metni, 4 Ocak 1932 Türk - İtalyan Antlaşması'nın eki olsaydı, o tarihte yürürlükte bulunan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu madde 26 gereğince TBMM, 4 Ocak 1932 Sözleşmesi'ni 2106 sayılı kanunla onaylarken, 28 Aralık 1932 tarihli belgeyi de onaylaması gerekirdi (Başeren, 2002)

5.2. Mısır'ın Uygulama ve Politikaları :

Mısır, 1958'den bu yana 12 mil genişliğinde karasuları uygulamasını sürdürmekte olup; 200 metre ya da işletilebilir derinliğe kadar olan bölgede Kıt'a Sahanlığı haklarını kullanacağını öngören bir düzenlemeye sahiptir*. Ayrıca, 1982 BMDHS'yi onaylarken 26 Ağustos 1983 tarihinde BMDHS Bölüm V ve VI hükümleriyle Akdeniz ve Kızıldeniz'de karasularının ötesinde yer alan kendisine ait Münhasır Ekonomik Bölgeye ilişkin haklarını kullanacağını; Sözleşme'ye göre MEB'de haklarını kullanıp yükümlülüklerini yerine getirirken diğer devletlerin hak ve yükümlülüklerine gereken saygıyı göstereceğini ve Sözleşme hükümlerine uygun hareket edeceğini; MEB'inin sınırlarını Sözleşme'de ortaya konan kurallara göre belirleyeceğini beyan etmiştir.

Mısır, kendi Münhasır Ekonomik Bölgesinde bulunan doğal gaz kaynaklarını uzun süredir işletmektedir. Ayrıca, Mısır'ın Lefkoşe Büyükelçisi de basına sık sık beyanatlar vererek, kendi ülkesi ile GKRY'nin doğal gaz sahasında ortak işletmeler oluşturmasının söz konusu olduğunu, henüz bu konuda bir anlaşma bulunmamakla beraber, bir düzenleme yapılabileceğini, BMDHS'ye taraf iki devlet arasında çıkabilecek uyuşmazlıkların kolayca çözülebileceğini, Kıt'a Sahanlığı ve MEB'in belirlenmesi konusunda işbirliği yapmaya hazır olduklarını beyan etmiştir. Mısır, müzakere açısından tanınan tek bir Kıbrıs olduğunu ve onu muhatap alacağını bildirmiştir.

14 Şubat 2003 tarihinde Mısır ve GKRY basınında, GKRY Sanayi, Ticaret ve Turizm Bakanı Nikos Rolandis'in 17 Şubat 2003 tarihinde Mısır'ın başkenti Kahire'yi ziyaret edeceği ve bu ziyaret sırasında GKRY ile Mısır arasında Münhasır Ekonomik Bölge sınırlandırılmasına dair bir antlaşma imzalanacağı yönünde haberler çıkmıştır.

---

* Decree concerning the Territorial Waters of the Arab Republic of Egypt of 15 January 1951, as amended by Presidential Decree of 17 February 1958, metin için bakınız http://www.un.org/depts/los/legislation_andtreaties/statefiles/egy.htm

Bu gelişme üzerine, 15 Şubat 2003 tarihinde Türk Dışişleri Bakanlığı yetkilileri Ankara'daki Mısır Büyükelçisi ile bir görüşme yaparak, Türkiye'nin konuya ilişkin tutum ve endişelerini dile getirmişlerdir. Bu çerçevede; GKRY'nin Kıbrıs Adası'nın tamamını temsil etmediği, Kıbrıs adına deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına yönelik sözleşme imzalamayacağı, böyle bir gelişmenin Kıbrıs'ta barışa yönelik çabaları da olumsuz etkileyebileceği, öte yandan konunun Türkiye ve diğer bölge ülkelerinin hak ve çıkarlarını da doğrudan ilgilendirdiği, bu nedenlerle Mısır'dan GKRY ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda bir anlaşma yapmaktan kaçınmasının beklendiği yinelenmiştir.

Türkiye'nin Kahire Büyükelçisi de, 16 Şubat 2003 tarihinde Mısır Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri Ahmed Amin Fathalla ile görüşerek, Türkiye'nin konuya ilişkin görüşlerini dile getirmiştir. Fathalla, görüşmede GKRY ile Münhasır Ekonomik Bölge sınırlandırması konusunda bir anlaşma imzalanacağı haberlerini doğrulamış, ancak bu anlaşmanın teknik nitelikli bir sözleşme olduğunu ve siyasî bir yönünün bulunmadığını belirtmiştir. Ayrıca, Kıbrıs Adası ile Mısır arasında bir sınırlandırma yapılması gerektiğini, kendilerinin de bu sınırlandırmayı uluslararası alanda tanınan hükümet ile yapmak durumunda olduklarını, Kıbrıs sorununa müdahil olma gibi bir niyetleri bulunmadığını, Mısır'ın Türkiye de dahil diğer komşuları ile de benzer anlaşmalar gerçekleştirme arzusunda olduğunu, GKRY ile imzalanacak anlaşmanın Kıbrıs Adası'nın kuzey kısmını ilgilendirmediğini, anlaşmanın belirlenen sekiz noktada orta hat esasına göre bir sınırlandırma getirdiğini ifade etmiştir.

Türkiye tarafından yapılan girişimlere rağmen, GKRY ile Mısır arasında Münhasır Ekonomik Bölge sınırlandırmasını öngören antlaşma, GKRY Sanayi, Ticaret ve Turizm Bakanı Nikos Rolandis ve Mısır Dışişleri Bakanı Ahmed Maher tarafından 17 Şubat 2003 tarihinde imzalanmıştır. GKRY ve Mısır basınında, söz konusu antlaşmaya "Ortak Ticaret Bölgesi" Antlaşması olarak atıfta bulunulmuştur. Bu antlaşma ile, iki ülke arasındaki MEB sınırları, Kıbrıs Adası ile Afrika sahilleri arasındaki eşit uzaklık çizgisi esas alınarak tespit edilmiştir.

5.3. Kıbrıs'daki Uygulama ve Politikalar :

5.3.1. GKRY'nin Uygulama ve Politikaları :

GKRY karasularının genişliği 12 deniz mili olup; 200 metre derinlik ya da işletilebilirlik esasında Kıt'a Sahanlığına sahip olduğunu öngören bir yasaya sahiptir*. Ayrıca Başsavcılık tarafından 1972'de verilen bir mütalaada Uluslar arası Adalet Divanı'nın 1969 Kuzey Denizi Kıt'a Sahanlığı uyuşmazlığında verdiği kararın ışığında, 200 metre derinliğin ötesindeki deniz alanlarının, eğer Kıbrıs'ın deniz altında doğal uzantısını oluşturuyorlarsa Kıt'a Sahanlığı olarak görülebileceği bildirilmiştir. Anılan yasada, Kıbrıs ile sahilleri karşılıklı olan devletler arasındaki Kıt'a Sahanlığı dış sınırının, Kıbrıs ile ilgili devlet tarafından aksine karar verilmedikçe, orta hattın ötesine geçmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

GKRY, Yunanistan'ın Rodos - Meis - Kıbrıs hattının güneyinde Türkiye'nin Kıt'a Sahanlığı haklarını elinden alma politikasına paralel bir tutum sergilemektedir. GKRY bu bağlamda, Kıbrıs'ın Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmasını Türkiye'yi dışlayarak halletmeye çalışmaktadır. GKRY Hükümet Sözcüsü Kıbrıs deniz alanlarındaki petrol yatakları konusunda Hükümetinin Suriye ve Mısır'dan sonra, Lübnan, İsrail ve muhtemelen Libya ile temaslarda bulunacağını ifade etmiştir.**

Ocak 2001'den itibaren GKRY basınında geniş şekilde yer almaya başlayan Kıbrıs'ın güneyinde petrol bulunduğuna ilişkin haberler, bölgeye olan ilgiyi arttırmaktadır. Türkiye ve Yunanistan'ın yanı sıra; İsrail, Suriye, Mısır ve Lübnan'ın da petrol yataklarıyla yakından ilgilendikleri görülmektedir. GKRY Sanayi, Ticaret ve Turizm Bakanı, 11 Eylül 2002 tarihinde basına yaptığı açıklamada, MEB ile ilgili olarak hazırlanan taslağın GKRY Bakanlar Kurulu'nda uygun görüldüğünü ve bu tasarı ile ilgili olarak Mısır ile görüşmelerde bulunulacağını ve antlaşmanın muhtemelen önümüzdeki dönemde imzalanacağını ifade etmiştir. Nitekim, 17 Şubat 2003 tarihinde GKRY ile Mısır arasında imzalanan "Ortak Ticaret Bölgesi" Antlaşması ile, iki ülke arasındaki MEB sınırlandırması belirlenen sekiz nokta ile orta hat esasına göre yapılmıştır.

---

* Territorial Sea Law No.45 of 1964 and Continental Shelf Law No.8 of 5 April 1974, metin için bakınız <http://www.un.org/depts/los/legislationandtreaties/statefiles/cyp.htm>

** Yunanistan'ın Makedonya Haber Ajansında (MDE) 24 Ağustos 2001 tarihinde "Papapetru ve Rolandis'in Petrol Yatakları Konusundaki Açıklamaları" başlıklı haber.

5.3.2. KKTC'nin Uygulama ve Politikaları :

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş da, konunun taşıdığı önem karşısında KKTC'nin konu ile ilgili tutumunu ortaya koymuştur. Cumhurbaşkanı Denktaş, GKRY basınına göre, üçüncü taraflarla yapılan görüşmelerde kendisinin de görüşmeci olması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, temasta bulunduğu petrol şirketlerinin yetkililerine ve yabancı temsilcilere, bölgede petrol veya doğal gaz yatakları bulunması durumunda, KKTC'nin bu kaynaklardan % 50 pay alması gerektiğini bildirmiştir.

Kıt'a Sahanlığı sınırlandırması ile ilgili GKRY - Suriye ilişkileri karşısında Denktaş, KKTC'nin pozisyonunu daha ayrıntılı olarak ortaya koymuştur. Suriye Doğal Kaynaklar ve Petrol Bakanı'nın GKRY'ye gerçekleştirdiği ziyaret sırasında yapılan açıklamalar üzerine, KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş bir açıklama yaparak; *“Kıbrıs Adası'nın Münhasır Ekonomik Bölgesi ve Kıt'a Sahanlığının sınırlandırılmadığını, her şeyden önce bu sınırlandırmanın uluslar arası hukuka uygun olarak, Türkiye de dahil bölgedeki tüm ilgili ülkelerle yapılacak karşılıklı anlaşmalarla gerçekleştirilmesi gerektiğini, bu sınırlandırmanın öncelikle KKTC ile bir anlaşmaya varılmadan mümkün olamayacağını, güneydeki Rum İdaresinin tek başına sınırlandırma anlaşması akdetme yetkisi bulunmadığını ve KKTC ile birlikte hareket etme mecburiyeti olduğunu, aksi halde KKTC'nin haklarını gerektiği gibi savunacağını, Rum İdaresi'nin bölgede yeni bir kriz kaynağı olabilecek sorumsuz davranışlar içine girmeyeceğini ve ilgili devletlerin buna fırsat vermeyeceklerini ümit ettiğini”* beyan etmiştir*.

KKTC, ayrıca uygulamada da Kıt'a Sahanlığına ilişkin haklarını kullanmakta ve korumaktadır. NIMA (National Imagery & Mapping Agency, Maritime Safety Information Center) tarafından yayımlanan Hydrolant Mesajı ile Türk bayraklı MTA SİSMİK-I gemisinin, 11-16 Kasım 2002 tarihleri arasında 36° 02' K – 032° 48' D, 36° 34' K – 035° 24' D, 34° 42' K – 034° 55' D, 34° 53' K – 034° 27' D, 35° 07' K – 034° 16' D, 35° 12' K – 033° 54' D, 35° 12' K – 033° 54' D, 35° 24' K – 032° 55' D koordinatları arasında sismik araştırma yapacağı ilan edilmiştir. Araştırma, Türkiye Cumhuriyeti adına ve KKTC ile işbirliği halinde yapılmıştır (Başeren, 2002)

---

* Suriye Doğal Kaynaklar ve Petrol Bakanı Muhammed Mahir Cemal'in GKRY'ye gerçekleştirdiği ziyaret sırasında, Rum yetkililer ile Kıbrıs Adası'nın MEB'i ve Kıt'a Sahanlığının sınırlandırılması konusunu da ele aldığı duyulması üzerine, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş tarafından 9 Ağustos 2001 tarihinde yapılan yazılı açıklama.

5.4. Suriye'nin Uygulama ve Politikaları :

Suriye'nin, 200 metre ya da işletilebilir derinliğe kadar Kıt'a Sahanlığına sahip olduğunu hüküm altına alan 28 Aralık 1963 tarihli bir düzenlemesi bulunmakta olup*, 16 Ağustos 1981 tarihinde de karasularının genişliğini 35 mile çıkarmıştır**.

Ancak, bu konu ile ilgili olarak "Suriye'nin Karasularında Ulusal Egemenliğinin Belirlenmesi"ne ilişkin yasanın, 8 Kasım 2003 tarihinde Suriye Halk Meclisi tarafından kabul edildiği ve 19 Kasım 2003 tarihinde Devlet Başkanı Beşar ESAD tarafından onaylandığı öğrenilmiştir. Söz konusu yasada; Suriye karasularının esas hatlardan itibaren 12 deniz mili olduğu ve 200 deniz milinin dışına çıkmayacak şekilde açık denizlere doğru uzanan bölgenin Münhasır Ekonomik Bölge olarak belirlendiği ifade edilmiştir.

Suriye, bu yasa ile 35 mil olarak ilân ettiği karasularını sadece 12 mile indirmekle kalmamış; ayrıca sınırları belirtilmemiş olmakla birlikte, Bitişik Bölge, Kıt'a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge ilân etmiş ve bu alanlar bakımından çeşitli müeyyideler koymuş bulunmaktadır. Yasanın başlığında belirtilenin ötesinde, yalnızca karasularını değil, aynı zamanda İç Sular, Bitişik Bölge, Kıt'a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölgeye ilişkin rejimi de düzenlediği görülmektedir. Bu alanların sınırlarıyla ilgili olarak ise, esas hatlardan itibaren ölçülecek mesafeler verilmek suretiyle dış sınırlarının tespit edildiği; komşu bir ülkeyle yan sınırların tespiti sorununa değinilmediği dikkat çekilmektedir.

Yasada yan sınırların tespiti hakkında bir hükme yer verilmemiş olmasının, ilgili ülkeler arasında konunun müzakere edilmesi ihtiyacını ortadan kaldırmayacağı, aksine kıyıları yan yana olan ülkeler bakımından bir sınırlandırma anlaşması yapılmasını gerekli kılacağı değerlendirilmektedir. Suriye'nin deniz yetki alanlarıyla ilgili yapmış olduğu bu tek taraflı tasarrufun, Türkiye ve KKTC'nin Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarına ilişkin egemenlik hakları ve çıkarlarına önemli yansımaları olacaktır.

Aynı zamanda, Suriye Doğal Kaynaklar ve Petrol Bakanı, Suriye Petrol Şirketi Genel Müdürü ve Amerika Birleşik Devletlerinin Veritas şirketi yetkilisi arasında 29 Kasım 2003

---

* Legislative Decree No.304 of 28 December 1963, metin için bakınız <http://www.un.org/depts/los/legislationandtreaties/statefiles/syr.htm>

** Law 37 of 16 August 1981 on extension of its Territorial Sea, metin için bakınız <http://www.un.org/depts/los/legislationandtreaties/statefiles/syr.htm>

tarihinde, Suriye'nin Karasuları ve Münhasır Ekonomik Bölgesi olarak iddia ettiği sahada, sismik araştırmalar yapılması ve jeolojik bilgilerin toplanması amacıyla bir protokol imzalanmıştır. Anılan protokolde; araştırma neticesine göre bölgedeki petrol ve doğal gazı çıkarmak üzere uluslararası petrol şirketlerine duyuru yapılmasının amaçlandığı, araştırmaların 4.700 km²'lik bir sahada yapılacağı, protokolün tahmini maliyetinin 4 milyar ABD dolarına ulaşacağı ve araştırma şirketine 10 yıllık bir sismik araştırma yetkisi tanındığı bildirilmiştir. Suriye'nin söz konusu yasa ile, karasuları ve MEB'e ilişkin hukukî mevzuatını uluslar arası hukuka uygun hale getirmeye çalıştığı ve böylece bölge ülkeleri ve petrol şirketleri ile yapacağı anlaşmaları hukukî zemine oturtma niyetinde olduğu değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, Suriye Doğal Kaynaklar ve Petrol Bakanı ile GKRY Ticaret Bakanı arasında yapılan görüşmelerden sonra, 2001 yılı sonunda Suriye ile GKRY'nin Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlandırılmasına ilişkin antlaşmayı imzalamayı umut ettikleri açıklanmıştır*. Bununla beraber, Filistin meselesinin İsrail, Hatay konusunun da Suriye ile yapılacak Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmalarını etkilemesi ve GKRY'nin girişimlerini sonuçsuz bırakması olasılığı yüksek görünmektedir. Zira GKRY'nin, Akdeniz'e kıyısı olan Filistin Yönetimi ile de müzakerelerde bulunması gerekmektedir. Bu durum ise, İsrail ile GKRY arasındaki görüşmelerin durmasına neden olmuştur. İlk adımların atılması için karşılıklı rıza bulunmasına karşın, bölgedeki kriz teknokratlar düzeyinde bile olsa diyaloğun başlamasına imkan vermemektedir. Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlandırması konusunda karşılaşılan bir diğer sorun da, Kıbrıs ile Suriye arasındaki deniz bölgesinin orta hat ilkesine göre iki ülke arasında eşit biçimde paylaştırılması durumunda, Hatay'ın denetim bölgesi dışında kalmasını Suriye'nin kabul etmek niyetinde olmamasıdır**.

5.5. İsrail'in Uygulama ve Politikaları :

İsrail'in karasularının genişliği 12 mil olup, ülkesinin karasuları dışında üzerindeki suların derinliğinin doğal kaynakların işletilmesine izin verdiği yere kadar, sahillerine bitişik deniz

---

* "Suriye ve GKRY Petrol Araştırma Projesinde Anlaştı" başlıklı haber, Kathimerini, 7 Ağustos 2001

** "Deniz Hudutlarının Belirlenmesi Konusunda Suriye'ye Yönelik şantajcı Girişim" başlıklı haber, Fileleftheros, 13 Mart 2002

yatağı alanlarını ve toprak altını içeren bir Kıt'a Sahanlığına sahip olduğunu bildiren bir yasaya sahiptir*.

5.6. Lübnan'ın Uygulama ve Politikaları :

Lübnan 12 mil genişliğinde karasularına sahiptir**. Lübnan'ın 1970-1975 yılları arasında Rus, İngiliz ve ABD'li uzmanlara denizde ve karada petrol yatakları ile ilgili çalışmalar yaptırdığı, etüt sonuçlarına göre petrol çıkarma maliyetinin petrolden elde edilecek gelirden fazla olması nedeniyle, petrol arama faaliyetlerine son verdiği; 1975-1990 yılları arasında da iç harp ile uğraştığı için hiçbir petrol arama faaliyetinde bulunmadığı ve başka ülkelerin faaliyetlerine de katılmadığı görülmektedir.

1990 yılından itibaren, gerek dini cemaatler esasına göre oluşturulan koalisyon hükümetlerinin başarısızlığı, gerekse İsrail işgali ve bu nedenle teşkil edilen silahlı örgütlerin varlığı gibi istikrarı olumsuz etkileyen nedenlerle, stratejik kararlar alınmadığı ve devletin ekonomik gücünün büyük yatırımlar için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca istikrarsızlık ortamından endişe duyan büyük şirketlerin de yatırımdan ziyade ticarete yönelmesi nedeniyle, petrol arama gibi uzun zaman ve büyük finansa ihtiyaç gösteren girişimlerde bulunulamadığı görülmüştür. İzah edilen zafiyetler ve Suriye'nin enerji alanında Lübnan'ı kendisine tâbi kılma istekleri nedeniyle, Lübnan'ın Suriye'den bağımsız hareket etmesi beklenmemelidir. Bu durum karşısında, Suriye - GKRY Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmalarını etkileyen siyasi faktörlerin, dolaylı olarak Lübnan'ı da etkileyeceği düşünülebilir (Başeren, 2002).

---

* Territorial Waters Law, 5750-1990 of February 1990, Submarine Areas Law of 10 February 1953, metin için bakınız <http://www.un.org/depts/los/legislationandtreaties/statefiles/isr.htm>

** Legislative Decree No. 138 concerning territorial waters and sea areas, 7 September 1983, metin için bakınız <http://www.un.org/depts/los/legislationandtreaties/statefiles/lbn.htm>

VI. ULUSLARARASI YARGI KARARLARININ DOĞU AKDENİZ'DE Kıt'A SAHANLIĞI VE MEB SINIRLARININ BELİRLENMESİNE ETKİSİ :

Uluslararası hukuk çerçevesinde, hem antlaşmalar hukuku, hem de teamül hukuku olarak ortaya çıkmış ve Doğu Akdeniz'e de uygulanabilecek olan bazı temel nitelikli sınırlandırma prensipleri mevcuttur. Bu prensiplerin temel özelliği, oldukça genel ve soyut nitelikte olmalarıdır. Bu nedenle, bu prensiplerin herhangi bir sınırlandırma anlaşmazlığında nasıl uygulanması gerektiği, daha çok UAD'ye ve bu maksatla kurulmuş Hakem Mahkemelerine düşmüştür. Günümüze kadar, deniz alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlıklarına ilişkin 11 adet uluslararası yargı kararı verilmiştir.

Şüphesiz ki uluslararası mahkemelerin önüne gelmiş ve karara bağlanmış sınırlandırma uyuşmazlıklarının ilgili olduğu coğrafî alanlar arasında fizikî benzerlikler mevcuttur. Bu coğrafî alanlar, kimi özellikleri ile Doğu Akdeniz'deki durumlara da benzerlikler göstermektedir. Bu davalardaki yargı kararları, genel sınırlandırma ilkelerini açıklayan belirli prensipler ve metotlar oluşturmasının yanı sıra, ilgili alanların Doğu Akdeniz'e benzerliklerinden dolayı, Türkiye'nin tezlerine ve Doğu Akdeniz'de Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlandırmasına özgü yansımalar da içermektedir. Bu yansımalar, temel olarak hakkaniyetin ve hakkaniyet prensiplerinin somut meselelere nasıl uygulanması gerektiğine ve bu kavramların pratikte ne ifade ettiğine ilişkindir.

6.1. Divan Kararlarına Esas Prensiplerin İncelenmesi :

6.1.1. Hakkaniyet İlkeleri ve Eşit Uzaklık :

1969 Kuzey Denizi Davası'nda Almanya adil ve hakkaniyetli bir paylaşım yapılmasını savunmuş, Hollanda ve Danimarka ise “*eşit uzaklık*” ilkesinin Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmasında uygulanması zorunlu olan bir ilke olduğunu ve bu sınırlandırmada da eşit uzaklık çizgisinin* uygulanması gerektiğini iddia etmişlerdir. Ancak, UAD her iki iddiayı da reddetmiştir. Divana göre bir yanda, “hakkaniyete uygun bir şekilde sınırlandırma, sınırları

---

* 1958 Cenevre Kararları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi madde 12 eşit uzaklık çizgisini “Her noktası iki devletten her birinin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlar üzerindeki en yakın noktalara eşit uzaklıkta olan orta hat” olarak tanımlar.

belli olmayan bir alanın adil ve hakkaniyetle paylaşılırak dağıtılması değildir”; diğer yandan eşit uzaklık ta, “hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasıyla makul bir sonuca ulaşılmasını sağladığı” takdirde uygulanması mümkün metotlardan sadece birisidir. Sınırlandırma, tüm ilgili durumlar göz önüne alınarak ve hakkaniyet ilkeleri uyarınca gerçekleştirilmelidir.

1958 Cenevre Kıt’a Sahanlığı Sözleşmesi’nin kıyıları karşı karşıya ve yan yana olan devletler arasında Kıt’a Sahanlığı sınırlandırması ile ilgili 6 ncı maddesi*, Almanya’nın bu Sözleşme’ye taraf olmaması nedeniyle bu davada uygulanamazdı, dolayısıyla teamül hukuku uygulanmalıydı. Temel norm olarak kabul edilen ve her Kıt’a Sahanlığı sınırlandırmasına uygulanması gereken örf ve adet hukuku kuralı, “deniz sınırlarının tek taraflı olarak saptanamayacağı ve gerek antlaşma ile gerekse üçüncü merci tarafından yapılacak sınırlandırmanın ise hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşmak üzere gerçekleştirilmesi” şeklinde ortaya konabilir.

UAD, 1969 Kuzey Denizi Davası’nda eşit uzaklık metodunun ya da ilkesinin, uygulanması zorunlu bir hukuk kuralı olmadığını belirtmiştir. Zira 1958 Sözleşmesinin ilgili maddesi, henüz her devleti bağlayan bir teamül kuralı haline gelmemiştir. Eşit uzaklık ilkesinin uygulanması zorunlu bir kural olmadığı anlayışı, takip eden yargı kararlarında da sıkça vurgulanmıştır.

1977 tarihli İngiltere - Fransa Davasında** Hakem Mahkemesi, her iki devletin de taraf olduğu 1958 KSS’nin 6 ncı maddesi ile teamül hukuku arasında bir fark olmadığını ve her iki

---

* 1958 Cenevre KSS Madde 6 : Aynı Kıt’a Sahanlığının, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, bu devletlere ait Kıt’a Sahanlığının sınırı bu devletler arasında antlaşma ile tespit edilecektir. Antlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her noktası her bir devletin kara sularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hattır.

Aynı Kıt’a Sahanlığının kıyıları yan yana olan iki devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, Kıt’a Sahanlığının sınırı bu devletler arasında antlaşma ile tespit edilecektir. Antlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her bir devletin kara sularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından itibaren eşit uzaklık ilkesinin uygulanması suretiyle tespit edilecektir.

** Her iki tarafın da 1958 Cenevre KSS’ne taraf olduğu bu davada Fransa, Manş Denizi sektöründe çekinceleri sebebiyle ve Atlantik sektöründe kıyıların ne karşı karşıya ne de yan yana olduğu iddiasıyla Sözleşmenin 6 ncı verilmesi kuralınca yapılması gerektiğini iddia etmiştir. İngiltere ise, 6 ncı maddenin taraflar arasında uygulanacağını ve sınırlandırma ilkesinin eşit uzaklık olduğunu, özel durumların ise bu kuralın sadece istisnası olduğunu savunmuştur. Hakem Mahkemesi, Fransa’nın çekinceleri nedeniyle Manş Denizi’nde Kanal Adalarının bulunduğu sektörde örf ve adet kurallarının, Atlantik bölgesinde ise 6 ncı maddenin uygulanacağına hükmetmiştir. Ancak 6 ncı maddedeki özel durumların istisna değil, “eşit uzaklık / özel durumlar” şeklinde birleşik bir kural olduğunu belirtmiştir.

hukukun da eşit uzaklık prensibinin uygulanmasını zorunlu kılmadığını vurgulamıştır. Mahkeme, 6 ncı maddedeki “*eşit uzaklık*” ilkesinin mutlak bir kural olarak değil, “*eşit uzaklık / özel durumlar*” prensibi olarak algılanması gerektiğini belirtmiş ve soyut olarak hakkaniyet ilkelerinin ne olduğundan çok, somut olayda nasıl uygulanacağına eğilmiştir. Her ne kadar bu “özel durumlar”ın neler olduğu maddede belirtilmemişse de, özel koşulların varlığı durumunda bunların dikkate alınarak uygun bir sınırlandırma metodunun uygulanması gerektiği vurgulanmıştır. Mahkemeye göre “*hakkaniyete uygun bir sınırlandırma gerçekleştirmek amacıyla eşit uzaklık metodunun veya herhangi bir başka metodun uygunluğu, her bir muayyen olayın coğrafi ve diğer ilgili durumlarının bir fonksiyonu veya yansımasıdır.*” (Özbek, 2002)

“Hakkaniyet İlkeleri”nin anlamını en ayrıntılı şekilde inceleyen kararın, ABD ile Kanada arasındaki Maine Körfezi Davası* olduğu söylenebilir. UAD bu davada kullanılacak temel normu, “bölgenin coğrafi biçimi ve diğer ilgili koşullar çerçevesinde hakkaniyete uygun bir sonucu gerçekleştirecek şekilde, hakkaniyete uygun kriterler uygulanarak ve pratik metotlar kullanılarak yapılması” şeklinde açıklamıştır. Kriterlerin hakkaniyete uygunluğu, her olayın ilgili durumlarına göre saptanacak, pratikte uygulanacak metot ise, bu kriterleri gerçekleştirebilme kabiliyetine göre belirlenecektir.

Genel uluslararası hukuk her sınırlandırmaya uygulanabilecek, belirli ve doğrudan sınırı çizecek hazır bir formül içermeyip, kural olarak yalnızca bu temel normu öngörmektedir. Dolayısıyla, hakkaniyet ilkeleri sınırlı sayıda kesin uygulanabilir kurallardan oluşan bir liste değildir; sınırlandırma işlemine uygulanacak usulü veya süreci ifade eden ve genel çatıyı belirten bir kavramdır. Bu süreç, sınırlandırılacak alanın niteliğiyle ilgili olarak kabul edilen durumların, olaya özgü şartlara yansıtılarak, o sınırlandırmada kullanılması uygun olan kriterlerin belirlenmesi ve bu kriterleri gerçekleştirmeye en uygun metodun tespit edilerek uygulanmasını içerir. Sınırlandırmada hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasını kabul eden

---

* Bu davada taraflar hem Kıt’a Sahaneliğinin hem de MEB’in tek bir çizgi ile sınırlandırılmasını talep etmişlerdir. Kanada eşit uzaklık kullanılarak sınırlandırılma yapılmasının zorunlu olduğunu savunmuş, ABD ise Maine Körfezi’nin esas kıyısını teşkil ettiğini iddia ettiği kendi kıyısına ağırlık verecek şekilde, kara sınırının hizasından kıyıya bir dik çizgi çekilerek sınırlandırma yapılmasını öne sürmüştür.

Libya - Malta Davasında*, bunun olayın kendine özgü durumları içerisinde olması gerekmele birlikte, tutarlılık ve belli bir derece öngörülebilirlik de içermesi gerektiği belirtilmiştir. Bu davada UAD, hakkaniyet ilkelerine bazı örnekler vermiştir:

- Coğrafyanın yeniden biçimlendirilmesinin söz konusu olmaması,
- Taraflardan birinin doğal uzantısına diğerince tecavüz edilmemesi,
- Tüm ilgili durumlara gerekli özenin gösterilmesi,
- Hakkaniyetin mutlaka eşitlik anlamına gelmediği ve
- Adil paylaşımın söz konusu olmaması.

Hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasında Maine Körfezi Davası'ndaki görüşü ve usulü benimsemiş olan Divanın değindiği örnekler, bu noktada "*hakkaniyet ilkeleri*" olarak bahsedilmiş olsa da, aslında hakkaniyete uygun bir sınırlandırmanın normal olarak uyacağı standartlardır. Bu örnekler, hakkaniyet ilkeleri ile ilgili bir sınır belirleyebilecek kural teşkil etmeleri için gerekli kesinlikten yoksundur. Nitekim Maine Körfezi Davası'nda da, örf ve adet hukukunun doğası itibarıyla ancak aslî bir amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak takip edilmesi gereken yol gösterici ilkeleri belirleyen, birkaç temel hukuki prensip içerdiği belirtilmişti. Libya - Malta Davası da bu yol gösterici ilkelere biraz daha açıklık kazandırmıştır (Özbek, 2002).

Grönland ve Jan Mayen Arasındaki Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davasında (Jan Mayen Davası) UAD, Jan Mayen Adası (Norveç) ile Grönland (Danimarka) arasındaki Kıt'a Sahanlığını ve balıkçılık bölgesini sonuçta örtüşen fakat hukuken ayrı iki çizgi ile sınırlandırmıştır. Eşit uzaklık çizgisini başlangıç noktası olarak uygun bulan Divan, 1958 Cenevre KSS'nin 6 ncı maddesindeki "*eşit uzaklık / özel durumlar*" birleşik kuralının, örf ve adet hukukunun özel bir görünümü olduğuna atıfla, "karşı karşıya kıyılar arasındaki sınırlandırmada, 6 ncı maddenin etkisi ile hakkaniyet ilkelerine dayanarak sınırlandırma

---

* İlk defa tamamı karşı karşıya olan kıyılar arasında bir Kıt'a Sahalığı sınırlandırılmasının yapıldığı bu davada Malta, Kıt'a Sahalığı haklarının artık mesafe ölçütüne göre kazanıldığına dayanarak eşit uzaklığın zorunlu hale geldiğini öne sürmüştü, Libya ise jeolojik ve jeomorfolojik anlamda doğal uzantı ilkesine uygun olarak bir sınırın çizilmesini savunmuştur. Divan, her iki tarafın da iddialarını reddetmiş, fakat zorunlu olmamakla birlikte eşit uzaklık çizgisi ile başlayıp, tarafların kıyı uzunlukları arasındaki farkı ve Malta'nın Akdeniz'in coğrafi olarak bütünü içinde küçük bir oluşum olduğunu gözönüne alarak, bu çizginin tamamını kuzeye Malta'ya doğru kaydırarak ayarlamıştır.

yapılmasını gerektiren örf ve adet hukukunun etkisi arasında, özlerine ilişkin bir fark bulmak güçtür“ demiştir. Jan Mayen Davasında UAD, Cenevre KSS’deki 6 ncı maddenin kullandığı “*özel durumlar*” ile örf ve adet hukukunun “*ilgili durumlar*”ının her ikisinin de amacının hakkaniyeti sağlamak olması nedeniyle örtüşüklerini belirterek, içeriklerinde fark görmemiştir.

Eşit uzaklığın karşılıklı kıyılar arasında sınırlandırma açısından hakkaniyetli sonuca ulaştırdığını baştan kabul eden Divan, ilgili veya özel durumları metodu belirlemede gözönüne almayıp, bunları sadece eşit uzaklık çizgisine ayarlamalar yapmakta kullanmıştır. “Balıkçılık sahalarına hakkaniyetli erişim” imkânının eşit uzaklık çizgisinin ayarlanmasında kullanılması, doğal kaynaklara dair ekonomik faktörlerin de artık sınırlandırma sürecinde yer bulduğunu ve balıkçılıkla ilgisi olmayan Kıt’a Sahanlığı sınırını da etkileyebildiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu bağlamda, sınırlandırmanın sonucunun taraflardan birinin halkı bakımından ekonomik felâkete yol açacak nitelikte olmaması ölçütü de, eşit uzaklık çizgisinin ayarlanmasını gerektiren bir durum olarak kabul edilmiştir.

Böylece Kıt’a Sahanlığı için 6 ncı maddeyi uygulayarak eşit uzaklık çizgisi ile sınırlandırmaya başlayan Divan, şeklen ayrı olarak ve örf ve adet hukukunca sınırlandıracağı balıkçılık bölgesi için de aynı metodu izlemenin yolunu açmıştır. Jan Mayen Davası kararından, ister örf ve adet hukukuna göre, ister sözleşmelerden kaynaklanan kurallar uyarınca yapılsın, ister Kıt’a Sahanlığının ister MEB’in sınırlandırılması söz konusu olsun; kıyıların karşı karşıya olduğu durumlarda deniz alanlarının sınırlandırılmasında, başlangıç olarak eşit uzaklık çizgisinin kullanılmasının ve daha sonra bu sınırın özel durumlara göre ayarlanarak sonuca ulaşılmasının uygun bir yol olduğu anlaşılmaktadır (Özbek, 2002).

Eritre - Yemen Davası’nda deniz sınırlarının çizilmesi için oluşturulan Hakem Mahkemesi önünde tarafların her ikisi de taleplerini “*eşit uzaklık*” metodu uyarınca şekillendirmiş olmalarına rağmen, ortaya çıkardıkları sınır çizgileri birbirinden tamamen farklıydı. Hakem Mahkemesi ise “*ıçtihat ve doktrinden anlaşıldığı üzere, karşılıklı kıyılar arasında eşit uzaklık çizgisinin normal olarak hakkaniyetli bir sınırı sağladığı*” görüşünden yola çıkmıştır. Mahkeme sınırın, karşılıklı anakara kıyıları arasındaki orta hat olduğunu açıkça belirtmiştir. Anakara kıyılarının ayrılmaz bir parçasını teşkil etmediğine karar verilen adalara ise, diğer devletin kıyılarının uzantısını kesmeme ve buna bağlı olarak güvenlik mülâhazalarının dikkate alındığı bir inceleme sonucunda, hiçbir etki tanınmamıştır.

Bu davada doğal kaynaklar eşit uzaklık çizgisini değiştirecek bir etki yapmamış olsalar da, karar metninde Jan Mayen Davası'nın "*doğal kaynaklar*"ı özel veya ilgili durumlar arasında kabul etmesine aykırı bir gerekçenin olmadığı görülür. Mahkeme tarafların, balıkçılığın halkları için önemine dair iddialarını yeteri derecede ikna edici bulmadığı ve diğer taraftan öne sürdükleri sınırın halkları için felakete yol açacak veya hakkaniyetsiz bir etkisi olacak biçimde balıkçı topluluklarına olumsuz etkisi olacağını gösteremedikleri için, balıkçılığın sınırı belirlemede etkisi olmayacağını belirtmiştir. Ancak bunun sebebi, balıkçılığın ilgili bir durum olmaması değil, zaten davanın birinci safha kararında, geleneksel balıkçılık rejiminin her iki tarafın da balıkçıları için devam ettirilmesinin, karara bağlanmış olmasıdır. Mahkemenin gözönüne aldığı diğer bir ilgili durum da, önemli bir deniz trafiği yolu olan Kızıldeniz'de *seyir kolaylığının sağlanmasıdır*.

Eritre - Yemen kararında "*eşit uzaklık / özel koşullar*" kuralı birleşik olarak uygulanmıştır. Bu tarafların talepleri doğrultusunda ortaya çıkan bir sonuç olmakla beraber, sahilleri karşılıklı devletler arasındaki deniz sınırlandırmasında birleşik "*eşit uzaklık / özel koşullar*" kuralının uygulanması; BMDHS, devletlerin uygulamaları ve içtihat hukuku kurallarına göre uygun görülmüştür. Bu husus Eritre - Yemen kararındaki en önemli noktalardan birisini oluşturmaktadır (Başeren, 2003)

Katar - Bahreyn Davası, eşit uzaklığın hakkaniyete uygun bir sınırlandırma amacına ulaşmadaki rolünü bir adım daha ileri götürmüş ve "*eşit uzaklık / özel koşullar*" birleşik kuralını, bitişik sahiller arasındaki sınırlandırmalarda uygulanacak bir örf ve adet hukuku kuralı olarak değerlendirmiştir. Hem Karasularının, hem de Kıt'a Sahanlığı ve MEB'in tek bir çizgiyle sınırlandırılmasının istendiği bu davada Divan, "*eşit uzaklık*" metodunun tarafların kıyılarının coğrafi ilişkisinin yan yana olduğu Kıt'a Sahanlığı ve MEB alanlarının sınırlandırılmasında kullanılmasının uygun olduğuna karar vermiştir.

Ancak esas dayanak olarak kullanılan Jan Mayen Davası'ndan alıntının, karşı karşıya olan kıyıları arasındaki sınırlandırmaya dair olduğunun göz ardı edilmesi, kıyıları yan yana olan devletler arasındaki sınırlandırmalarda eşit uzaklığın başlangıç olarak kullanılmasını hukuken iğreti kılmıştır. Ayrıca Katar - Bahreyn Davası'nda, sınır çizgisinin karasularını da kapsayacak olmasının, eşit uzaklık metodunun kullanılmasında etkisi olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla bu tercihin eşit uzaklıktan açıkça bahseden karasularının sınırlandırılması kuralını kullanan Divanın, sınırın geri kalanını tutarlı bir şekilde çizme kaygısına yönelik olduğu ve

ancak bu tür tek bir sınır çizgisi talebinin söz konusu olduğu davalarla sınırlı tutulabileceği ileri sürülebilir (Özbek, 2002)

Özel durumların kapsamına gelince, Katar - Bahreyn Davası'nda ağırlıklı olarak **adalar ve cezir yükseltilerinin** ele alındığı görülmektedir. Ancak coğrafi özel durumlara dayanılarak yapılan ayarlamaların çokluğu nedeniyle, nihaî sınır ilk aşamadaki eşit uzaklık çizgisinden oldukça farklılaşmıştır. Bizzat bu sonuç bile, eşit uzaklık metodundan vazgeçmek yerine düzeltmelerle uygulanmasının, bazı coğrafi durumlarda hakkaniyete uygun sonuca ulaşmak için yaratacağı zorluklara işaret etmektedir.

Divanın, Katar - Bahreyn Davası'nda eşit uzaklığa verdiği önemin ve özel durumları önceki içtihadına nazaran daha kısıtlı olarak ele almasının sebebi; tarafların deniz dibini tarama, kuyu açma ve diğer ekonomik amaçlı faaliyetlerinin, fiziksel oluşumların hukukî tanımlarının belirlenmesini özellikle sorunlu kılması ve zor bir coğrafyaya dayalı olmasıdır.

UAD'nin deniz alanlarının sınırlandırılması hakkında verdiği son karar, 10 Ekim 2002 tarihli Kamerun ve Nijerya arasındaki Kara ve Deniz Sınırı Davası (Kamerun - Nijerya Davası) kararıdır. Kamerun'un tek taraflı başvurusu üzerine görülen davada, her iki taraf ta tek bir sınır çizilmesini talep etmiştir. Karasularının sınırlandırılmasının söz konusu olduğu bölgedeki sınırın, 1913 tarihli Anglo-Alman Antlaşması, taraflar arasındaki 1971 Yaounde II Deklarasyonu ve 1975 tarihli Maroua Deklarasyonu ile belirlendiğine karar verilmiş; karasularının ötesindeki deniz alanlarının sınırlandırılması içinse, her iki devletin de taraf olduğu 1982 BMDHS'nin 74 ve 83 ncü maddelerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Bu davada Divan, hakkaniyet ilkelerinin uygulanma sürecini dikkate almaksızın, sınırlandırmaya doğrudan eşit uzaklık çizgisi ile başlayıp, daha sonra bu sınırın ayarlanmasını gerektiren durumlar olup olmadığını incelemiştir. Esasen Kamerun - Nijerya Davası'nda da Divanın, yakın tarihli içtihadında olduğu gibi, deniz alanlarının sınırlandırılmasında hakkaniyetin kavramsal olarak rolünü incelemektense, somut olaydaki uygulamasına eğilmeyi tercih ettiği görülmektedir.

Kamerun - Nijerya Davası'nda sınırlandırmanın yapıldığı bölgede eşit uzaklığın çizilmesine etki edecek taraflara ait adalar bulunmadığı için, pratik uygulamada coğrafi özel durumların pek rolü olmamıştır. Bununla birlikte, başlangıçta çizilen eşit uzaklığın ayarlanmasını gerektirebilecek durumlar olarak, **tarafların bölgede verdiği petrol arama ve çıkarma izinleri incelenmiştir.**

Sonuç olarak, bugün her sınırlandırmada uygulanması gereken temel normun, sonucun hakkaniyete uygun olması ekseninden eşit uzaklık metoduna doğru kaydığı, eşit uzaklığın kullanımının zorunlu olmadığı ancak ona öncelik verildiği ve eşit uzaklığın özel durumlar ışığında ayarlanması usulüne doğru bir değişiklik geçirdiği söylenebilir. Özellikle Kıt'a Sahanlığı ve MEB'in sınırlandırılmasında, eşit uzaklık çizgisi tespit edilirken esas alınacak noktaların belirlenmesinde, kıyı hattının ayrılmaz bir parçası olmadıkları takdirde adaların göz ardı edilmesi, bu fikri desteklemektedir.

Ancak eşit uzaklık metoduna daha çok ağırlık verildiği izlenimini yaratan son iki kararda; eleştiriye açık bazı yönlerin olması, tarafların farklı deniz alanlarının tek bir çizgiyle sınırlandırılması talepleri ve coğrafi durumla ilgili özel koşulların bulunması gibi nedenlerle, bu kararların ileriye dönük örnek oluşturmaları güçtür. Kesin olan ise, eşit uzaklığın uygulanacak yegane metot olmasının açıkça reddedilmiş olması ve uygulanmasının zorunlu değil uygun olduğunun belirtilmiş olması ışığında, eşit uzaklığın bir hakkaniyet ilkesi olduğunun kabul edilmediğidir. Dolayısıyla, “eşit uzaklık / özel durumlar” birleşik kuralının hakkaniyetli sonuca ulaşmak için yetersiz kaldığı bir durumda, eşit uzaklığın kullanımından tamamen vazgeçilmesi de hukuken mümkündür.

Nitekim, 1969 Kuzey Denizi Davası'nda UAD, Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmasında zorunlu olarak uygulanması gereken hukuk kurallarının “*hakkaniyet prensipleri*” olduğunu belirtmiştir. Divan, karşılıklı kıyıları arasındaki sınırlandırmanın çoğunlukla eşit uzaklık çizgisini esas alması gerektiğini belirtmiş olmakla birlikte, bunun nedeni eşit uzaklığın zorunlu olmasından değil, karşılıklı kıyıları arasında çoğu kez hakkaniyeti sağlayan metodun bu olmasından kaynaklanmaktadır (Özbek, 2002)

Sınırlandırmanın, bütün ilgili koşulları dikkate alarak hakkaniyet prensipleri temelinde yapılması gereği ve 1958 KSS'nin 6 ncı maddesindeki sınırlandırma kuralının sonuçta hakkaniyete uygun çözümü amaçladığı, yargı kararlarında tartışmasız bir biçimde kabul edilmiş ve vurgulanmıştır. (Acer, 2002)

6.1.2. Coğrafyanın Üstünlüğü Prensibi :

Sınırlandırmanın hakkaniyet prensipleri temelinde ve bütün ilgili unsurlar dikkate alınarak yapılması kuralı, uluslararası hukuka tartışmasız bir biçimde yerleşmiştir. Halen devam eden

tartışma konusu ise, hakkaniyet prensiplerinin neler olduğudur. Hakkaniyet prensiplerinin neler olduğu sorusunun cevabı, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uluslararası yargı kararlarında büyük oranda verilmiş durumdadır. Çözümüne kavuşturulan birçok yargı kararından anlaşılmaktadır ki, herhangi bir sınırlandırma işleminde, aralarında duruma uygun olan prensiplerin seçilebileceği bir hakkaniyet prensipleri listesi mevcuttur.

Yargı kararlarında ön plâna çıkan prensip, “*coğrafyanın üstünlüğü*” prensibidir. Kuzey Denizi Davası’nda bu prensip UAD tarafından, “*coğrafyanın yeniden şekillendirilmesi söz konusu olamaz*” biçiminde ifade edilmiştir. İngiltere - Fransa Davası’nda coğrafyanın üstünlüğü prensibi, “*eşit uzaklık ya da başka herhangi bir sınırlandırma metodunun uygunluğunu coğrafi şartlar belirler*” biçiminde özetlenmiştir. Bu prensip, Tunus - Libya Davası kararında “*kara denize hakimdir*” şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca, Libya - Malta Davası kararında “ *tarafların kıyıları başlama çizgisini oluşturur*” ifadesi kullanılmıştır.

Hem Kıt’a Sahaneliği, hem de MEB alanlarının tek bir davada sınırlandırıldığı kararlarda da, “*coğrafyanın üstünlüğü*” prensibi aynı şekilde ön plâna çıkarılmıştır. Kanada - Fransa Saint Pierre & Miquelon Davası’nda Mahkeme, coğrafi unsurların sınırlandırmanın esasını oluşturduğunu ifade etmiştir. Norveç - Danimarka Jan Mayen Davası’ndaki kararda, benzer bir biçimde Mahkeme, sınırlandırmanın ilgili bölgenin coğrafi çerçevesine dayandığını belirtmiştir. Katar - Bahreyn Davası’nda UAD, “*kara denize hakimdir*” prensibini tekrarlamış ve bu prensibin devletin kara ülkesi üzerindeki egemenliğinin bir sonucu olduğunu vurgulamıştır.

Coğrafyanın üstünlüğü prensibinde “*coğrafya*” ile kastedilen, iki ülke arasında sınırlandırmaya konu olan alandaki anakara coğrafyasıdır. Bu bağlamda en önemli unsur, anakara kıyılarının uzunluğudur ve kural olarak kıyı uzunluğu, elde edilecek deniz alanını belirleyen en önemli coğrafi etmendir. Bir başka önemli coğrafi unsur, kıyı çizgisi üzerindeki kıvrımlar, girintiler ve çıkıntılardır. Kuzey Denizi Davası Kararı’nda açıkça belirtildiği gibi, dikkate alınacak coğrafi şekiller, bölgenin coğrafi yapısı gözönüne alındığında önemsiz sayılmayacak unsurlar olmalıdır. Katar - Bahreyn Davası’nda UAD, iki ülkenin kuzey kıyılarının uzunluk ve şekil açısından benzer olduğunu belirtmiş ve sadece Bahreyn kıyısında Fasht al Jarim’in denize doğru bir çıkıntı oluşturduğunu, ancak bunun da bölgenin genel coğrafyası içinde önemsiz bir unsur olduğundan ihmal edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

sınırlandırmanın yapılabilmesi için, diğer etmenlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

1969 yılında UAD, sınırlandırmada dikkate alınacak unsurlarda hukuksal bir sınır olmadığını belirtmiştir.** Ancak takip eden bütün yargı kararlarında, göz önünde bulundurulması gereken unsurların sadece Kıt'a Sahanlığı ve MEB kavramları ile ilgili olması gerektiği kabul edilmiştir.

6.1.3.1. Adalar ve Diğer Coğrafi Formasyonlar :

Yargı kararlarına göre, bu ilgili unsurlardan başta geleni, bölgede mevcut “*adalar ve diğer coğrafi oluşumlar*”dır. Uluslar arası hukuk adalara Kıt'a Sahanlığına sahip olma hakkını

açıkça tanımaktadır, ancak iddiaların aksine bu durum, adaların sınırlandırma esnasında anakara ülkeleri ile aynı statüde oldukları manasına gelmemektedir. Sonuçta adalar; coğrafi konumları, ekonomik ve sosyal nitelikleri gibi etmenler çerçevesinde sınırlandırma çizgisini ya hiç etkilememekte, ya da sınırlı bir biçimde etkilemektedirler.

Kendi ülkesinin kıyılarına yakın adaların rolü ile ilgili örneği, Tunus - Libya Davası'nda Tunus'un Kerkennah Adaları oluşturmuştur. Mahkeme, bu adalara yarım etki (half-effect) tanımış, bölgedeki diğer unsurların daha önemli olduğunu belirterek Jerba Adası'nı ise, tümünden ihmal etmiştir.* Gine - Gine Bissau Davası'nda Mahkeme, kıyı uzunlukları belirgin şekilde farklı olmayan, kıyı coğrafyası benzer olan iki taraf arasındaki sınırlandırmada, bu tür adaların sınırı önemli bir derecede etkilememesi gerektiğini belirtmiştir. Hakem Mahkemesi, Alcatraz Adaları'nın kuzey kesimlerine doğru bu adalara, 12 millik karasularının ötesinde hiç Kıt'a Sahanlığı veya MEB vermemiştir.

Mahkeme Eritre - Yemen Davası'nda, Dahlak Adaları'na önemli bir etki tanırken, daha güneydeki kıyı adalarını tamamen ihmal etmiştir. Özellikle kurak ve sosyal hayata elverişsiz olmaları nedeniyle, Yemen'in Jabal al-Tayr ve Zubayr Adaları'na hiç etki verilmemiştir.

Kendi ülkesinin kıyılarının yakınında bulunan bu tür kıyı adaları bazen sadece, deniz alanlarının ölçümüne temel teşkil eden esas hatların oluşturulmasında bir etki sahibi olmaktadır. Ancak çoğu kez esas hatları, işgal ettikleri yerden daha az etkilemelerine izin

---

** Kuzey Denizi Davası, par. 93

verilmekte, yani sınırlı bir etki tanınmaktadır. İngiltere - Fransa Davası'nda, İngiltere'nin kıyı adası Scilly Isles ile Fransa'nın kıyı adası Ushant, esas hatların oluşturulmasında tam etki verildikleri takdirde hakkaniyete aykırı sonuç doğuracaklarından, kıyı çizgisini ancak kısmen etkilemelerine izin verilmiştir.

Bir ülkenin, başka bir ülke kıyılarına yakın konumdaki adalarının sınırlandırmadaki rolü, İngiltere - Fransa Davası'nda gündeme gelmiştir. İngiltere'nin Kanal Adaları sınırlandırma sonucunda sadece 12 mil genişliğinde çerçevelenmiş bir Kıt'a Sahanlığına sahip olabilmişlerdir. Şayet bu adalara daha önceden 12 mil genişliğinde münhasır balıkçılık bölgesi tanınmış olmasa idi, bu rakam daha da küçük olabilirdi. Bu tür adalar için Mahkeme, coğrafi konumlarının Kıt'a Sahanlığı elde etmeleri açısından ciddi bir negatif faktör oluşturduğunu belirtmiştir. Davada bu adaların ihmal edilmemelerinin sebebi, sosyal ve ekonomik açıdan önemli oluşları ve İngiltere'den kısmen ayrı bir statüye sahip olmalarıdır.

Bir başka devletin kıyılarına yakın olmayan, ancak iki anakara arasındaki eşit uzaklık çizgisi dikkate alındığında diğer ülkeye daha yakın konumda olan adaların durumu, son zamanlara kadar gündeme gelmemiştir. Ancak bu adaların sınırlandırmadaki rolünün de, diğer konumdaki adalar için etkili olan etmenler çerçevesinde değerlendirileceği, Katar - Bahreyn Davası'nda ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, Bahreyn'e ait Qit'at Jaradah Adası'nın, iki ülke arasındaki eşit uzaklık çizgisi civarında bulunan küçük ve sosyal hayata elverişsiz bir doğal yapıya sahip olduğu vurgulanmıştır. Mahkeme bu özelliklerinden dolayı adaya, bölgenin genel durumu dikkate alındığında bir etki tanımanın hakkaniyete uygun olmayacağını belirtmiş ve bu adayı ihmal etmiştir. (Acer, 2002)

Yapılan değerlendirmeler neticesinde, Türkiye kıyılarına 1950 metre mesafedeki Yunanistan'a ait Meis Adası'nın, karasuları dışında herhangi bir Kıt'a Sahanlığı ve MEB'e sahip olamayacağı ve deniz alanlarının sınırlandırılmasında ihmal edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılır. Kanaatimce, coğrafi olarak yanlış tarafta bulunan adalar statüsünde olan Rodos Adası'na ise, Türkiye'nin doğal uzantısı üzerinde yer alması, Anadolu sahillerine oranla oldukça az kıyı uzunluğuna sahip olması ve Aksaz Deniz Üssü'nden dolayı, Türkiye'nin güvenlik mülahazaları nedeniyle, sadece kısmi etki tanınması hakkaniyete uygun bir çözüm olacaktır.

---

* *Tunus-Libya Davası Kararı*, par. 109

6.1.3.2. Deniz Tabanının Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri :

Adalar dışında dikkate alınması gereken bir diğer faktör, “deniz tabanının jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri”dir. 1969 Kuzey Denizi Davası’nda UAD, “doğal uzantı” (natural prolongation) kavramına o derece vurgu yapmıştır ki, sınırlandırmada önemli olanın her iki tarafın doğal uzantılarının kendilerine verilmesi olduğu gibi bir sonuç doğmuştur.

Fakat İngiltere - Fransa Davası’nda Hakem Mahkemesi, doğal uzantı etmeninin mutlak bir rolü olamayacağını belirtmiştir. Aynı görüş, Kanada - Fransa, Tunus - Libya ve Libya - Malta davalarında da tekrarlanmıştır. Doğal uzantı faktörünün sınırlandırma çerçevesinde etkisinin azalması iki sebebe dayandırılmıştır. Birincisi, hukuki Kıt’a Sahanlığı kavramıyla ilgili hakların temelini artık doğal uzantı kavramından ziyade, mesafe etmeninin oluşturmasıdır. İkincisi ise, günümüzde sınırlandırma sürecinde çoğu kez sadece Kıt’a Sahanlığı sınırlandırması değil, tek bir sınırlandırma çizgisi ile hem Kıt’a Sahanlığının, hem de MEB’in sınırlandırılması söz konusu olmaktadır. Bu durumda, sadece Kıt’a Sahanlığı açısından bir miktar önem taşıyan, ancak MEB kavramı ile bir ilgisi olmayan jeolojik ögeler ve doğal uzantı, sınırlandırma esnasında neredeyse tamamen etkisini yitirmektedir.

Sonuç olarak, jeolojik ve jeomorfolojik unsurlar sınırlandırma çerçevesinde ikincil etmenler kapsamında değerlendirilmekte ve mutlak değil, ancak nispi bir etkiye sahip olmaktadır (Acer, 2002). Bu nedenle, Kıbrıs ve Rodos Adalarının Türkiye anakarasının doğal uzantısı üzerinde bulunmaları, bu adaların sınırlandırmada tamamen ihmal edilmelerini engelleyecek olmakla birlikte, bu adalarla Anadolu arasındaki eşit uzaklık çizgisinin Türkiye lehine olacak şekilde ayarlanması sonucuna hanel getirmeyeceği değerlendirilmektedir.

6.1.3.3. Doğal Kaynaklar :

Sınırlanılacak bölgelerdeki “doğal kaynaklar” dikkate alınması gereken bir diğer ilgili etmendur. Varlığı bilinen doğal kaynakların sınırlandırmada dikkate alınacağı, yargı kararlarında kesin bir biçimde ifade edilmiştir.* Bu kaynaklar canlı türler olabileceği gibi, madenler ve diğer mineraller de olabilmektedir. MEB sınırlandırması söz konusu olduğu

---

* Kanada-Fransa davası, par. 84; Jan Mayen Davası, par. 73, 74; Eritire-Yemen Davası, par. 62, 63, 74

zaman, akıntı ve rüzgardan enerji elde etme gibi doğal unsurlar da ilgili faktörler arasında yer almaktadır.

Uluslararası yargı kararlarından ortaya çıkan sonuç, bölgedeki mevcut doğal kaynakları orantısız biçimde paylaştıran bir sınırın, hakkaniyete uygun bir sınır olarak kabul edilemeyeceğidir. Kıt'a Sahanlığı ve MEB kavramlarının asıl varlık sebebinin, bu doğal kaynaklar üzerinde kıyı devletine münhasır haklar sağlamak olduğu hatırlanırsa, bu sonuç şaşırtıcı değildir. Eritre - Yemen Davası'nda, “*ülkelerin balıkçılığa bağımlılıkları*” Mahkemenin kararında önemli bir rol oynamıştır.** Bu etkinin bir diğer nedeni de, balıkçılık üzerindeki tarihi hakların korunması çabasıdır. Jan Mayen Davası'nda Mahkeme, bölgedeki caplin türü balıkçılık alanlarının dengeli dağılımına büyük önem vermiş ve sınırlandırma çizgisinde bu maksatla ayarlamalar yapmıştır.*** UAD Katar - Bahreyn Davası'nda, denizden inci çıkarma faaliyetinin artık sona ermiş olması nedeniyle bu unsuru dikkate almamıştır.**** Ancak bu faaliyet sona ermemiş olsaydı, dikkate alınması gereken bir unsur olacağını da belirtmiştir.

Ülkelerin birbirlerine göre nispi ekonomik gelişmişlik seviyeleri ise, sınırlandırmada dikkate alınan bir unsur değildir. Yargı kararlarında, bu gibi unsurların zamanla değişken ve oldukça göreceli kavramlar oldukları vurgulanmıştır. Ancak, adaların dikkate alındığı durumlarda, bu adaların ekonomik ve sosyal durumları ile denize bağımlılıkları, adaların sınırlandırmadaki etkilerinin belirlenmesinde önemli bir yer tutmaktadır (Acer, 2002)

** *Eritre-Yemen* davası, par. 103

*** *Jan Mayen* Davası kararı, par. 80

**** *Katar-Bahreyn* Davası kararı, par. 247.

6.1.3.4. Bölgedeki Sınırlar :

Bölgedeki mevcut veya muhtemel sınırlar da, iki devlet arasındaki sınırlandırmayı etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Tunus - Libya Davası'nda UAD, taraflarla üçüncü devletler arasındaki sınırlandırma durumlarını da dikkate almıştır.* Yine bu davada ve Eritre - Yemen Davası'nda, tarafların balıkçılık veya petrol arama alanları gibi daha önceden belirledikleri sınırlar da dikkate alınmıştır.**

6.1.3.5. Savunma ve Güvenlik :

“Savunma ve güvenlik” unsurlarının Kıt'a Sahahlığı ve MEB kavramları ile ilgilerinin azlığı nedeni ile, sınırlandırmada sınır çizgisini değiştirecek bir etkiye sahip olamayacakları yargı kararlarında belirtilmiştir. Kuzey Denizi Davası'nda UAD, bu etmenlerin sınırlandırma çizgisini etkileyen değil, ancak destekleyen ya da güçlendiren unsurlar olacağını belirtmiştir.*** Divan Libya - Malta Davası'nda da, bu unsurların sınırlandırma ile tamamen ilgisiz olmadığını belirtmesine rağmen, bunların sınırı etkileyen unsurlar olabileceğinden bahsetmemiştir.**** Gine - Gine Bissau Davası'nda Mahkeme, savunma ve güvenlik unsurlarını, diğer etmenler çerçevesinde varılan sonuçları destekleyici unsurlar olarak değerlendirmiştir.***** İngiltere - Fransa Davası'nda da, bu unsurların sınırlandırmaya negatif veya pozitif bir etkisi olmayacağı ifade edilmiştir.*****

---

* *Tunus-Libya*, par. 109

** *Eritre-Yemen Davası kararı*, par. 139-164

*** *Kuzey Denizi Davaları kararı*, par. 188.

**** *Libya-Malta Davası kararı*, par. 51

***** *Gine-Gine-Bissau Davası kararı*, par. 124.

***** *İngiltere-Fransa Davası kararı*, par. 188

6.1.4. Oransallık İlkesi :

Şu ana kadar üzerinde durulan ilkeler, sınırlandırmanın belirli bir hukuksal çerçeve içerisinde yapıldığını ve bu çerçeveye göre coğrafi unsurların sınırlandırma çizgisini temel olarak belirlediğini, bazı ilgili etmenlerin ise hakkaniyet sağlanması açısından bu sınır üzerinde kısmî etkiler sağladıklarını ortaya koymuştur. Ancak, bu hukuksal çerçeve içerisinde bazı etmenlerin birbirine oranla sınırlandırmadaki etkilerinin ne olacağı ve hakkaniyeti bozmadan ne dereceye kadar etkili olacakları net bir biçimde belirlenmiş değildir. Yargı kararlarında, bu konuları düzenleyen bazı ilkeler ortaya konmuştur. Bu prensiplerden birincisi, “oransallık” (proportionality) prensibidir. Bu prensibe göre, iki devletin kıyı uzunlukları arasındaki oran ile bu ülkelere verilen Kıt’a Sahanlığı ve MEB alanları arasındaki oranın birbirine yakın olması gerekir. Dolayısıyla oransallık, yukarıdaki çerçeve ile sonuçlanan sınırlandırmanın hakkaniyete uygulunu test eden bir nihai kontrol prensibi işlevi görmektedir. Sonuç itibarıyla bu etmen, kıyı uzunlukları arasındaki oranın sınırlandırmaya yansımaları önemli ölçüde değiştirecek bir etkiye sahip olmaktadır. Sınırlandırmada anakara coğrafyasının üstünlüğü gözönüne alındığında, bunun son derece mantıklı bir sonuç olduğu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki kıyılarının uzunluğu 570 mil, Kıbrıs Adası’nın Anadolu tarafındaki kuzey sahillerinin uzunluğu ise 148 mildir. Bu durumda, Türkiye ile Kıbrıs arasındaki kıyı uzunlukları oranı yaklaşık 1/4 olarak karşımıza çıkmaktadır. Kanaatimce, Doğu Akdeniz’deki muhtemel sınırlandırma kapsamında, oransallık prensibinin yapılan sınırlandırmanın hakkaniyete uygulunu test eden bir kontrol işlevi gördüğü dikkate alınarak, Anadolu sahilleri ile Kıbrıs arasındaki eşit mesafe çizgisinin Türkiye lehine olacak şekilde 2/3 oranında güneye kaydırılmasının uygun olacağı sonucuna varılabilir.

Benzer bir değerlendirme Türkiye ile Mısır arasında yapıldığında; Mısır’ın Doğu Akdeniz’deki kıyı uzunluğunun 522 mil olduğu ve iki devlet arasındaki kıyı uzunlukları oranının yaklaşık 1/1 olduğu görülür. Dolayısıyla, Türkiye - Mısır Kıt’a Sahanlığı sınırı tespit edilirken, Anadolu sahilleri ile Afrika kıt’ası arasında yer alan ve ortalama olarak 33° 40’ K enleminden geçen eşit mesafe çizgisinin sınır olarak kabul edilmesinin, hakkaniyete uygun sonuç doğuracağı söylenebilir.

6.1.5. Kapatmama İlkesi :

Benzer nitelikteki bir başka ilke ise, “kapatmama” (non-encroachment) ilkesidir. Özellikle Kıt’a Sahanlığı genişliğinin tespitinde mesafe unsurunun kabul edilmesiyle birlikte, sınırlandırma çizgisinin, her ülkeye kendi kıyılarına yakın alanları bırakması gerektiği kabul edilmiştir. Dolayısıyla bir ülkenin yakınındaki deniz alanını bir başka ülkeye vermekle sonuçlanan bir sınırlandırma metodunun, hakkaniyete aykırı olduğu UAD tarafından vurgulanmıştır. Bu kapsamda, Kanada - Fransa Davası’nda Mahkeme, Fransız Adaları’na güneybatı yönünde uzanacak bir deniz alanı vermemiştir. Gerekçe olarak da bu durumun, Kanada kıyılarının deniz alanlarını keseceğini (cut-off) göstermiştir. *

Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, hem “oransallık” , hem de “kapatmama” ilkeleri mutlak bir biçimde uygulanmamaktadır. Zira sınırlandırma çizgisi, sadece anakaraların kıyı uzunluklarını tam olarak yansıtan bir çizgi olsaydı, diğer ilgili etmenlere bir rol tanınmamış ve hakkaniyet sağlanmamış olur. Aynı şekilde, bir anakaranın deniz alanını kesmeme durumu, o bölgenin ilgili şartları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bazı durumlarda hakkaniyete aykırı bir sonuç doğurabilecektir. (Acer, 2002).

6.2. Yargı Kararlarının Doğu Akdeniz’e Yansımaları :

Deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uluslararası yargı kararlarını, sınırlandırmayı düzenleyen genel prensiplerin yorumu ve somut durumlara uygulanması açısından değerlendiren incelemeden, Doğu Akdeniz’deki Kıt’a Sahanlığı ve MEB sınırlandırmasına ilişkin önemli sonuçlar çıkmaktadır.

Öncelikle, sınırlandırmada eşit uzaklık ilkesinin değil, hakkaniyet ilkelerinin uygulanması zorunlu olduğuna göre, Doğu Akdeniz’deki sınırlandırma, ister antlaşma ile isterse uluslar arası bir mahkeme aracılığıyla yapılsın, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde ve hakkaniyete uygun bir çözüm sağlamak temelinde çözüme kavuşturulmalıdır.

İkinci olarak, hakkaniyet prensiplerinin temel olarak anakara coğrafyasına üstünlük tanıdığından hareketle, Doğu Akdeniz’de öncelikle ve temel olarak dikkate alınması gereken unsurların adalar değil, anakaraların coğrafi durumları olduğu açıktır. Bu coğrafi özelliklerin başında da ülkelerin kıyı uzunlukları ve kıyı yapısı gelmektedir. Öte yandan, oransallık ve

---

* Kanada-Fransa Davası kararı, par. 70

kapatmama ilkeleri de, özellikle Meis Adası'nın Kıt'a Sahanlığına sahip olmamasını gerektirmektedir. Aksi durumda, Türkiye'nin kıyı uzunluğu ile elde edeceği deniz alanı arasında hakkaniyete açıkça ters bir orantısızlık oluşacaktır.

Meis Adası'na Kıt'a Sahanlığı verilmesi durumu, kapatmama prensibine de açıkça ters düşecektir. Zira, Türkiye kıyılarının önü kapanacak ve kendisine yakın deniz alanları bir başka ülkeye verilmiş olacaktır. Bu prensipler çerçevesinde, benzer etkiler doğuran Rodos, Kaşot, Kerpe ve Girit Adalarına sınırlı bir Kıt'a Sahanlığı hakkı tanınmalıdır. Zira günümüzde adaların Kıt'a Sahanlığına sahip olma konusunda anakaralarla eşit değerlendirilmeleri, uluslararası yargı kararlarında açıkça reddedilmektedir.*

Doğu Akdeniz'de deniz tabanına ilişkin jeolojik ve jeomorfolojik verilerin, sınırlandırmada çok önemli bir rol oynamayacakları değerlendirilmektedir. Bu unsurların öneminin genel olarak azaldığı yargı kararlarında vurgulanırken, Doğu Akdeniz gibi genişliği 400 mili aşmayan denizlerde, jeolojik faktörlerin sınırlandırmadaki rolü daha da kısıtlı olmaktadır. Zira 1982 BMDHS'ye göre, Kıt'a Sahanlığının 200 mile kadar olan genişliğini, jeolojik unsurlardan ziyade, mesafe unsuru belirlemektedir.

Doğu Akdeniz'deki sınırlandırmayı etkileyecek bir diğer unsur ise, doğal kaynaklar olarak karşımıza çıkacaktır. Özellikle Kıbrıs Adası'nın güney ve güney doğusunda zengin petrol ve doğal gaz yatakları bulunduğu dair bilgiler, bu bölgedeki Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlarının belirlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

---

* *Libya-Malta Davası* kararı, par. 53, 72 / *Jan Mayen Davası* kararı, par. 71

VII. Kıt'a SAHANLIĞI VE MÜNHASİR EKONOMİK BÖLGE SINIRLANDIRMASI İLE İLGİLİ TÜRKİYE'NİN İLERİ SÜREBİLECEĞİ TEZLER, DOĞU AKDENİZ'DE TÜRKİYE'NİN MUHTEMEL Kıt'a SAHANLIĞI VE MEB SINIRLARI :

7.1. Türkiye'nin İleri Sürebileceği Tezler :

Türkiye, Doğu Akdeniz'de muhtemel Kıt'a Sahanelığı ve MEB sınırları belirlerken şu hususların ışığında tezlerini ileri sürebilir.

7.1.1. Sınırlandırmada Anlaşmanın Esas Olması :

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında uygulanması gereken örf ve adet hukuku kuralı, deniz sınırlarının tek taraflı olarak saptanamayacağı ve yapılacak sınırlandırmanın hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşmak üzere gerçekleştirilmesidir. Bu nedenle Türkiye, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında, görüşmeler sonucunda gerçekleştirilecek bir antlaşma ile konunun çözülmesi gerektiğini savunmalıdır. Bu görüş Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı sırasında Türk Heyeti tarafından ileri sürüldüğü gibi, Türkiye'nin 26 Ağustos 1976 tarihinde Ege Kıt'a Sahanelığı Davasına ilişkin olarak sunduğu gayri resmî görüşmelerde de yer almaktadır. Türkiye'nin antlaşma yoluyla sınırlandırma görüşü, uyuşmazlıkları çözümede uygulanan bir yöntem olmasının yanında, ayrıca Kıt'a Sahanelığı ve MEB sınırlandırmasının karmaşıklığı nedeniyle, sınırlandırmanın ilkelerini en kabul edilebilir bir biçimde saptayan öze ilişkin bir ilke olarak ta ortaya çıkmaktadır.

7.1.2. Kıt'a Sahanelığı Sınırlandırmasında Doğal Uzantının Esas Olması :

Kıt'a Sahanelığı sınırlandırmasında doğal uzantının esas olması görüşünün hukuksal dayanağını, UAD'nin 1969 tarihli Kuzey Denizi Kıt'a Sahanelığı Davası'na ilişkin kararı oluşturmaktadır. Bu karara göre; "*her devletin Kıt'a Sahanelığı onun ülkesinin doğal uzantısı olmalı ve başka bir devletin ülkesinin doğal uzantısına girmemelidir.*" *

Türk anakarasının doğal uzantısı üzerinde bulunan Yunanistan'a ait adaları kıt'a ülkesi gibi değerlendirmek ve bir başka ülkenin doğal uzantısı üzerinde bulunan adaların Kıt'a Sahanelığı olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Çünkü, bir anakaranın önündeki uzantı üzerinde yer

---

* *Kuzey Denizi Davası kararı, par. 101*

alan ve o ülkenin sular üstüne yükselmiş kısımları durumunda olan adaları, anakara ülkesi ile eşit statüde değerlendirmek, açıkça hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracaktır.

7.1.3. Sınırlandırmada Hakkaniyet İlkelerinin Uygulanması :

Türkiye'nin hukuksal görüşlerinden birisi de, Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlandırmasında hakkaniyete uygun çözüm uygulanması gerektiği olmalıdır. 1969 Kuzey Denizi Davası'nda UAD, Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmasında zorunlu olarak uygulanması gereken hukuk kurallarının "*hakkaniyet ilkeleri*" olduğunu belirtmiştir. Divan, Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmasını, "*bütün ilgili şartları dikkate alarak, hakkaniyet prensiplerinin uygulanması ile hakkaniyete uygun bir çözümün bulunması*" olarak ifade etmiştir.*

Sınırlandırmanın, bütün ilgili koşullar dikkate alınarak ve hakkaniyet prensipleri temelinde yapılması gereği ile 1958 KSS'nin 6 ncı maddesindeki sınırlandırma kuralının sonuçta hakkaniyete uygun çözümü amaçladığı, yargı kararlarında tartışmasız bir biçimde kabul edilmiş ve vurgulanmıştır. ABD ile Kanada arasındaki Maine Körfezi Davası'nda UAD, sınırlandırmanın hakkaniyet prensipleri ve bölgenin coğrafi ve diğer özellikleri çerçevesinde, hakça bir çözüm oluşturmak üzere yapılması gerektiğini şu şekilde ortaya koymuştur: "*Kıyıları bitişik veya karşılıklı devletler arasında hiç bir deniz sınırlandırması, bu devletlerden biri tarafından tek taraflı olarak yapılamaz. Sınırlandırma, iyi niyetle ve gerçekten olumlu bir sonuç elde etme arzusu ile yürütülecek müzakereler sonunda, taraflar arasında yapılacak bir antlaşma ile gerçekleştirilmelidir. Bununla beraber, böyle bir antlaşma gerçekleştirilemediği takdirde sınırlandırma, gerekli yetkiye sahip bir üçüncü tarafa başvurmak sureti ile yapılmalıdır. Her iki halde de sınırlandırma, hakkaniyet ilkelerinin uygulanması ile, bölgenin coğrafi biçimi ve diğer ilgili durumlar dikkate alınarak, hakça bir çözüm sağlayabilecek pratik metotların kullanılması sureti ile yapılır.*"

Uluslararası hukukta hakkaniyet ve nısfete uygunluğun, çeşitli veriler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir. Uluslararası yargı kararlarında ve uygulamalarda, deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda üzerinde durulan hakkaniyet ve nısfete uygunluk ilkeleri; jeolojik, jeomorfolojik ve topografik unsurlar, kıyıların durumu,

---

* Kuzey Denizi Davası kararı, par. 101(C).

adalar, körfezler, adaların kıt'a ülkesine ve diğer ülkeye mesafesi, boyutları, ekonomik ve beşeri durumu, söz konusu deniz alanında başka deniz sınırlarının varlığı, güvenlik, seyr-ü sefer, petrol yatakları ve tarihsel hakların varlığıdır.

7.1.4. Sınırlandırmada Eşit Uzaklık İlkesinin Zorunlu Olmaması :

1958 Cenevre KSS'ye dayandırılan eşit uzaklık ilkesinin, sınırlandırmada uygulanması zorunlu bir kural olduğu iddiası, hukukî açıdan güçsüzdür. Birinci olarak, Konvansiyonun 6 ncı madde düzeninin Türkiye'ye karşı ileri sürülmesi, hukuken olanaksızdır. Zira, Türkiye bu Sözleşmeye taraf olmadığı gibi, sürekli itirazcı konumundadır; bu nedenle 6 ncı maddeyi uygulamak konusunda ahdî bir yükümlülüğü yoktur. Öte yandan, UAD'nin 1969 tarihli Kuzey Denizi yargısında, 1958 KSS'nin sınırlandırmayla ilgili 6 ncı maddesi, Sözleşmenin akdi sırasında mevcut ve geçerli olan hukukun beyanı niteliğinde bir hüküm olarak değerlendirilmemiş; bu maddede yer alan eşit uzaklık ilkesinin, ne o zaman ve ne de sonraki uygulamayla bir örf ve adet hukuku kuralı niteliğini kazanmadığı sonucuna varılmıştır.

Divanın bu yargısından sonra ortaya çıkan kazai uygulamada da bu husus teyit edildiği gibi,* Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında geçen yoğun tartışmalar da farklı bir sonuca varılamayacağını kanıtlamıştır. Bu nedenle, Türkiye'nin 6 ncı madde düzenini ve bu maddede öngörülen eşit uzaklık ilkesini uygulamak konusunda, gerek uluslararası hukuktan, gerekse örf ve adet hukukundan doğan bir sorumluluğu yoktur.

7.1.5. Adaların Özel Durumlar Oluşturması :

Bir bölgede adaların bulunması, Kıt'a Sahaneliği ve MEB sınırlandırması açısından "özel durumlar" oluşturur ve bu adaların özellikle coğrafi konum ve diğer özelliklerine bağlı olarak değerlendirmeye alınması gerekir. Adaların her koşulda Kıt'a Sahaneliğine sahip olabilecekleri görüşü, hakkaniyete uygun olmayan sonuçlar doğurabileceğinden, yaygın kabul görmemiştir. Zira, 1958 KSS'nin 1 (b) maddesinde ve 1982 BMDHS'nin 121 nci maddesinde adalara da kara ülkesi için uygulanması öngörülen kuralların uygulanmasının kabulü, koşullar ne olursa olsun adaların Kıt'a Sahaneliğine sahip olacakları ve ülkelerin anakaraları ile eşit statüde değerlendirilecekleri anlamına gelmemektedir.

---

* İngiltere-Fransa Davası Kararı, par. 70. / Tunus-Libya davası Kararı, par. 109

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında, adaların varlığı gibi özel durumların göz ardı edilip, sadece eşit uzaklık ilkesinin uygulanması sonucunda, coğrafi açıdan elverişli durumda olan bir devlete haksız çıkar sağlanmış olacaktır. Nitekim, uluslararası yargı ve hakemlik kararları, gerek komşu devletin kıt'a ülkesine yakın bir konuma sahip olan adaların, gerekse konumu ne olursa olsun küçük boyutlu adaların, karşısındaki kıt'a ülkeleri ile aynı ölçüde Kıt'a Sahanlığına sahip olamayacaklarını sürekli olarak kabul etmektedir.* Böylece, bir başka ülkenin anakarasına kendi kıt'a ülkesinden daha yakın adalar ile küçük boyutlu adaların, yalnızca karasuları ile yetinmeleri hukuksal bakımdan uygun görülmektedir. Zaten bu durum, 1982 BMDHS'de küçük adaların Kıt'a Sahanlığına sahip olamayacağını belirten 121/3 ncü madde ile teyit edilmiş ve 1977 İngiltere - Fransa Davası'nda da Mahkeme tarafından uygulamaya konulmuştur.**

7.1.6. Hakkaniyet ve Nisfete Uygun Bir Sınırlandırmanın Gerçekleştirilmesi :

1977 tarihli İngiltere - Fransa Davası'nın kararında belirtildiği üzere, “eşit uzaklık / özel durumlar” birleşik kuralında yer alan özel durumların işlevi, hakkaniyet ve nisfete uygun bir sınırlandırmanın gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Yabancı devlet kıyılarının yakınında bulunan adalar, öteden beri eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasını durduran ve hakkaniyet ve nisfete uygun bir sınırlandırmanın gerçekleştirilmesini gerekli kılan özel durumlar kapsamında değerlendirilmiştir. Dolayısıyla, Doğu Akdeniz'de yer alan Meis Adası'nın, özel bir durum oluşturduğu ve kendisine ait bir Kıt'a Sahanlığı bulunmadığı son derece açıktır. Sınırlandırmada bu tür adalara tam etki tanınması, nisfet ilkelerine tamamen ters düşen bir durumun ortaya çıkmasına yol açar.

Ne 1958 tarihli Kıt'a Sahanlığı Sözleşmesi'nde, ne sınırlandırmayla ilgili genel uluslararası hukuk kurallarında ve ne de 1982 tarihli BMDHS'de bu şekilde açık bir haksızlığa hukukilik kazandırabilecek bir esas bulma imkânı yoktur. Nitekim 1977 tarihli İngiltere - Fransa Hakem Mahkemesi yargısında, Fransa kıyıları yakınında bulunan İngiliz egemenliği altındaki Kanal Adalarının; büyük, meskun, siyasî ve ekonomik bakımdan ayrı varlıkları olduğu kabul

---

* *Tunus-Libya Davası* kararı, par. 128; *Gine-Gine Bissau Davası* kararı, par. 244; *Tunus-Libya Davası* kararı, par. 79.

** *İngiltere-Fransa Davası Kararı*, par. 70

edilmekle beraber, bunların küçük bir ada gibi Fransa'nın doğal uzantısını kapattığı ve bunlara sınırlandırmada tam etki tanınmanın, bunların bulunmaması durumunda Fransa'ya ait olacak olan Kıt'a Sahanlığı alanlarının İngiltere'ye verilmesi sonucunu doğuracağı gözönünde tutularak, adalara tam etki tanınmamasına karar verilmiştir.* Bu durum, Doğu Akdeniz'de de öncelikle geçerlidir; çünkü Rodos, Meis ve Kıbrıs Adaları, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki doğal uzantısını kapatmaktadır.

7.1.7. Doğu Akdeniz'in Yarı Kapalı Deniz Olması :

Doğu Akdeniz'in yarı kapalı bir deniz olduğu, 1985 Libya - Malta Davası'nda UAD tarafından belirtilmiş olup,** Türkiye'nin ileri sürebileceği tezlerden biridir. Burada önemli olan husus, Doğu Akdeniz'in yarı kapalı bir deniz olması, yapılacak sınırlandırmada bölgenin niteliğine uygun olarak ve bütün ilgili durumlar dikkate alınarak, özel kuralların uygulanmasını gerektirecek olmasıdır.

7.2. Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin Muhtemel Kıt'a Sahanlığı ve MEB Sınırları :

Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlandırmasına ilişkin hukuk kuralları ve yargı kararları dikkate alınarak gerçekleştirilen hakkaniyete uygun bir sınırlandırma neticesinde, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki muhtemel Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırları aşağıdaki gibi belirlenebilir.

7.2.1. Türkiye ile Suriye Arasındaki Muhtemel Sınır :

Türkiye Akdeniz'in en doğusunda Suriye ile komşudur. İki devletin ülkesi genel olarak, kuzey - güney istikametinde ilerleyen Akdeniz sahillerinde, esas konumları itibarıyla birbirine bitişiktir. İki devletin müşterek kara sınırının Akdeniz'e ulaştığı noktada sahil, muhtemel bir Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmasında Türkiye aleyhine sonuç verecek şekilde batıya doğru uzanan bir burun nedeniyle, doğu-batı konumuna yönelmektedir. Bu durumda, Türkiye - Suriye muhtemel Kıt'a Sahanlığı sınırının kuzeye doğru yönelmesi ihtimali ortaya çıkabilir. Böyle bir uygulama, Türkiye'nin sınırlandırma bölgesinde hayli uzun olan sahiline oranla, daha az bir Kıt'a Sahanlığına sahip olmasına yol açacaktır. Düzeltilmesi gereken bu durum, sahilin genel istikametine dik olarak çizilecek bir eşit mesafe çizgisi ile giderilebilir.

---

* İngiltere-Fransa Davası kararı, par. 183, 184, 187, 192, 243

** Libya-Malta Davası kararı, par. 67

7.2.2. Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Muhtemel Sınır :

Doğu Akdeniz’de Türkiye ile Yunanistan arasındaki deniz sınırı, Ege Kıt’a Sahanlığı sınırının güney ucunun etkisi altında kalacaktır. Dolayısıyla, Ege Kıt’a Sahanlığı sınırı çizilmeden, Doğu Akdeniz Kıt’a Sahanlığına ilişkin bir değerlendirme yapmak zor görülmektedir. Bununla beraber, Ege Kıt’a Sahanlığı sınırının Akdeniz’e ulaştığı noktadan kuzeye ve güneye doğru çizilecek çizgiler, Türk Kıt’a Sahanlığının Doğu Akdeniz’deki batı sınırını oluşturacaktır. Bu yapılırken, Anadolu ile Rodos Adası arasındaki deniz alanı sınırı, Dalaman Çayı’nın ağızından itibaren güneye doğru çizilecek ve Güney Ege Adalarına kısmi etki tanıyacak şekilde, Ege Kıt’a Sahanlığı sınırı ile uyumlu olacak şekilde belirlenecektir. Güneye doğru inen sınırın, Türkiye ile Mısır arasında sınır oluşturacak olan Anadolu ile Afrika anakarası arasında çizilecek orta hatla kesiştiği nokta, Türk Kıt’a Sahanlığının güneybatı ucunu oluşturacaktır.

7.2.3. Türkiye ile Kıbrıs Arasındaki Muhtemel Sınır :

Türkiye ile Kıbrıs arasındaki Kıt’a Sahanlığı ve MEB sınırının tespitine, Anadolu ile Kıbrıs sahilleri arasındaki eşit uzaklık çizgisi esas alınarak başlanabilir. Müteakiben bu hat, iki ülkenin kıyı uzunlukları ve bölge ile ilgili tüm koşullar dikkate alınarak, 1985 Libya - Malta Davası’ndaki karara benzer şekilde, Türkiye için 2/3 ve KKTC için 1/3 oranında Kıt’a Sahanlığı bırakacak şekilde güneye kaydırılabilir. Zira, yapılan sınırlandırmanın hakkaniyete uyguladığını kontrol etmede kullanılan oransallık ilkesi kapsamında kıyı uzunlukları incelendiğinde, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki 570 millik kıyı uzunluğuna karşın, Kıbrıs Adası’nın Anadolu tarafındaki kuzey sahillerinin uzunluğunun 148 mil olduğu görülür. Söz konusu hat, Türkiye - KKTC Kıt’a Sahanlığı sınırı olarak doğuda Türkiye -Suriye Kıt’a Sahanlığı sınırı ile kesiştiği noktaya kadar uzanacaktır.

Batıda ise, Türkiye’nin Kıbrıs’ın batı sahillerine bakarak hayli uzun olan güney sahillerinin etkisinin kesilmemesi için, Kıbrıs’ın daha kısa olan batı sahillerinin etkisinin sınırlı tutulması hakkaniyete uygun olacaktır. Bu durum karşısında, yaklaşık olarak 32° D boylamına kadar doğu - batı istikametinde uzanacak olan Türk Kıt’a Sahanlığı sınırının, bu noktadan itibaren Anadolu sahilleri ile Kıbrıs Adası’nın batı sahillerinin oranları ve bunlara verilecek Kıt’a

Sahanlıklarının da bu orana uygunluğu dikkate alınarak, güney istikametine yönelmesi ve Türkiye - Mısır Kıt'a Sahanlığı sınırına kadar uzanması gerekir.

Kıbrıs'ta bulunan Akrotiri ve Dikelya İngiliz üslerinin, coğrafi konumları itibarıyla adanın güney ve güneydoğusunda yer almaları nedeniyle, Türkiye ile Kıbrıs arasındaki Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırının belirlenmesinde, bu üslerin herhangi bir etkisinin olmayacağı değerlendirilmektedir. Ancak bahse konu İngiliz üsleri, Kıbrıs ile Suriye, Lübnan ve bir ölçüde İsrail arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılması işleminde, sahip olabilecekleri deniz sahası kapsamında etkili olabilirler.

7.2.4. Türkiye ile Mısır Arasındaki Muhtemel Sınır :

Türkiye ile Mısır arasındaki muhtemel Kıt'a Sahanlığı sınırı, Anadolu sahilleri ile Afrika kıt'ası arasında çizilecek orta hat ile belirlenebilir. İki devletin Doğu Akdeniz'deki kıyı uzunlukları oransallık prensibi kapsamında değerlendirildiğinde; Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıyı uzunluğunun 570 mil, Mısır'ın ise 522 mil olduğu ve iki devlet arasındaki kıyı uzunlukları oranının yaklaşık 1/1 olduğu görülür. Dolayısıyla, Anadolu sahilleri ile Afrika kıt'ası arasında yer alan ve ortalama olarak 33° 40' K enleminden geçen eşit mesafe çizgisinin sınır olarak kabul edilmesinin, hakkaniyete uygun olacağı söylenebilir. Bu sınır, doğuda Türkiye - Kıbrıs Kıt'a Sahanlığı sınırının güneybatı ucuyla, batıda ise Türkiye - Yunanistan Kıt'a Sahanlığı sınırının güney ucuyla birleşecektir. (Başeren, 2002)

VIII. TARTIŞMA VE SONUÇ :

Doğu Akdeniz'in karmaşık fizikî ve siyasî coğrafyası, çatışan menfaatler ve bölgede bulunan doğal kaynaklar nedeniyle son zamanlarda önem kazanan Kıt'a Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge sınırlarının belirlenmesi işleminin öncelikle, bu denize kıyısı olan Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Mısır, Yunanistan, KKTC ve GKRY'nin katılacağı çok taraflı bir antlaşma ile çözüme kavuşturulması hukukî bir gerekliliktir. Bahse konu kıyıdaş devletlerin tamamının katılımıyla, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının paylaşımı pek mümkün görülme de, Türkiye'nin ileride ulaşılacak çözümün zeminini oluşturmaya hizmet etmek üzere, bir an önce teknik verilerini hazırlaması ve tezlerini belirgin hale getirmesinin gerekli olduğu değerlendirilmektedir. Türkiye'nin muhtemel Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlarını belirlemesi, Doğu Akdeniz'deki politikalarını ve uygulamalarını bu sınırlara göre yönlendirmesi açısından da büyük önem arz etmektedir.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında uygulanması gereken örf ve adet hukuku kuralı, deniz sınırlarının tek taraflı olarak saptanamayacağı ve yapılacak sınırlandırmanın hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşmak üzere gerçekleştirilmesidir. Bu nedenle Türkiye, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının paylaşımının; Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Mısır, Yunanistan, KKTC ve GKRY'nin katılımıyla yapılacak görüşmeler sonucunda gerçekleştirilecek bir antlaşma ile ve hakkaniyete uygun olarak gerçekleştirilmesi tezini savunmalıdır.

Türkiye'nin hukuksal görüşlerinden birisi de, Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlandırmasında hakkaniyete uygun çözümün esas olduğu ve bu nedenle hakkaniyet ilkelerinin uygulanması gerektiği olmalıdır. Ayrıca Türkiye, 1958 Cenevre KSS'ye dayandırılan eşit uzaklık ilkesinin sınırlandırmada uygulanması zorunlu bir kural olmadığını vurgulayarak, kendisinin bu Sözleşmeye taraf olmaması ve eşit uzaklık ilkesinin teamül hukuku niteliği kazanmadığı gerekçelerine dayanarak, sınırlandırmanın Doğu Akdeniz'e ilişkin bütün ilgili koşulların dikkate alınarak hakkaniyet ilkeleri temelinde yapılması gerektiğini savunmalıdır.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında, adaların varlığı gibi özel durumların göz ardı edilip, sadece eşit uzaklık ilkesinin uygulanması sonucunda, hakkaniyete aykırı sonuçlar

doğacağından hareketle Türkiye, 1977 İngiltere - Fransa Manş Denizi Davası'nda olduğu gibi, Meis Adası'nın karasularından başka bir deniz alanına sahip olamayacağını, bölgedeki diğer adalar olan Rodos, Kaşot, Kerpe, Girit ve Kıbrıs'ın ise anakaralarla aynı statüde değerlendirilemeyeceği tezini ileri sürmeli ve bu adalara tanınacak olan Kıt'a Sahanlığı ve MEB'in oransallık ve kapatmama prensipleri gereğince sınırlandırılması argümanını öne sürmelidir.

Türkiye'nin; K. Piri Reis isimli araştırma gemisine 4-28 Haziran 2001 tarihleri arasında Meis Adası'nın güneyinde, Rodos'tan Kıbrıs'a kadar olan alanlarda sismik araştırmalar yaptırması ve GKRY bandıralı Northern Access adlı geminin 11-19 Mart 2002 tarihleri arasında 35° 30' K, 32° 30' K ve 027° 50' D, 029° 20' D koordinatları ile belirlenen sahada jeofizik araştırmalar yapmasına, sismik araştırma yapılan bölgenin Türk Kıt'a Sahanlığı olması nedeniyle müdahale etmesi gibi uygulamalara devam etmesinin ve kendi tezlerine göre belirleyeceği Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlarını bu tür uygulamalarla uluslararası kamuoyuna duyurmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

GKRY, Kıbrıs'ın Kıt'a Sahanlığı sınırlandırmasını Türkiye'yi dışlayarak halletmeye çalışmakta ve konuyla ilgili olarak Mısır, Suriye, Lübnan ve İsrail ile ikili görüşmelerde bulunmaktadır. Nitekim, 17 Şubat 2003 tarihinde GKRY ile Mısır arasında Doğu Akdeniz'de "Ortak Ticaret Bölgesi" kurulmasını öngören bir antlaşma imzalanmıştır. GKRY'nin Kıbrıs Kıt'a Sahanlığının sınırlandırılması için tek başına bölge devletleri ile antlaşmalar yapmasına karşı; bu durumun 1959 Zürih, Londra ve 1960 Lefkoşe Antlaşmalarına aykırı olduğu, GKRY'nin tek başına Kıbrıs'ın tamamını bağlayacak antlaşmalar yapma yetkisinin bulunmadığı ve Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının sınırlandırılması işleminin, Türkiye dahil diğer bölge devletlerinin de katılımıyla yapılabileceği hususu yetkili makamlar tarafından gündeme getirilmeli ve bu konuda kamuoyu yaratılmalıdır.

Yunanistan, Rodos - Meis - Kıbrıs hattının güneyinde Türkiye'ye Kıt'a Sahanlığı yetkileri tanımamak ve bölgedeki Kıt'a Sahanlığını sahiplenmek için çaba sarf etmekte ve buna paralel olarak diplomatik girişim ve uygulamalarda bulunmaktadır. Buna karşılık Türkiye de, Anadolu sahilleri ile Afrika kıt'ası arasındaki orta hatta kadar uzanan Kıt'a Sahanlığı ve MEB haklarını koruma irade ve kararlılığını göstermeli ve Mart 2002'de Northern Access isimli

gemiye Türk Kıt'a Sahanlığında araştırma yaptığı gerekçesi ile müdahale edilmesi olayında olduğu gibi, belirleyeceği deniz alanları sınırları dahilinde haklarını korumaya devam etmelidir.

Doğu Akdeniz'de Kıt'a Sahanlığı ve MEB gibi deniz yetki alanlarına ilişkin, kıyıdaş ülkelerin üzerinde mutabakata varmış olduğu çok taraflı bir antlaşma bulunmamaktadır. Buna rağmen, Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin ikili ya da çok taraflı antlaşmalar ile kendi aralarında Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlandırması yapmaya ve bilahare yer altı zenginlikleri konusunda ortak araştırmalara yöneldikleri endişe ile izlenmektedir. Doğu Akdeniz'deki hak ve menfaatlerimizin korunması açısından, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ile ilgili olarak, Dışişleri Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve Denizcilik Müsteşarlığı arasında mutabakata varılan ortak bir politika ve stratejinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki muhtemel deniz yetki alanlarının belirlenmesine ilişkin bir çalışmanın ivedilikle başlatılmasının gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Ekonominin önem kazandığı 21 nci yüzyılda, devletlerin gücü oranında uluslar arası hukukta haklar elde edilebildiği göz önüne alındığında, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasından önce, Türkiye'nin mevcut haliyle yetersiz olan deniz ticaret filosu ve balıkçılık faaliyetlerini güçlendirecek tedbirler alması ve bu alanlarda sübvansiyonlar uygulaması büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda, Türk Deniz Ticaret Filosu ve Türk Balıkçılığına destek sağlayacak düzenlemelere gidilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, bir bütün olarak denizcilik gücünden azami fayda sağlanmasına katkıda bulunacağı değerlendirilen Denizcilik Bakanlığı'nın kurulması, bu yöndeki politikaların daha sağlıklı yürütülmesi açısından da son derece faydalı olacaktır.

Türkiye, halihazırda 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmelerini ve 1982 BMDHS'yi imzalamamıştır. Bu statü, bahse konu sözleşmelere akit devlet olunmaması sebebiyle bazı yükümlülüklerden kısa vadede muaf olma üstünlüğü sağlasa dahi, her geçen gün teamül hukuku haline dönüşmekte olan uluslararası hukuk kuralları, orta ve uzun vadede Türkiye'yi bağlayıcı nitelikte olabilecektir. Bu nedenle, "1982 Karasuları Kanunu" gibi güncelliğini yitirmekte olan kanunların millî menfaatlerimize uygun olarak değiştirilmesinin, mevcut uluslararası hukuk kurallarından itiraz edilen maddeler dışında kalanların AB uyum yasaları

kapsamına alınarak, milî kanunlarımıza ithal edilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Deniz Hukuku ile ilgili Türkçe yayınlar, yabancı eserler ile mukayese edilemeyecek kadar azdır. Türkiye'nin tezlerinin geliştirilmesi ve uluslararası kamuoyuna aksettirilmesi bakımından büyük önem taşıyan Türk yazar ve akademisyenler tarafından araştırma ve çalışmalar yapılması konusu, milli bir politika olarak kabul edilmeli ve desteklenmelidir. Bu kapsamda, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi (SAEMK) ve Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV) gibi kuruluşların desteklenmesinin ve bu tür organizasyonların sayısının artırılması yararlı olacaktır.

Türkiye'nin uluslararası yargı kararlarına istinaden ileri sürebileceği tezler doğrultusunda Doğu Akdeniz'de uygulayabileceği muhtemel Kıt'a Sahanlığı ve MEB sınırlarını gösteren harita ve koordinetları Ek'te sunulmuştur.

IX. KAYNAKLAR

ACER Y, (2002) Ege kıt'a Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TÜDAV Yayını, İstanbul 2002, s. 66-67

ACER, Y., (2003) *The Aegean Maritime Disputes and International Law* (Aldershot: Ashgate), s. 217.

ARPAT, E., (1987, 1993) Doğal Uzanım Kavramının Bir Deniz Hukuku Terimi Olarak Doğuşu, Gelişimi ve Bu Kavramın Kıt'a Sahanlığı Sınırlandırılmasında Günümüzdeki Durumu, Mart 1987 ve Haziran 1993 Tarihli Raporlar.

ARPAT, E., (1987, 1995) Kıt'a Sahanlığı Sınırlandırılmalarında Kıyı Uzunluğu Etmeni, Genel Uygulama ve Ege'deki Durum, Temmuz 1987 ve Haziran 1995 Tarihli Raporlar.

ARPAT, E., (1996) Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Eşit Uzaklık Çizgisinin Bir Sınırlandırma Çizgisi Olarak Anlamı, Şubat 1996.

BAŞEREN, S.H. – KURUMAHMUT, A, (2003) Ege'de Egemenliği Devredilmemiş Adalar, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi (SAEMK),

CHURCHILL, R.R., ve LOWE A.V., (1999) *The Law of the Sea*, third edition, (Manchester: Manchester University Press,

COLSON, D.A., (1978) 'The United Kingdom-France Continental Shelf Arbitration', *American Journal of International Law*, vol. 72, s. 103.

DOĞRU, S, (2003) Uluslar Arası Hukukta Kıt'a Sahanlığı ve Ege Denizi Kıt'a Sahanlığı Uyuşmazlığı, Ankara Üniversitesi Yayını,

E.D. BROWN, (1994) *The International Law of the Sea*, vol. I, (Aldershot: Dartmouth)

GÜNAYDIN, C., (2000) Karasuları Dışındaki Deniz Alanlarının Statüsü ve Türkiye'nin Çevre Denizlerdeki Uygulamaları, Harp Akademileri Yayını, İstanbul, s. 15

GÜNDÜZ, A., (2000) Milletlerarası Hukuk, Temel Belgeler Örnek Kararlar,

GOUNARIS M., The Particularity of the Aegean Sea and the New Regulation of the International Law of the Sea, in Mediterranean Sea and the Aegean Sea. s. 242

HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI (HAK Yayınları) (2001) Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Kullanım Kılavuzu,

HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI (HAK Yayınları) (2001) Temel Deniz Hukuku Sözleşmeleri,

HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI (HAK Yayınları) (1999) Denizde Silahlı Çatışma Hukuku,

HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI (HAK Yayınları) (1999) Deniz Askeri Coğrafyası,

HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI (HAK Yayınları) (1999) Denizde Silahlı Çatışma Hukuku, Harp Akademileri Yayını, İstanbul 1999, s. 9

KİPROS SİMERA, 19 Mayıs 2002.

KURUMAHMUT, A., (1998) Ege'de Temel Sorun, Egemenliği Tartışmalı Adalar, Türk Tarih Kurumu,

O'CONNEL, D.P., (1982) The International Law Of The Sea , Vol. I, s. 130-131.

ÖZBEK D, (2002) Ege kıt'a Sahanelığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TÜDAV Yayını, İstanbul 2002, s. 46

ÖZTÜRK Hüseyin, (2002) Ege Kıt'a Sahanelığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyum Bildirileri, 14-15 Aralık 2002, s. 6.

PAZARCI, H. (2003), *Uluslararası Hukuk*, Ankara: Turhan Kitabevi, s. 246-308,

PAZARCI, H, (1999) Uluslararası Hukuk Dersleri, 2 nci Kitap,

RESMİ GAZETE, No: 17780, 29 Mayıs 1982.

RESMİ GAZETE, No: 19376, 17 Şubat 1987

RESMÎ GAZETE, No: 19314, 17 Aralık 1986

RESMÎ GAZETE, No: 23198, 11 Aralık 1997

RESMÎ GAZETE, No: 16355, 4 Temmuz 1978

TOLUNER, S., (1996) Milletlerarası Hukuk Dersleri, Devletin Yetkisi,

TÜRK DENİZ ARAŞTIRMALARI VAKFI, (2002): Ege Kıt'a Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler ,

İnternet Adresleri:

A.B.D. Adalet Bakanlığı WEB Sitesi (<http://www.law.nyu.edu>)

Birleşmiş Milletler WEB Sitesi (<http://www.un.org>)

Birleşmiş Milletler Uluslararası Anlaşmalara İlişkin WEB Sitesi [http://www.un.org/depts/los/legislation and treaties/statefiles/grc.htm](http://www.un.org/depts/los/legislation_and_treaties/statefiles/grc.htm)

Stratejik Araştırmalar Etüd Merkezi WEB Sitesi (<http://www.saemk.org>)

Truman Vakfı WEB Sitesi (<http://www.trumanlibrary.org>)

Uluslar Arası Adalet Divanı WEB Sitesi (<http://www.icj.cij.org>)

DOĞU AKDENİZ'DE MUHTEMEL KİT'A SAHANLIĞI VE MEB SINIRLARI

MUHTEMEL KİT'A SAHANLIĞI VE MEB SINIRLARININ KOORDİNATLARI

1. AA Noktası : 36° 37' K – 028° 42' D
2. AB Noktası : 35° 52' K – 028° 24' D
3. AC Noktası : 35° 04' K – 027° 13' D
4. AD Noktası : 33° 28' K – 027° 13' D
5. AE Noktası : 33° 50' K – 028° 41' D
6. AF Noktası : 33° 39' K – 029° 08' D
7. AG Noktası : 33° 42' K – 029° 33' D
8. AH Noktası : 33° 52' K – 030° 26' D
9. AI Noktası : 34° 15' K – 030° 42' D
10. AJ Noktası : 34° 15' K – 031° 09' D
11. AK Noktası : 34° 00' K – 032° 00' D
12. AL Noktası : 35° 18' K – 031° 55' D
13. AM Noktası : 35° 24' K – 032° 07' D
14. AN Noktası : 35° 22' K – 032° 23' D
15. AO Noktası : 35° 28' K – 032° 28' D
16. AP Noktası : 35° 27' K – 032° 45' D
17. AR Noktası : 35° 37' K – 032° 52' D
18. AS Noktası : 35° 36' K – 033° 16' D
19. AT Noktası : 35° 37' K – 033° 27' D
20. AU Noktası : 35° 42' K – 033° 42' D
21. AV Noktası : 35° 43' K – 033° 56' D

22. AY Noktası : $35^{\circ} 45' K - 034^{\circ} 06' D$
23. AZ Noktası : $35^{\circ} 51' K - 034^{\circ} 14' D$
24. BA Noktası : $36^{\circ} 03' K - 034^{\circ} 36' D$
25. BB Noktası : $35^{\circ} 55' K - 035^{\circ} 00' D$
26. BC Noktası : $35^{\circ} 55' K - 034^{\circ} 40' D$

X. ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi : 15 Eylül 1972
Doğum yeri : İstanbul
Lise : (1986-1989), İstanbul Atatürk Fen Lisesi
Lisans : (1989-1993), Deniz Harp Okulu.
Çalıştığı kurum (lar) : (1993-devam ediyor), Deniz Kuvvetleri Komutanlığı